JUKOLA
KIELIKIRJA

Lukion suomen kieli ja kirjallisuus

ELINA KOUKI
JOHANNA KARHUMÄKI
SARA EEVA
LEENA KYTÖMÄKI

Sanoma Pro Oy
Helsinki

Tiedustelut
Sanoma Pro Oy, Helsinki
puh. 020 391 000
sähköposti: asiakaspalvelu@sanomapro.fi
www.sanomapro.fi

Kustantaja: Sanoma Pro Oy
1.–3. painos, 2015
ISBN 978-952-63-0375-8

Toimitus: Riikka Vakkuri, Ari Liimatainen
Ulkoasu ja taitto: Anne-Marie Vesto
Kuvatoimitus: Kati Koivikko
Kuvitus: Aleksi Martikainen

© Elina Kouki, Johanna Karhumäki, Sara Eeva, Leena Kytömäki ja Sanoma Pro Oy

Kopiointiehdot

Tämä teos on oppikirja, joka on suojattu tekijänoikeuslailla (404/61).

Tämän teoksen tai sen osan valokopiointi, skannaaminen tai muu digitaalinen kopiointi tai käyttö edellyttää oikeudenomistajan luvan.

Kopiosto ry myöntää teosten osittaiseen kopiointiin lupia. Tarkistakaa, mitkä valokopiointi- ja digiluvat ovat kohdallanne voimassa. Lisätietoja luvista www.kopiosto.fi

Teoksen tai sen osan muuntelu on kielletty.

Sisällys

Kirjan käyttäjälle 8

I Kielenhuoltoa tekstiään hiovalle

Välimerkit 12
Virke ja lause 13
Lauseenvastike 14
Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus 14
Piste, huutomerkki ja kysymysmerkki 17
Pilkku 18
Pilkku virkkeen lauseiden välissä 18
Pilkku pää- ja sivulauseen välissä 18
Pilkku kahden päälauseen välissä 19
Pilkku kahden sivulauseen välissä 20
Pilkku lauseenosien välissä 20
Pilkku lauseenvastikkeiden yhteydessä 20
Pilkku irrallisten lisäysten yhteydessä 21
Pilkku kuin-konjunktion tai peräkkäisten konjunktioiden yhteydessä 21
Pilkku rinnasteisten lauseenosien välissä 22
Lainausmerkit 23
Lainausmerkit suorassa esityksessä 23
Johtolause ennen suoraa sitaattia 23
Johtolause sitaatin jälkeen 24
Johtolause sitaatin keskellä 24
Sitaatiksi osa alkuperäisen tekstin virkettä 25
Sitaatti ilman johtolausetta 26
Yksittäisten sanojen tai ilmausten siteeraaminen 27
Siteeratun otsikon välimerkit 27
Lainausmerkit muissa yhteyksissä 28
Kaunokirjallisen tekstin lainaaminen ja referointi 30
Kaunokirjallisen tekstin esitteleminen 30
Tekstilajin määritteleminen 30
Aikamuoto tekstiä referoitaessa 31
Minä-muotoisen proosa- ja runotekstin referoiminen ja siteeraaminen 31
Draamatekstin referoiminen ja siteeraaminen 32
Runon siteeraamisen erikoissopimuksia 33
Kaksoispiste 37

Puolipiste 38
Ajatusviiva 39
Vinoviiva 40
Sulkeet 40
Heittomerkki 41

Iso ja pieni alkukirjain 43
Iso alkukirjain erisnimissä 43
Alkukirjaimet sanaliitoissa ja moniosaisissa erisnimissä 44
Pieni alkukirjain yleisnimissä 45

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen 47
Yhdyssanan rakenne 47
Yhdyssanat ja sanaliitot 48
Yhdysmerkki 50

Vierassanat 52
Sitaattilainat, erikoislainat ja yleislainat 52
Erikoislainojen oikeinkirjoitussopimuksia 53
Vokaalin pituus erikoislainoissa 53
Ensimmäisen tavun vokaali 53
Ensimmäistä tavua kauempana oleva vokaali 54
Konsonantin pituus erikoislainoissa 54
Muita sopimuksia erikoislainojen oikeinkirjoituksesta 55
Taivutusvokaalin valinta 55
Suhu-s eli š 55
Kaksi mahdollista kirjoitusasua 55
Erityistä tarkkaavaisuutta vaativia sanoja 55
Vierassanojen tavujako 55
Sitaattilainojen taivutus 56

Sanojen lyhentäminen 57
Lyhenteiden muodostaminen 57
Lyhenteiden taivuttaminen 58

Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset 60
Perusluvut 60
Järjestysluvut 61
Lukujen taivuttaminen 61

Päivämäärä ja kellonaika 63
Ääriarvot 63

Ääntämisen ja kirjoittamisen eroja 64
Sanat, joissa on liitepartikkeli 64
-ottaa- ja *-oittaa*-loppuiset verbit 65
-ottaa/-öttää-loppuisia verbejä 65
-oittaa/-öittää-loppuisia verbejä 65
-ittain- ja *-ttain*-loppuiset sanat 65
Muita tarkkaavaisuutta vaativia sanoja 66

Vertailun ilmaiseminen 67

Pronominien käyttö 69
Pronominin korrelaatti 69
Joka- ja *mikä*-pronominin käyttö 71
Pronominit puhutussa ja kirjoitetussa kielessä 72

Omistusliite 74

Verbien käyttö 76
Passiivi eli yleispersoona 76
Nollapersoona 78
Kongruenssi 78
Kongruenssin erikoistapauksia 79
Rektio 80

Sanajärjestys 81

Virkerakenteet 83
Rinnastuspulmia 83
Pitkien virkkeiden ongelmia 84
Ongelmia lauseenvastikkeissa 85
Epätäydelliset virkkeet 86
Määritteiden kasautuminen 86

Tyylinhuoltoa 87
Epäonnistuneet kielikuvat 88
Muoti-ilmaukset 89

Vierasta vaikutusta ... 90
Vältettäviä vierasperäisyyksiä ... 90
Löytyä-verbi ... 90
Kanssa-alkuiset substantiivit ... 91
Rikas-, *köyhä-*, *vapaa-*, *tehokas-*, *altis-* ja *ystävällinen*-loppuiset adjektiivit ... 92
Omata-verbi ... 92
Adessiivin käyttö ... 93
Kapulakielisyys ja substantiivitauti ... 93
Turha toisto ... 96
Tarpeeton metateksti ... 97

II Kurssikohtaiset tehtävät

Kurssi 1 ... 100
Tehtäviä ... 101
Testaa taitosi 1 ... 119

Kurssi 2 ... 121
Tehtäviä ... 122
Testaa taitosi 2 ... 140

Kurssi 3 ... 142
Tehtäviä ... 143
Testaa taitosi 3 ... 159

Kurssi 4 ... 162
Tehtäviä ... 163
Testaa taitosi 4 ... 182

Kurssi 5 ... 186
Tehtäviä ... 187
Testaa taitosi 5 ... 207

Kurssi 6 ... 211
Tehtäviä ... 212
Testaa taitosi 6 ... 235

III Ydinkielioppi

Äännerakenne 242

Vokaalit 242
Konsonantit 244
Tavu ja tavutus 244

Sanaluokat 245

Nominit 245
- Substantiivit, adjektiivit, pronominit ja numeraalit 245
- Sijamuodot 246

Verbit 248
- Persoonamuodot 248
- Aikamuodot eli tempukset 250
- Suhtautumismuodot eli modukset 251
- Nominaalimuodot 251

Partikkelit 252
Adverbit 253
Pre- ja postpositiot 253

Lauseen rakenne 254

Lause ja lauseke 254
Lauseenjäsenet 255
- Predikaatti 255
- Subjekti 256
- Objekti 256
- Predikatiivi 256
- Adverbiaali 256

Oikeinkirjoitushakemisto 257

Asiahakemisto 261

Kirjan käyttäjälle

Kielikirja on kielenhuollon asioita opettava ja kertaava oppikirja lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen. Sitä voi käyttää sekä pakollisilla että syventävillä ja soveltavilla kursseilla. *Kielikirjan* päätavoitteena on kehittää kykyä kirjoittaa hyvää yleiskieltä, koska jokainen kirjoittaja haluaa, että hänen tekstinsä ymmärretään eikä sitä lukiessa synny väärinkäsityksiä.

Kielikirjan rakenne mahdollistaa kurssisisältöjen vapaan suunnittelun, valinnaisuuden ja eriyttämisen: opiskelun lähtökohtana voivat olla joko opetustekstit tai kurssikohtaiset tehtävät. Lisäksi *Kielikirjassa* on ydinkielioppi. Oikeinkirjoitus- ja asiahakemisto puolestaan ohjaavat löytämään avun kielenhuollon kysymyksiin. Siksi kirja sopii hyvin myös itsenäiseen opiskeluun.

Huomaa seuraavat *Kielikirjan* merkintätavat:

- Kaikki **V**-merkillä varustetut ilmaisut ovat yleiskielessä virheellisiä; vastaavasti **O** on oikea muoto (ks. esim. s. 64).
- Aaltoviivaa (~) käytetään osoittamaan, että annetut vaihtoehdot ovat oikein, esim. juohea ~ juoheva ~ jouhea.

Kielikirjan rakenne

I Kielenhuoltoa tekstiään hiovalle (s. 11–97)

- Jakso koostuu opetusteksteistä, joissa esitellään keskeiset kielenhuoltosopimukset (ks. sisällysluettelo, s. 3–6).
- Jakso mahdollistaa kielenhuoltosopimusten kertaamisen.
- Opetustekstien yhteydessä ohjataan tekemään niitä tehtäviä, joiden avulla opetettua asiaa voi harjoitella (ks. esim. s. 14).

II Kurssikohtaiset tehtävät (s. 99–239)

- *Kielikirja* tarjoaa tehtävät jokaista äidinkielen ja kirjallisuuden pakollista kurssia varten. Tehtävätyypit esitellään kurssin alussa (ks. esim. Kurssi 1, s. 100).
- *Kielikirja* ohjaa opiskelijaa jokaisen tehtävän yhteydessä tarkistamaan ja kertaamaan asioita opetusteksteistä ja tarvittaessa myös *Ydinkieliopista*, joten teoria tulee kerratuksi (ks. esim. s. 101 ja s. 118).
- Jokaisen kurssin lopussa on *Testaa taitosi* -osio (esim. s. 119), jonka tehtävien avulla opiskelija voi arvioida taitojaan joko kurssin alussa, sen aikana tai lopuksi.

III Ydinkielioppi (s. 241–256)

- *Ydinkielioppi* palauttaa mieleen erityisesti ne käsitteet, joita tarvitaan kielenhuollon asioiden opiskelussa.
- *Ydinkielioppi* mahdollistaa kielioppiasioiden kertaamisen.

IV Hakemistot: Oikeinkirjoitushakemisto (s. 257–260) ja Asiahakemisto (s. 261–263)

- O*ikeinkirjoitushakemistoon* on koottu sanoja, joiden kirjoittaminen voi tuottaa ongelmia: kirjoitetaanko esimerkiksi *kertakaikkiaan* vai *kerta kaikkiaan*, *Lähi-Itä* vai *Lähi-itä*, *mielummin* vai *mieluummin*?
- *Asiahakemisto* auttaa löytämään kielenhuollon kysymyksiin liittyvät asiat ja käsitteet nopeasti hakusanan avulla.

1

KIELENHUOLTOA TEKSTIÄÄN HIOVALLE

Jakso ***Kielenhuoltoa tekstiään hiovalle*** opettaa keskeisiä kielenhuolto-asioita ja ohjaa tekemään niihin liittyviä tehtäviä.

Välimerkit

Välimerkit ovat kirjoitetussa kielessä välttämättömiä. Ne helpottavat ratkaisevasti tekstin lukemista ja ymmärtämistä. Lisäksi välimerkeillä voi vaikuttaa tekstin merkitykseen:

”Armoa, ei uusintakokeeseen!”

”Armoa ei, uusintakokeeseen!”

Ostin kirjakaupasta Leena Landerin toisen, hälyä nostattaneen teoksen. (Ensimmäinen teos ei ollut nostattanut hälyä.)

Ostin Leena Landerin toisen hälyä nostattaneen teoksen. (Ensimmäinenkin teos oli jo nostattanut hälyä.)

Suomen kielen välimerkkisäännöt perustuvat kielen rakenteeseen eivätkä tauotukseen. Sen vuoksi on tärkeää hallita muun muassa peruskäsitteet **virke**, **lause** ja **lauseenvastike** sekä ymmärtää lauseiden **rinnastus-** ja **alistussuhteet**.

Virke ja lause

Tehtäviä virkkeestä ja lauseesta

Kurssi 1:
Tehtävä 1 (s. 101)
Kurssi 3:
Tehtävä 1 (s. 143)

Virke on tekstin jakso, joka alkaa isolla alkukirjaimella ja päättyy joko pisteeseen, kysymysmerkkiin tai huutomerkkiin. Virke voi koostua joko yhdestä tai useammasta lauseesta.

Lauseen tunnistaa **persoonamuotoisesta verbistä** eli **predikaatista**. Se on lauseen ydin (ks. Ydinkielioppi: Persoonamuodot, s. 248 ja Nominaalimuodot, s. 251 sekä Lause ja lauseke, s. 254). Jos virkkeessä on vain yksi persoonamuotoinen verbi, virke muodostuu yhdestä lauseesta:

> Elina Hirvosen romaani *Kauimpana kuolemasta* (2010) **on** sisällöltään ja kerrontatekniikaltaankin raju teos.
>
> Sitä **on** arvosteluissa **ylistetty**.
>
> **Satuin** lukemaan jostain lehdestä Elina Hirvosen kirjoittaman artikkelin Espanjassa tomaattiviljelmillä työskentelevien afrikkalaisten kurjista oloista.

Virke voi muodostua jopa pelkästä persoonamuotoisesta verbistä (*Juostaan! Myöhästyitkö?*). Seuraavassa virkkeessä on kolme lausetta, koska siinä on kolme persoonamuotoista verbiä:

> Leena Landerin romaani *Tummien perhosten koti* (1991) **herätti** ilmestyessään paljon kohua, ja kohua **syntyi** myös, kun hänen teoksensa *Liekin lapset* (2010) **julkaistiin**.

Häiritsevän toiston välttämiseksi voidaan useasta lauseesta koostuvassa virkkeessä jättää persoonamuotoinen verbi toistamatta. Esimerkiksi seuraavassa virkkeessä on kolme lausetta, vaikka siinä on vain yksi persoonamuotoinen verbi:

> *Tummien perhosten koti* **ilmestyi** vuonna 1991, *Tulkoon myrsky* [ilmestyi] kolme vuotta myöhemmin ja *Liekin lapset* [ilmestyi] vasta vuonna 2010.

Lauseenvastike

Tehtäviä lauseenvastikkeesta:
Kurssi 1: Tehtävät 2, 3, 4, 5 (s. 101–103)

Lauseenvastikkeet eivät ole lauseita vaan erityisesti kirjoitetulle yleiskielelle ominaisia rakenteita, jotka merkitykseltään vastaavat sivulausetta (ks. Ydinkielioppi: Lause ja lauseke, s. 254):

> Levy-yhtiön edustaja kuuli **meidän soittavan rumpuja.** ~ Levy-yhtiön edustaja kuuli, **että me soitamme/soitimme rumpuja.**

Lauseenvastikkeen erottaa lauseesta se, että siinä ei ole persoonamuotoista verbiä vaan verbin nominaalimuoto (ks. Ydinkielioppi: Nominaalimuodot, s. 251):

> Kerroimme **soittaneemme jo kauan yhdessä.**
>
> **Meidän soittaessamme** toiset usein taputtavat.
>
> **Soitettuamme** olemme väsyneitä mutta tyytyväisiä.

Lauseenvastike voi olla sekä pää- että sivulauseen osa (ks. Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14), ja yhdessä virkkeessä voi olla useitakin lauseenvastikkeita:

> Kuulimme **bändin jäsenten olleen erimielisiä monestakin asiasta**, mikä aiheutti sen, että he vähitellen ajautuivat erilleen **pystyäkseen kukin jatkamaan soittamista.**

Lauseenvastikkeen ilmaiseman toiminnan tekijä näkyy lauseenvastikkeen verbiosan omistusliitteestä (ks. Omistusliite, s. 74):

> **Ostettuani** kitaran aloin harjoitella ankarasti.
>
> Suhtautumisemme musiikkiin muuttui täydellisesti **saatuamme** omat sähkökitarat.

Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus

Tehtäviä päälauseesta ja sivulauseesta, rinnastuksesta ja alistuksesta
Kurssi 1: Tehtävät 3, 4 (s. 102), 6, 7, 8 (s. 104–105)
Kurssi 2: Tehtävät 1, 3 (s. 122–124)
Kurssi 3: Tehtävä 1 (s. 143)

Virkkeen lauseet ovat joko **pää-** tai **sivulauseita** sen mukaan, missä suhteessa ne ovat toisiinsa. Päälause (PL) on itsenäinen kokonaisuus, joka voi yksinäänkin muodostaa virkkeen:

> Hannu Mäkelä on monipuolinen kirjailija. (päälause)
>
> Onko hän kirjoittanut näytelmiä? (päälause)
>
> Täytyypä lukea Mäkelän tuotantoa. (päälause)

Samassa virkkeessä voi olla useita päälauseita. Päälauseet ovat aina keskenään rinnasteisia. Rinnasteisten päälauseiden välissä on usein rinnastuskonjunktio *ja, sekä, sekä–että, -kä, eli, tai, joko–tai, vai, mutta, vaan* tai *sillä*.

Kaksi päälausetta:

> Sirkka Turkka on kirjoittanut useita runokokoelmia, **ja** yksi niistä voitti Finlandia-palkinnon.
>
> Turkan kokoelmia lainataan **ja** luetaan paljon.

Kolme päälausetta:

> Sirkka Turkka julkaisi esikoisteoksensa 1973, kirjoitti neljä muuta kokoelmaa 1970-luvulla **ja** on ollut hyvin tuottelias runoilija myös myöhempinä vuosikymmeninä.

Sivulause (SL) on aina alisteinen joko päälauseelle tai toiselle sivulauseelle. Sivulauseita on kolmea lajia:

1. **Konjunktiolauseet** (KL) alkavat alistuskonjunktiolla: *että (niin että), jotta, koska, kun (kunhan), kunnes, jos (joskin, jos kohta), vaikka, kuin (niin kuin, ikään kuin, ennen kuin), kuten, mikäli, ellen (ellet, ellei* jne.), *jollen (jollet, jollei* jne.).

> Haluan lukea Laura Honkasalon romaanin *Eropaperit* (2009),
> **koska** se avaa lapsen näkökulman avioeroon.

Peräkkäisten alistuskonjunktioiden käyttö on mahdollista:

> Tiedätkö, **että jos** painat tästä, hissi pysähtyy?
>
> Totuus on, **että vaikka** elämme kuinka terveellisesti, kuolemme kaikki joskus.

[AKANA] Juna törmäsi naiseen – selvisi.

Iltalehti.fi 31.7.2012

2. **Relatiivilauseet** (RL) alkavat relatiivipronominilla *joka* tai *mikä* tai muulla relatiivisella sanalla (esim. *jollainen, millainen, jonne, minne, joksi*).

   Kreetta Onkeli kirjoitti romaanin *Kutsumus* (2010), **joka** kuulemma on ironinen kuvaus kirjailijantyöstä ja kustannusmaailmasta.

   Eilen alkoi uusi kurssi, **jolla** syvennämme tietojamme kirjallisuudesta.

   Eilen alkoi uusi kirjallisuuden kurssi, **mikä** onkin mainio asia yo-kirjoituksia ajatellen.

3. **Epäsuorat kysymyslauseet** eli **kysyvät sivulauseet** (EKL) alkavat kysymyssanalla tai sanalla, jossa on kysymysliite *-ko, -kö*. **Kysymyssanoja** ovat esimerkiksi *kuka, mitä, missä, milloin, miksi, miten, millainen ja minkälainen*.

   En tiedä, **kuka** opettaa meitä kirjallisuuskurssilla.

   Tiedätkö, ehtivät**kö** abiturientit lukea lainkaan romaaneja?

Epäsuoran kysymyslauseen alkuun ei tule *että*-konjunktiota:

V En tiedä, että kuka sieltä tuli. O En tiedä, kuka sieltä tuli.

Jos virkkeessä on keskenään samaa tyyppiä olevia sivulauseita, ne voivat olla keskenään rinnasteisia. Seuraavassa virkkeessä on kaksi rinnasteista konjunktiolausetta, joiden välissä on rinnastuskonjunktio:

KL KL
Jotta saisimme kirjat nopeasti käsiimme **ja** [jotta] ehtisimme lukea ne määrä-
PL
päivään mennessä, opettaja monisti meille kurssin kirjalistan.

Sivulause voi myös olla alisteinen toiselle sivulauseelle:

PL KL
Opettaja harkitsee vielä kurssilla luettavaa teosta, **koska** haluaa olla varma,
KL
että tulee tehneeksi hyvän valinnan.

Sivulauseita ei kuitenkaan kannata ketjuttaa liikaa (ks. Pitkien virkkeiden ongelmia, s. 84).

Piste, huutomerkki ja kysymysmerkki

Tehtäviä pisteestä, huutomerkistä ja kysymysmerkistä

Kurssi 1: Tehtävä 9 (s. 106)

Kurssi 3: Tehtävä 2 (s. 144)

Kurssi 6: Tehtävä 1 (s. 212)

Virkkeen loppuvälimerkkejä ovat **piste**, **huutomerkki** ja **kysymysmerkki**.

Toteamus- eli **väitelause** päättyy pisteeseen. Se voi päättyä myös huutomerkkiin:

Kirjailija Ilmari Kianto erosi kirkosta.

Kirjailija Ilmari Kianto erosi kirkosta!

Hannu Salama sai syytteen jumalanpilkasta.

Hannu Salama sai syytteen jumalanpilkasta!

Kolmea pistettä voi käyttää, mikäli haluaa ikään kuin jättää virkkeen kesken, lukijan täydennettäväksi. Asiatyylissä kolmen pisteen käyttö on kuitenkin harvinaista:

Taisi hänkin viettää taiteilijaelämää...

Myös **käskylause** voi päättyä joko pisteeseen tai huutomerkkiin:

Ota selvää kirjailijan elämäkerrasta.

Ota selvää kirjailijan elämäkerrasta!

Usein käskylauseen predikaatti on imperatiivissa, mutta se ei ole välttämätöntä:

Sinä menet nyt ulos ja pysyt siellä!

Teidän on poistuttava!

Ulos!

Kysymyslause alkaa kysymyssanalla tai sanalla, jossa on kysymysliite *-ko/-kö*. Päälauseena oleva kysymyslause päättyy aina kysymysmerkkiin:

Kuka suomalainen kirjailija sai syytteen jumalanpilkasta?

Oli**ko** se Hannu Salama vai Timo K. Mukka?

Presidentti Kekkonen**ko** hänet armahti?

Erityyppisiä päälauseita ja sivulauseita voidaan yhdistellä, jolloin päälause määrää, mikä on virkkeen loppuvälimerkki:

PL EKL
En tiedä varmasti, liittyi**kö** hän takaisin kirkkoon myöhemmin. (Päälauseena on toteamuslause, joten loppuvälimerkiksi tulee piste.)

PL EKL
Kustantaja tiedusteli, oliko Haanpää valmis poistamaan teoksestaan kyseenalaiset kohdat. (Päälauseena on toteamuslause, joten loppuvälimerkiksi tulee piste.)

PL EKL
Kuka tietää, milloin Haanpään teos *Kenttä ja kasarmi* vapautui sensuurista? (Päälauseena on kysymyslause, joten loppuvälimerkiksi tulee kysymysmerkki.)

Pilkku

Pilkku virkkeen lauseiden välissä

Pilkku pää- ja sivulauseen välissä

Pääsääntö on, että virkkeen lauseet erotetaan toisistaan pilkulla. Tähän pääsääntöön on muutamia tarkennuksia.

Tehtäviä pilkun käytöstä

Kurssi 1: Tehtävät 3, 4 (s. 102), 10 (s. 106), 11 (s. 107)
Kurssi 2: Tehtävät 1, 2, 3, 4, 6 (s. 122–127)
Kurssi 3: Tehtävät 1, 2, 3 (s. 143–145)
Kurssi 4: Tehtävät 1, 2, 3 (s. 163–164)
Kurssi 5: Tehtävät 1, 2 (s. 187–188)
Kurssi 6: Tehtävät 1, 2 (s. 212–214)

- Päälause (PL) ja sivulause (SL) erotetaan pilkulla:

PL SL
Näin eilen miehen, **joka** muistutti Dostojevskin Raskolnikovia.

PL SL
Tiedätkö, **kuka** hän oli?

SL PL
Vaikka luin Tolstoin *Anna Kareninan* jo kauan sitten, muistan yhä elävästi katkelmia siitä.

PL alkaa SL PL jatkuu
Anna Karenina, **joka** on teoksen päähenkilö, pettyy katkerasti rakkaudessaan.

Pilkku kahden päälauseen välissä

- Pääsäännön mukaisesti kahden päälauseen väliin tulee pilkku, kun niitä yhdistää jokin rinnastuskonjunktioista *ja*, *sekä*, *sekä – että*, *-kä*, *eli*, *tai*, *joko – tai*, *vai*, *mutta* tai *vaan*:

  PL PL

  Hannu Mäkelä on monipuolinen kirjailija, **mutta** onko hän kirjoittanut näytelmiä?

- Pilkkua ei käytetä päälauseiden välissä, jos niillä on yhteinen lauseenjäsen (ks. Ydinkielioppi: Lauseenjäsenet, s. 255) ja niitä yhdistää rinnastuskonjunktio:

  Ohjaaja luki Yasmina Rezan näytelmän **ja** päätti tehdä siitä esityksen.
  (Lauseilla on yhteinen subjekti.)

  Ohjaaja luki Yasmina Rezan näytelmän, **ja hän** päätti tehdä siitä esityksen.
  (Päälauseilla ei ole yhteistä lauseenjäsentä.)

  Teatterimatkalla kuljettaja pyysi meitä pitämään bussin siistinä **ja** me tietysti tottelimme.
  (Lauseissa on yhteisenä lauseenjäsenenä adverbiaali *teatterimatkalla*.)

- Pilkkua ei tarvita, mutta sitä voi käyttää, jos lauseiden verbit ovat 1. tai 2. persoonassa tai passiivissa:

  Halusin päästä teatterimatkalle mukaan(,) **ja** hankin lipun heti lippujen tultua myyntiin.
  (Lauseissa on sama 1. persoonan subjekti.)

  Ensin juostaan kunnon lenkki(,) ja vasta sitten mennään teatteriin.
  (Lauseissa verbit ovat yleispersoonassa eli passiivissa.)

- Pilkkua ei ole pakko käyttää lyhyiden päälauseiden välissä, vaikka niillä ei olisikaan yhteistä lauseenjäsentä:

  Yksi luki **ja** toinen ei. Luenko minä **vai** luetko sinä?

  Pilkun käyttäminen ei näissäkään tapauksissa ole virhe.

- Joskus päälauseet voi erottaa pelkällä pilkulla:

  Yksi luki, toinen ei.

  Kesällä ihmiset valittavat helteistä, talvella taas pitkät pakkaset ovat yleinen valituksen aihe.

Pilkku kahden sivulauseen välissä

- Pilkkua ei käytetä rinnasteisten sivulauseiden välissä, kun niitä yhdistää jokin rinnastuskonjunktioista *ja*, *sekä*, *sekä – että*, *-kä*, *eli*, *tai*, *joko – tai*, *vai*, *mutta* tai *vaan* ja ne määrittävät samaa lausetta tai lauseketta (ks. Ydinkielioppi: Lause ja lauseke, s. 254):

  Kuulin eilen, **että** lähdemme Pietariin **ja että** kaikki halukkaat pääsevät mukaan.

  Pietari on kaupunki, **jonne** olen aina halunnut matkustaa **ja jossa** on ainutlaatuisia kulttuurinähtävyyksiä.

  Tiedätkö, **ketkä** ovat valvojina matkalla **ja kuka** maksaa kustannukset?

  Pietarissa on Eremitaasi-museo, **joka** on valtavan suuri **ja** [**joka** on] ehdottomasti pistäytymisen arvoinen.

- Mikäli sivulauseet eivät ole rinnasteisia eli niiden välissä ei ole rinnastuskonjunktiota, niiden väliin tulee pilkku:

  Eremitaasi-kierroksen jaksaa paremmin, **jos** panee jalkaansa kengät, **joilla** on hyvä kävellä.

Pilkku lauseenosien välissä

Paitsi virkkeen lauseiden myös lauseenosien välissä käytetään toisinaan pilkkua.

Pilkku lauseenvastikkeiden yhteydessä

Lauseenvastikkeet ovat ominaisia erityisesti kirjoitetulle yleiskielelle. Ne ovat keino tiivistää tekstiä (ks. Lauseenvastike, s. 14). Lauseenvastike ei ole lause, koska siinä ei ole persoonamuotoista verbiä vaan verbin nominaalimuoto. Sisällöltään lauseenvastike kuitenkin vastaa lausetta. Lauseenvastiketta ei virkkeen alussa eroteta pilkulla:

Saatuaan kirjan valmiiksi kirjailija lähti kuukaudeksi tunturiin.

Vrt. Kun kirjailija oli saanut kirjan valmiiksi, hän lähti kuukaudeksi tunturiin.

Virkkeen keskellä tai lopussa olevan lauseenvastikkeen voi erottaa pilkulla, jos haluaa korostaa lauseenvastikkeen ilmaisemaa asiaa:

Tunturissa, **nauttiessaan luonnon rauhasta**, hän keräsi voimia seuraavaan luovaan työhönsä.

Kirjailija otti mukaansa vain vanhan koiransa, **korostaakseen näin ehdotonta haluaan olla rauhassa ihmisiltä**.

Pilkku irrallisten lisäysten yhteydessä

Selittävät tai täsmentävät lisäykset erotetaan muusta lauseyhteydestä pilkulla (tai ajatusviivalla). *Paitsi*-sanalla alkava lisäys erotetaan pilkulla kuitenkin vain silloin, jos se aloittaa sivulauseen:

> Dostojevskin *Rikos ja rangaistus* oli, ihmeellistä kyllä, paras lukemani kirja pitkiin aikoihin.
>
> En ole vielä lukenut Dostojevskin teoksia, saati muitakaan venäläisklassikoita.
>
> Yleensä en usko opettajan kirjamainontaa, paitsi jos joku kaverinikin on teoksesta samaa mieltä.

Virkkeenalkuisia koko lausetta määrittäviä ilmauksia ei eroteta suomen kielessä muusta lauseyhteydestä pilkulla, toisin kuin englannin kielessä:

> Toisaalta opettajat kannustavat lukemaan kirjallisuutta alkukielellä, mikäli kielitaito riittää.
> (Alleviivattuun kohtaan ei tule pilkkua.)
>
> Loppujen lopuksi menimme kirjastoon hakemaan englanninkielistä luettavaa.
> (Alleviivattuun kohtaan ei tule pilkkua.)
>
> Kuitenkin suomenkielinen kirjallisuus on monelle meistä ainakin vielä mieluisinta.
> (Alleviivattuun kohtaan ei tule pilkkua.)

Pilkku kuin-konjunktion tai peräkkäisten konjunktioiden yhteydessä

Kuin-konjunktiota käytetään useimmiten vertailun yhteydessä. Tällöin sen edellä ei käytetä pilkkua:

> Minä sain kirjallisuusesseeni valmiiksi aikaisemmin kuin muut.

Kuin-konjunktion yhteydessä pilkun käyttö on yleensä tarpeetonta, vaikka *kuin*-konjunktio aloittaisi sivulauseenkin:

> Näytti siltä kuin he olisivat halunneet tietää enemmän kirjailijasta.

Pilkkua voi kuitenkin käyttää, jos kyse ei selvästi ole vertailusta vaan jonkinlaisesta lisäyksestä tai tarkennuksesta:

> Näyttämölle astuessaan hän vaikutti itsevarmalta, kuin olisi aina tiennyt kuuluvansa sinne.

Pilkkua ei yleensä tule kahden peräkkäisen konjunktion väliin:

Sanotaan, **että kun** kirjailija kirjoittaa, hänen tärkein työvälineensä on roskakori.

Olin ajatellut lukea tällä kurssilla Leo Tolstoin *Sodan ja rauhan*, **mutta kun** näin sen kirjastossa, valitsinkin Albert Camus'n *Sivullisen*.

Pilkku rinnasteisten lauseenosien välissä

Pilkulla erotetaan tekstissä peräkkäiset luettelon osat, mikäli niiden välissä ei ole rinnastuskonjunktiota.

Kesälukemistani olivat Leena Krohn, Bo Carpelan, Pasi Lampela, Kari Hotakainen ja Caj Westerberg.

Hän luki dekkareita, fantasiaa, scifiä ja fanifiktiota.

Pilkulla erotetaan muutkin rinnasteiset lauseenosat, jos niiden välissä ei ole rinnastuskonjunktiota.

Näin näyteikkunassa kauniin, hopeanhohtoisen, todennäköisesti kalliin juhlamekon.

Kun mietit virkkeen pilkutusta, etene seuraavasti:

1.	**Hahmota virkkeen rakenne.**
•	Kuinka monta lausetta virkkeessä on?
•	Mitkä niistä ovat pää- ja mitkä sivulauseita?
•	Onko virkkeessä mahdollisesti lauseenvastikkeita tai irrallisia lisäyksiä?

2.	**Jos virkkeessä on vain päälauseita, tutki, onko niillä yhteisiä lauseenjäseniä.**
•	Jos ei ole, rinnastuskonjunktion eteen tulee pilkku.
•	Jos on, pilkkua ei tule rinnastuskonjunktion eteen.

3.	**Onko virkkeessä päälauseen lisäksi sivulause?**
•	Päälause ja sivulause erotetaan toisistaan aina pilkulla.
•	Jos sivulause on päälauseen keskellä, se erotetaan pilkulla molemmin puolin.

4.	**Onko sivulauseiden välissä rinnastuskonjunktio?**
•	Jos on, niiden väliin ei tule pilkkua.
•	Jos ei ole, sivulauseiden väliin tulee pilkku.

5.	**Onko virkkeessä lauseenvastikkeita?**
•	Yleensä lauseenvastikkeita ei eroteta pilkuilla, virkkeen alussa olevaa lauseenvastiketta ei koskaan.

Lainausmerkit

Tehtäviä lainausmerkeistä

Kurssi 1: Tehtävä 13 (s. 109)
Kurssi 2: Tehtävät 5, 6, 7 (s. 126–127)
Kurssi 3: Tehtävä 4 (s. 146–147)
Kurssi 4: Tehtävät 4, 5 (s. 165–166)
Kurssi 5: Tehtävät 3, 4 (s. 188–192)
Kurssi 6: Tehtävät 3, 4 (s. 214–216)

Kirjoittaja voi esittää teksteissään paitsi omia ajatuksiaan myös jonkun toisen näkemyksiä. Kun kirjoittaja käyttää suoria **sitaatteja** eli **siteeraa** sanasta sanaan kuulemaansa tai lukemaansa, puhutaan **suorasta esityksestä**. **Epäsuorassa esityksessä** kirjoittaja **referoi** eli selostaa toisen tekstiä omin sanoin. Hyvä kirjoittaja huolehtii aina siitä, että lukija tietää, kenen ajatuksista on kyse.

Lainausmerkit suorassa esityksessä

Suoraan siteerattaessa lainausmerkkeihin pannaan sanasta sanaan kaikki se, mitä halutaan toisesta tekstistä lainata oman tekstin osaksi.

Johtolause ennen suoraa sitaattia

Johtolause kertoo usein, kenen puhumaa tai kirjoittamaa tekstiä siteerataan. Johtolause voi luonnehtia aineistona olevaa tekstiä sekä esitellä lukijalle päätelmiä, yhteenvetoja tai havaintoja, joita suoralla sitaatilla perustellaan tai todistetaan. Jos johtolause on ennen sitaattia ja sitaattina on yksi tai useampi kokonainen virke, tulee sitaatin viimeinen loppuvälimerkki ennen jälkimmäistä lainausmerkkiä.

JOHTOLAUSE
Antti Majander on huolestunut romaanin loppuratkaisusta ja veljesten koh-
SITAATTI
talosta: ”Viekö sivistys heiltä heidän nuoruutensa luonnonläheisen uskon unen ja henkiolentojen todellisuuteen?”

Johtolauseessa on oltava predikaatti, eikä pelkkä sivulause voi olla johtolause.

V Majanderin mukaan: ”Sydämissään hänen henkilönsä ovat kuin sinä ja minä.” (Johtolauseesta puuttuu predikaatti.)

O Majander kirjoittaa: ”Sydämissään hänen henkilönsä ovat kuin sinä ja minä."

V Kuten Majanderin jutun otsikossa todetaan: ”Seksi ahdistaa Impivaarassa”. (Pelkkä sivulause ei riitä johtolauseeksi.)

O Majanderin otsikossa todetaan: ”Seksi ahdistaa Impivaarassa".

Myös seuraavan esimerkin johtolause on virheellinen:

V Majander toteaa, että: ”Impivaara onkin neitsytpojille sopiva osoite.”

O Majander toteaa: ”Impivaara onkin neitsytpojille sopiva osoite.”

Että-konjunktiota voidaan kuitenkin käyttää tekstiä referoitaessa:

O Majander toteaa, että ”Impivaara onkin neitsytpojille sopiva osoite”. (Sitaatti on sijoitettu osaksi omaa virkettä, jolloin piste on lainausmerkin jälkeen. ks. s. 26.)

Johtolause sitaatin jälkeen

Kun sitaattina on pisteeseen päättyvä kokonainen virke ja johtolause on sitaatin jälkeen, alkuperäisessä tekstissä oleva piste jätetään pois ja sitaatin jälkimmäisen lainausmerkin jälkeen tulee pilkku.

SITAATTI JOHTOLAUSE
”Impivaara onkin neitsytpojille sopiva osoite”, toteaa Antti Majander sarkastisesti.

Mikäli sitaatti on pitkä, johtolause kannattaa sijoittaa ennen sitä.

Jos siteerattava virke päättyy kysymys- tai huutomerkkiin (tai kolmeen pisteeseen), ne merkitään lainausmerkkien sisäpuolelle. Lainausmerkin jäljessä ei tällöin ole pilkkua, vaan johtolause alkaa suoraan lainausmerkin jälkeen pienellä alkukirjaimella:

SITAATTI
”Mutta kadottavatko veljekset itsensä, kun he taipuvat yhdenmukaisuuden JOHTO-
vaatimukseen ja rupeavat tunteiden sijasta kuuntelemaan järkeään?” **k**irjoit-
LAUSE
taja pohtii huolestuneena.

Jos johtolause alkaa erisnimellä, se tietenkin kirjoitetaan isolla alkukirjaimella:

”Mutta kadottavatko veljekset itsensä, kun he taipuvat yhdenmukaisuuden vaatimukseen ja rupeavat tunteiden sijasta kuuntelemaan järkeään?” **M**ajander pohtii huolestuneena.

Johtolause sitaatin keskellä

Jos siteeraa tekstiä siten, että sijoittaa johtolauseen lainatun virkkeen keskelle, johtolause erotetaan molemmin puolin pilkulla. Jälkimmäinen sitaatti alkaa pienellä alkukirjaimella, koska se on samaa virkettä kuin ennen johtolausetta oleva jakso.

SITAATTI
”Kiven kertomusta on helppo luonnehtia tarinaksi siitä, miten veljessarja hank-
JOHTOLAUSE SITAATTI
kii yhteiskuntakelpoisuutensa”, Majander kertoo, ”sillä heidän kehityksensä

vie typeryydestä tietoon ja jääräpäisestä yksityisyritteliäisyydestä joustavaan

yhteistyöhön.”

Sitaatin keskelle voi sijoittaa kaksikin johtolausetta (tässä sitaatti on kahden virkkeen mittainen):

> ”Kivi jakaa suomalaiseksi kansanluonteeksi sanotut ominaisuudet seitsemäksi kokonaisuudeksi”, Majander **kertoo** ja **jatkaa**: ”Kokonaisia ihmisiä veljekset ovat, eivät yhden ominaisuuden mallikappaleita.”

Sitaatiksi osa alkuperäisen tekstin virkettä

- Yleensä suora sitaatti lainataan sanasta sanaan, välimerkkejä myöten. Joskus kirjoittaja voi joutua lyhentämään sitaattia, koska jo pieni katkelma kertoo sen, mitä kirjoittaja haluaa sitaatin avulla osoittaa. Alkuperäisestä tekstistä tehdyt poistot on osoitettava kahdella ajatusviivalla. Seuraavissa esimerkeissä virkkeen alusta on poistettu osa, mutta virkkeen loppuosa on siteerattu pisteeseen asti:

> Kirjallisuuskriitikko Majander arvioi myös lukijan roolia: ” – – ylemmyydestään varman lukijan on helppo alentua kohteen tasalle.”

> ” – – romaaneissa käytetään nyt yhä useammin mitä tahansa aineksia ja kerronnallisia metkuja”, Antti Majander julistaa hieman ironisesti.

Kaksi ajatusviivaa sitaatin alussa, lopussa tai keskellä osoittaa, että lainatusta virkkeestä osa on poistettu.

Jos sitaatiksi valitaan keskeltä virkettä sellainen jakso, jonka alussa tai lopussa on pilkku, pilkkuja ei merkitä sitaattiin.

> Majander analysoi Kiven kerrontatapaa ja toteaa romaanin tapahtumien olevan hyvin suunniteltuja**:** ” – – kärryiltä ei pääse millään putoamaan – –.”

- Joskus kirjoittaja voi haluta selventää valitsemansa sitaatin merkitystä omalla huomautuksellaan. Tällaiset selvennykset ja täsmennykset merkitään hakasulkeisiin:

> Majander ottaa artikkelissaan esille veljesten seikkailujen televisioinnin: ”Ei siis ole ihme, että Jouko Turkka [tunnettu teatteriohjaaja 1980-luvulla] vaiensi heidät televisioelokuvassaan ja korvasi sanat syljellä, ilmeillä.”

Täsmennysten ja selvennysten lisäämistä kannattaa välttää, koska ne tekevät sitaattien rakenteista raskaita.

Sitaatti ilman johtolausetta

- Kirjoittaja voi sijoittaa sitaatin omaan tekstiinsä, esimerkiksi subjektiksi, myös käyttämällä ns. **edussanaa**. Tällaisia edussanoja voivat olla esimerkiksi *lause*, *toteamus*, *huudahdus*, *vertaus*, *metafora* jne.

EDUSSANA

Aapon **toteamus** ”voimallinen tahto vie läpi harmaan kiven” kuvaa hyvin sitä päättäväisyyttä, jolla Aapo suhtautuu elämään. (Lauseke Aapon **toteamus** ”voimallinen tahto vie läpi harmaan kiven” on lauseessa subjektina.)

Jos siteerattava virke päättyy pisteeseen, sitaattiin ei merkitä pistettä. Kysymysmerkkiin tai huutomerkkiin päättyvä sitaatti sen sijaan säilyttää loppuvälimerkkinsä sitaatin sisällä:

EDUSSANA

Kysymyksellään ”Viekö sivistys heiltä – – uskon unen ja henkiolentojen todellisuuteen**?**” Majander haastaa lukijan.

- Hakasulkeilla osoitetaan, että alkuperäistekstissä virkkeen alussa ollut iso alkukirjain on siteerattaessa muutettu pieneksi, koska oikeinkirjoitussopimukset sitä edellyttävät:

Majanderin tulkinnan mukaan veljeksille ”[m]etsä on mielikuvituksen aluetta, kylällä pätevät kruunun ja kirkon teennäiset pykälät”.

Hakasulkeiden käyttöä kannattaa kuitenkin välttää. Niitä tulee käyttää vain poikkeustapauksissa, koska ne heikentävät tekstin luettavuutta.

- Pelkkä sitaatti ilman edussanaa ei riitä subjektiksi, koska virkkeen rakenteesta tulee sekava ja raskas. Sujuvampi siteeraamistapa onkin kirjoittaa johtolause ja sijoittaa sitaatti johtolauseen jälkeen:

V ”Veljet, uusi koto ja uusi sydän luokaamme metsän kohdussa” kuvaa veljesten käsitystä metsästä suojaisana pakopaikkana.

O Simeonin kehotus kuvaa veljesten käsitystä metsästä suojaisana pakopaikkana: ”Veljet, uusi koto ja uusi sydän luokaamme metsän kohdussa.”

V ”Metsä edustaa sekä rauhaa että pelkoa” tiivistää hyvin veljesten suhtautumisen metsään.

O Majander tiivistää hyvin veljesten suhtautumisen metsään: ”Metsä edustaa sekä rauhaa että pelkoa.”

- Sitaatti voidaan mukauttaa luontevaksi osaksi omaa tekstiä joko virkkeen alkuun, keskelle tai loppuun myös ilman johtolausetta:

  Majanderin mielestä Kivi on puhdas modernisti, koska ”– – jouluyön juoksu Impivaaran savuavilta raunioilta Jukolan pelastavaan lämpöön todistaa Kiven kykyä yllättävään ja moderniin proosaan”.

Siteeratusta virkkeestä on jätetty alkuosa pois, mikä on osoitettu kahdella ajatusviivalla. Piste on lainausmerkkien ulkopuolella, koska se on virkkeen loppuvälimerkki.

Yksittäisten sanojen tai ilmausten siteeraaminen

Aineistona olevasta tekstistä voi siteerata yksittäisiä sanoja ja ilmaisuja merkitsemällä ne lainausmerkkeihin. Niitä voi myös taivuttaa omaan tekstiin sopiviksi. Tällaisiin siteerauksiin ei tarvita ajatusviivoja poiston merkiksi eikä hakasulkeita osoittamaan alkukirjainmuutoksia:

Majander kutsuu veljeksiä ”kitalaen konsulenteiksi”.

Majander toteaa Kiven veljesten, ”kitalaen konsulenttien”, olevan ”elämän näyttämöllä”.

Impivaaran palosta kertova jakso todistaa Majanderin mukaan kirjailijan ”kykyä loistavaan ja yllättävän moderniin proosaan”.

Siteeratun otsikon välimerkit

Koska otsikon tai kaunokirjallisen tekstin nimi ei pääty pisteeseen, siteerattuun otsikkoonkaan ei tule pistettä lainausmerkkien sisäpuolelle.

Majanderin tekstin otsikko on kieltämättä provosoiva: ”Seksi ahdistaa Impivaarassa”.

Jos otsikon lopussa on kysymysmerkki tai huutomerkki, se säilyy myös siteerattaessa:

”Hei, me lennetään!” on ratkiriemukas amerikkalainen elokuva, jolla on jatko-osa ”Hei, taas me lennetään!”

Televisiosta tulee illalla ohjelma ”Mitä tänään syötäisiin?”

Piste lainausmerkin jälkeen on kuitenkin mahdollinen:

> Televisiosta tulee illalla ohjelma ”Mitä tänään syötäisiin?”.

Lainausmerkit muissa yhteyksissä

- Tuttuihin, tekstiyhteydestä helposti erottuviin teosten nimiin ei tarvita lainausmerkkejä. Koneella kirjoitettaessa teosten nimet voi kursivoida.

> Seitsemän veljestä on Aleksis Kiven ainut romaani.

Lainausmerkkejä pitää kuitenkin käyttää viittauksissa sellaisiin asiatekstien otsikoihin ja kaunokirjallisten tekstien nimiin, jotka ovat pitkiä tai jotka eivät ole yleisesti tunnettuja, koska muuten niiden hahmottaminen voi olla vaikeaa. Painetussa tekstissä kursiivin käyttö korvaa lainausmerkit:

> Reko Lundánin "Teillä ei ollut nimiä" on näytelmä, jossa yhdistyvät traagiset ja komedialliset piirteet.
>
> *Teillä ei ollut nimiä* sai aikanaan loistavat arvostelut.

- Sanonnat, lentävät lauseet ja sananlaskut voidaan selvyyden vuoksi erottaa lauseyhteydestä lainausmerkein tai käyttäen kursiivia:

> Maahanmuuttokeskustelussa hoetaan sanontaa *maassa maan tavalla*.
>
> Pääministeri totesi neuvottelujen lopuksi, että "nahkurin orsilla tavataan".
>
> Kasvattajat tuntevat periaatteen ”mitä isot edellä, sitä pienet perässä”.

On myös mahdollista käyttää isoa alkukirjainta:

> Kasvattajat tuntevat periaatteen ”Mitä isot edellä, sitä pienet perässä”.

- Lainausmerkkejä voi käyttää osoittamaan, että ilmausta on käytetty kirjaimellisesta merkityksestä poikkeavasti, esimerkiksi ironisoiden. Lainausmerkit voivat myös osoittaa kirjoittajan kriittistä asennoitumista, eli ne voivat antaa ilmaukselle eri merkityksen. Asiatekstissä lainausmerkkien käyttöä on syytä harkita, sillä tyylikkäämpää on muotoilla sanottavansa kielellisesti siten, ettei tarvitse lainausmerkkejä osoittamaan, minkälainen sävy tekstissä on. Liiallisesta lainausmerkkien käytöstä kärsii tyylin lisäksi tekstin vakuuttavuus:

Opettajan mielestä abiturientit olivat ”todella pirteitä” heti aamusta.

Usein heräteostokset paljastuvat myöhemmin ”viisaiksi” valinnoiksi.

- Lainausmerkkejä ei tarvita osoittamaan esimerkiksi arkikielessä käytettyjä kielikuvia tai vierassanoja:

V Poljin töihin ”veren maku suussa” enkä lopulta myöhästynytkään.

V Aikuisten ”mediataidot” ovat usein heikommat kuin heidän lastensa.

Lainausmerkit eivät myöskään tee huonoista sananvalinnoista, esimerkiksi puhekielisyyksistä, tyyliltään yhtään hyväksyttävämpiä vaan luovat kömpelön vaikutelman:

V Vanhemmat ”chillailee” mökin kuistilla.

- Puolilainausmerkkejä käytetään osoittamaan lainauksen sisällä oleva lainaus:

Arvostelija kirjoittaa arviossaan: ”Takakansiteksti esittelee Mannerin klassikkonäytelmän ’yhä ajankohtaiseksi ja vaikuttavaksi’.”

Liiallista puolilainausmerkkien käyttöä kannattaa välttää, koska se tekee rakenteesta raskaan.

- Puolilainausmerkkejä käytetään osoittamaan sanojen merkityksen selitystä:

Eufemismilla tarkoitetaan ’kaunistelevaa, kiertelevää tai peittelevää sanontaa, kiertoilmausta’.

Kaunokirjallisen tekstin lainaaminen ja referointi

Siteerattaessa kaunokirjallista tekstiä noudatetaan periaatteessa samoja sopimuksia kuin asiatekstien ollessa aineistona (ks. Lainausmerkit suorassa esityksessä, s. 23). Seuraavat käytänteet on kuitenkin otettava huomioon, kun käytetään aineistona proosa-, runo- tai draamatekstejä.

Kaunokirjallisen tekstin esitteleminen

Taideteoksilla, myös kaunokirjallisilla teksteillä, on useimmiten nimi, ei otsikkoa. Ei siis puhuta romaanin, runon tai elokuvan otsikosta vaan nimestä.

Nimetön runo voidaan esitellä sen ensimmäisen säkeen avulla:

> Tomi Kontion nimettömässä runossa, joka alkaa säkeellä ”Tuoli on kuin musta kissa”, runon puhuja tuntuu kaipaavan poissa olevaa, rakasta ihmistä.

Ensimmäinen säe Kontion runossa ei ole runon nimi, koska kirjailija on halunnut jättää runonsa nimeämättä, mikä osaltaan voi vaikuttaa myös runon tulkintaan. Runokokoelman sisällysluettelosta nimettömät runot kuitenkin useimmiten löytyvät ensimmäisen säkeen perusteella.

Vastaavasti nimetöntä novellia esiteltäessä voidaan sen ensimmäistä lausetta käyttää ikään kuin nimenä:

> Rosa Liksomin nimetön novelli, joka alkaa lauseella ”Se oli ollut toista kuukautta puhumattomana”, piirtää rajun kuvan maaseudulla asuvasta aviopari-sta ja naisen ahdistuksesta.

Tekstilajin määritteleminen

Kaunokirjallisesta tekstistä kirjoitettaessa käytetään vakiintuneita kaunokirjallisuuden tekstilajeja määritteleviä käsitteitä *teos* (*proosa-*, *runo-* tai *draamateos*), *romaani* (*seikkailu-*, *rikos-*, *veijari-*, *rakkausromaani* jne.), *runo*, *runo-* tai *novellikokoelma*, *näytelmä*, *draama* jne. Vaihtelun vuoksi voi välillä puhua pelkästään *tekstistä* (tai *proosa-*, *runo-* tai *draamatekstistä*). Pääsääntö on, ettei puhuta *kirjasta*, koska käsite *kirja* ei riitä määrittelemään taideteoksen olemusta.

> Jussi Siirilän **romaanin** nimi *Historia on minut vapauttava* paljastaa, että **teks-tissä** on ironinen ote. Nimihän on viittaus Fidel Castron **samannimiseen elä-mäkertaan**.

> Jari Tervo on kirjoittanut 1980-luvulla **runokokoelman** nimeltä *Muistoja Poh-jolasta*. Kaikki **kokoelman runot** ovat nimettömiä.

> Dostojevskin **romaanista** *Rikos ja rangaistus* on dramatisoitu monta **näytel-mäversiota. Näytelmätekstinäkin** se toimii yllättävän hyvin.

Aikamuoto tekstiä referoitaessa

Kaunokirjallisuutta referoidaan preesensissä (ja perfektissä, jos on selostettava, mitä on tapahtunut), vaikka referoitavan tekstin aikamuoto olisikin imperfekti. Fiktiivinen maailma on ikuinen, jatkuvasti preesensissä elävä: tälläkin hetkellä Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan* Hietanen kerjää silakkaa huikopalaksi ja Harry Potter on jäänyt orvoksi Voldemortin murhattua hänen vanhempansa.

Myöhemmin Hietanen **haavoittuu** vakavasti, ja häntä **ollaan** jo kuljettamassa lääkintäpaikalle, kun vihollinen yllättäen **tulittaa** ambulanssia.

Tomi Kontion runon minä **toteaa**, ettei tuolista **ole** kissaksi, koska ”se ei kehrää silitettäessä”.

Shakespearen *Romeo ja Julia* **on** näytelmä rakkaudesta, vihasta ja vihan tuhoavasta vaikutuksesta. Kun päähenkilöt näytelmän lopussa **ovat kuolleet**, jokainen **tietää**, että peruuttamattoman tilanteen **on aiheuttanut** sukujen välinen vihanpito.

Minämuotoisen proosa- ja runotekstin referoiminen ja siteeraaminen

- **Proosakatkelma:**
  Referoitaessa minämuotoista proosatekstiä puhutaan *minästä* tai *minäkertojasta*.

  Uskallan mennä nukkumaan jos olen varma että liskotkin ovat menneet.
  Kari Hotakainen 2007. *Finnhits*. WSOY.

  Katkelma referoituna:
  Novellin *minä* uskaltaa mennä nukkumaan, jos on varma, että liskotkin ovat menneet.

- **Runokatkelma:**
  Kun referoidaan minämuotoista runoa, puhutaan *runon minästä* tai *runon puhujasta*.

  Sinä sanoit, että se ei hyppää niskaani,
  jos käännän sille selkäni.
  Tomi Kontio 1998. *Taivaan latvassa*. Tammi.

  Katkelma referoituna:
  Runossa puhuteltu ”sinä” on vakuuttanut *runon minälle*, ettei tuoli hyppää tämän niskaan, vaikka sille kääntää selkänsä.

Draamatekstin referoiminen ja siteeraaminen

Draamakatkelma:
Referoitaessa draamatekstin repliikkejä henkilöistä kerrotaan 3. persoonassa. Repliikkien 1. persoonan minä-muoto siis häivytetään.

Anna Liisa: Mitä vaadit minulta enempää? Mitä olen sinulle velassa?
Mikko: Sen vaadin, että pysyt entisessä liitossasi – siinä, jonka teit minun kanssani neljä, viis' vuotta sitten.
Anna Liisa: Ja siihen sinä julkeat vedota? Hävytön? Etkö itse rikkonut sitä liittoa, silloin kun läksit pois ja jätit minut yksinäni tänne onnettomuuteen?
Mikko: Minä en lähtenyt ijäksi, minä lupasin tulla takaisin. Ja nyt olen täällä, niin kuin näet.
Anna Liisa: Nytpä minä en enää sinusta välitä. Tiedät, että menen toisen kanssa naimisiin.

Minna Canth 1895. *Anna Liisa.*

Katkelma referoituna:

> Mikko vaatii Anna Liisaa pitämään kiinni heidän välisestään sopimuksesta, mikä on Anna Liisasta kohtuutonta, koska hänen mielestään Mikko oli rikkonut sen lähtiessään pois. Mikko sanoo pitäneensä lupauksensa, koska on palannut. Anna Liisa kuitenkin toteaa, ettei välitä enää Mikosta vaan on menossa naimisiin toisen kanssa.

Kun draamatekstiä siteerataan suoraan, muodostetaan johtolause, josta paljastuu, kenen sanomisia lainataan:

> Anna Liisa on kiihtynyt Mikon esittämästä vaatimuksesta: "Ja siihen sinä julkeat vedota? Hävytön?"

Kannattaa välttää draamatekstin siteeraamista siten, että sisällyttää lainaukseen monen henkilön repliikit, koska tällöin omasta tekstistä tulee raskasta ja kömpelöä. Suositeltavampaa on rakentaa johtolauseita, joista paljastuu, kenen repliikkiä siteerataan suoraan.

[AKANA] Harmonikkakerhossa iso ikähaitari.

Rannikkoseutu 22.9.2009

Runon siteeraamisen erikoissopimuksia

Tehtäviä runon siteeraamisesta

Kurssi 3: Tehtävät 5, 6 (s. 147–148)

Runoa siteerattaessa noudatetaan samoja lainausmerkkien käyttöohjeita kuin yleensäkin, mutta runotekstien erikoisluonteen takia on kiinnitettävä huomiota muutamiin normaalikäytännöstä poikkeaviin seikkoihin.

> Tuoli on kuin musta kissa,
> joka venyttelee raajojaan.
> Tuoli se vain on, sinä sanoit,
> kulunut, mustalla sametilla verhoiltu,
> käsinojaton, muotopuoli.
> Ei siitä kissaksi ole, se ei kehrää silitettäessä, ei leiki
> lankakerällä, ei istu ikkunalaudalla
> saalistamassa lasintakaista
> tuulta koivun lehvistössä.
> Sinä sanoit, että se ei hyppää niskaani,
> jos käännän sille selkäni.
> Rastaat lukevat nurmen kirjoitusta,
> jokaisella madolla on silmät ja suu,
> jotenkin tutunoloiset.
>
> Tuoli on tyhjä,
> se on se tuoli, jossa sinä et enää istu,
> sinun poissaolosi on niin painava, asiat
> ovat entistä vähemmän asioita, esineet esineitä.
> Tuoli venyttelee raajojaan
> kuin kylläinen kissa ja kehrää.
>
> Tomi Kontio 1998. *Taivaan latvassa*. Tammi.

- Jos runosta otettu sitaatti on useamman kuin yhden säkeen pituinen (runon yhtä riviä sanotaan *säkeeksi*), säkeen vaihtuminen osoitetaan vinoviivalla. (Ks. myös Vinoviiva, s. 40.)

  > Runon lopussa tuoli on erilainen kuin runon alussa, koska se on alkanut kehrätä: ”Tuoli venyttelee raajojaan / kuin kylläinen kissa ja kehrää.”

Mikäli runoa halutaan siteerata niin, että lainauksessa on säkeitä kahdesta peräkkäisestä säkeistöstä, säkeistöraja osoitetaan kahdella vinoviivalla. Yleisohje kuitenkin on, että liian pitkiä suoria sitaatteja tulee välttää, koska ne tekevät tekstistä raskaan. Johtolausetta ei myöskään sijoiteta sitaatin jälkeen vaan ennen sitaattia, jos sitaatti on pitkä:

Runon säkeistön vaihtuessa on havaittavissa selvä asennonvaihdos: ”Rastaat lukevat nurmen kirjoitusta, / jokaisella madolla on silmät ja suu, / jotenkin tutunoloiset. // Tuoli on tyhjä, / se on se tuoli, jossa sinä et enää istu ––".

- Samaan tapaan kuin mitä tahansa tekstiä lainattaessa myös runositaatin johtolause voi olla ennen sitaattia, sen jälkeen tai kahden siteeratun jakson keskellä.

1. Johtolause ennen sitaattia:

   Tomi Kontion runo alkaa tuolin elollistavalla vertauksella: ”Tuoli on kuin musta kissa, / joka venyttelee raajojaan.”

   (Koska jälkimmäinen siteerattu säe päättyy pisteeseen, piste on lainausmerkin sisäpuolella.)

2. Johtolause runositaatin jälkeen:

   “Tuoli on kuin musta kissa, / joka venyttelee raajojaan”, toteaa runon puhuja heti aluksi.

   (Jälkimmäisen siteeratun säkeen loppuvälimerkkinä olevaa pistettä ei merkitä. Mikäli säe päättyisi huutomerkkiin tai kysymysmerkkiin, se pantaisiin lainausmerkkien sisäpuolelle, eikä tällöin tulisi pilkkua lainausmerkin jälkeen.)

3. Johtolause kahden siteeratun jakson keskellä:

   ”Rastaat lukevat nurmen kirjoitusta”, runon puhuja havainnoi arvoituksellisesti, ”jokaisella madolla on silmät ja suu”.

   (Johtolause on erotettu sitaateista pilkuilla; piste on lopussa lainausmerkkien ulkopuolella, koska kyseinen säe ei pääty pisteeseen.)

4. Kaksi johtolausetta runositaattien keskellä:

   ”Rastaat lukevat nurmen kirjoitusta”, runon puhuja toteaa ja lisää arvoituksellisesti: ”jokaisella madolla on silmät ja suu”.

   (Kaksoispiste jälkimmäisen johtolauseen perässä osoittaa, että runon puhuja jatkaa puheenvuoroaan. Piste on virkkeen lopussa lainausmerkkien ulkopuolella, koska kyseinen säe ei pääty pisteeseen.)

- Mikäli johtolause on ennen kokonaisesta säkeestä muodostuvaa sitaattia, joka päättyy pilkkuun tai jonka lopussa ei ole välimerkkiä, piste merkitään lainausmerkkien ulkopuolelle:

  Runon yllättävin kohta houkuttelee monenlaisiin tulkintoihin: ”Rastaat lukevat nurmen kirjoitusta”.

- Koska runoa siteerattaessa noudatetaan periaatetta, ettei sen alkuperäistä oikeinkirjoitusasua muuteta, runositaatti voi alkaa pienellä alkukirjaimella kuten runon säekin. Runon säettä siteerattaessa ei siis tarvita hakasulkeita osoittamaan, että alkukirjaimen pitäisi olla iso.

  Runon puhujan kaipuulle on selitys: ”se on se tuoli, jossa sinä et enää istu”.

  (Koska säe päättyy pilkkuun, piste on lopussa lainausmerkkien ulkopuolella.)

  "se on se tuoli, jossa sinä et enää istu", runon puhuja selittää kaipuutaan.

- Kahta ajatusviivaa poiston merkkinä käytetään ainoastaan silloin, kun säkeestä on jätetty jotakin pois joko alusta, keskeltä tai lopusta:

1. Poisto säkeen alusta:

   Kuvatessaan erikoista tuolia runon puhuja rinnastaa sen kissaan: ” – – se ei kehrää silitettäessä, ei leiki”.

   (Piste on lainausmerkin ulkopuolella, koska kyseinen säe ei pääty pisteeseen eikä muuhunkaan virkkeen loppuvälimerkkiin.)

2. Poisto säkeen keskeltä:

   Runon puhuja luonnehtii tuolin olemusta: ”Ei siitä kissaksi ole, se – – ei leiki”.

   (Piste on lainausmerkin ulkopuolella, koska kyseinen säe ei pääty pisteeseen eikä muuhunkaan virkkeen loppuvälimerkkiin.)

3. Poisto säkeen lopusta:

   Tomi Kontion runo alkaa tuolin elollistavalla vertauksella: “Tuoli on kuin musta kissa, / joka venyttelee – –.”

   (Piste on lainausmerkin sisäpuolella, koska kyseinen säe päättyy pisteeseen.)

- Oman virkkeen osaksi, sen alkuun, keskelle tai loppuun, ilman johtolausetta sijoitettu sitaatti (yksi tai useampi säe tai osa säettä) voidaan kirjoittaa noudattaen alkuperäistä kirjoitusasua, jolloin alkukirjain saa olla se, mikä se runossakin on. Piste on lainausmerkin ulkopuolella, koska se on virkkeen päättävä välimerkki.

  Runossa kissa on ”saalistamassa lasintakaista / tuulta koivun lehvistössä”.

  Runon mukaan ”Rastaat lukevat nurmen kirjoitusta”.

Sitaatin voi myös sopeuttaa osaksi omaa virkettä siten, että alkuperäistekstiä muutetaan oikeinkirjoitussopimusten mukaisesti:

Runon mukaan ”[r]astaat lukevat nurmen kirjoitusta”.

(Siteeratun säkeen alkukirjain on muutettu pieneksi ja merkitty hakasulkeisiin, mikä osoittaa, että alun perin säe alkaa isolla alkukirjaimella.)

- Koska runosta usein nostetaan tarkastelun kohteeksi sitaattina yksi säe, kielikuva tai jokin muu ilmaus ja koska sitaatti voidaan määritellä ja nimetä edussanalla (ks. s. 26) esimerkiksi *metaforaksi* tai *kysymykseksi*, sitaatti määritelmineen voi olla virkkeessä subjektina tai jonain muuna lauseenjäsenenä:

  EDUSSANA
  Säe ”jokaisella madolla on silmät ja suu” inhimillistää madot. Runon puhuja
  EDUSSANA
  luonnehtii runon lopussa tuolia ikään kuin uusin silmin **vertauksella** ”kuin kylläinen kissa”.

Mikäli säe alkaa isolla alkukirjaimella, voidaan isoa alkukirjainta käyttää edussanan yhteydessä myös virkkeen keskellä tai muuttaa se pieneksi alkukirjaimeksi, jolloin on käytettävä hakasulkeita:

EDUSSANA
Runossa on ajatuksia herättävä **metafora** ”**R**astaat lukevat nurmen kirjoitusta”, joka synnyttää lukijassa monenlaisia mielikuvia.

EDUSSANA
Runossa on ajatuksia herättävä **metafora** ”**[r]**astaat lukevat nurmen kirjoitusta”, joka synnyttää lukijassa monenlaisia mielikuvia.

Kaksoispiste

Tehtäviä kaksoispisteestä
Kurssi 4: Tehtävä 6 (s. 166)
Kurssi 5: Tehtävä 5 (s. 192–193)

Kaksoispistettä käytetään, kun sen jäljessä oleva jakso luetteloi, tiivistää, perustelee, esittää päätelmän, syyn tai seurauksen tai täsmentää edellä esitettyä. Kaksoispistettä edeltää aina kokonainen lause.

O Tiedän nimeltä useita venäläisiä klassikkokirjailijoita: Aleksander Puškinin, Leo Tolstoin, F. M. Dostojevskin, Nikolai Gogolin, Anton Tšehovin, Ivan Turgenevin, Maksim Gorkin ja Vladimir Majakovskin.

V Tiedän nimeltä useita venäläisiä klassikkokirjailijoita, esimerkiksi: Aleksander Puškinin, Leo Tolstoin, F. M. Dostojevskin, Nikolai Gogolin, Anton Tšehovin, Ivan Turgenevin, Maksim Gorkin ja Vladimir Majakovskin.

Kaksoispistettä tarvitaan erityisesti, kun siteerataan toisen sanomaa tai kirjoittamaa (ks. Lainausmerkit suorassa esityksessä, s. 23). Suora lainaus eli sitaatti liitetään johtolauseeseen kaksoispisteellä.

> Leo Tolstoin kuuluisa teos *Anna Karenina* alkaa aforistisella toteamuksella: ”Kaikki onnelliset perheet ovat toistensa kaltaisia, jokainen onneton perhe on onneton omalla tavallaan.”

Jos kaksoispisteen jäljessä on vain yksi lause tai virke, se aloitetaan pienellä alkukirjaimella.

> Venäläiset klassikkokirjailijat ovat näemmä kaikki miehiä: listallasi ei ollut yhtään naista.

Jos taas kaksoispisteen jäljessä on useampia virkkeitä, jotka täydentävät kaksoispistettä edeltänyttä jaksoa, kaksoispisteen jälkeinen teksti aloitetaan isolla alkukirjaimella.

> Kyllä Venäjällä naiskirjailijoita on: Rakastettu runoilija Anna Ahmatova tunnetaan Venäjän ulkopuolellakin. Hänen runojaan esitetään milloin missäkin päin Eurooppaa. Tärkeä kirjailija on myös toimittaja Anna Politkovskaja, vaikkei hän fiktiota kirjoittanutkaan. Lisäksi Jevdokija Rostoptšinaa pidetään merkittävänä kirjailijana.

Kaksoispistettä käytetään myös silloin, kun numeroon tai lyhenteeseen liitetään taivutuspääte (ks. Lyhenteiden taivuttaminen, s. 58 ja Lukujen taivuttaminen, s. 61).

> Laskin 50:een.
>
> Määräykset tulivat EU:sta. Otin yhteyttä EU:hun / EU:iin.
>
> (Kumpikin taivutuspääte käy.)

Lähdeviite- ja lähdeluettelomerkinnöissä kaksoispisteen käyttö on yleistä.

(Tolstoi 1966: 5.)

Tolstoi, Leo: *Anna Karenina*. WSOY. 1966.

Puolipiste

Tehtäviä puolipisteestä
Kurssi 4: Tehtävä 6 (s. 166)
Kurssi 5: Tehtävät 6, 7 (s. 193–194)

Puolipisteellä voi tarvittaessa kytkeä kaksi päälausetta, jos esimerkiksi halutaan valottaa jonkin asian eri puolia ja piste kahden päälauseen välissä tuntuu liian jyrkältä välimerkiltä. Puolipiste on pistettä heikompi mutta pilkkua vahvempi välimerkki. Sen voi yleensä korvata pisteellä.

Ensi lukuvuonna rakennuksessa ovat kaikki kolme kouluastetta; keskustan yläkoulun yhteyteen liitettynä entinen yksityinen lukio ja naapurikunnan pieni alakoulu muuttuvat pikkukouluista jättiläiskouluksi.

Puolipisteellä ei voi kytkeä toisiinsa päälausetta ja sivulausetta:

V Klassikkojen lukeminen tuntui vaihteeksi mukavalta; vaikka enemmän pidänkin dekkareista.

Myöskään kahta sivulausetta ei saa kytkeä toisiinsa puolipisteellä.

Puolipisteen käyttö on vakiintunutta seuraavissa tapauksissa:

- pilkkua vahvempana erottimena erilaisissa luetteloissa, joissa halutaan ryhmitellä pilkuilla toisistaan erotettuja luettelon osia:

  Rippileirin työryhmät tiistaina ovat seuraavat: Emilia, Oskari, Senni ja Ville, siivousryhmä; Ilari, Felix, Alex ja Oona, tiskiryhmä; Janika, Mia, Toni ja Sami, iltaohjelmaryhmä; Taija, Matleena, Riku ja Olli, saunaryhmä; Erika, Elias, Johannes ja Hanna, tupatarkastusryhmä.

- tieto- ja sanakirjoissa ryhmittelemässä hakusanojen eri merkityksiä:

  motto esiintyy usein esimerkiksi teoksen tai luvun alussa; sitaatti, sanonta tai lause; jonkinlainen elämänohje tai tunnuslause

- monilla eri tieteenaloilla lähdeviitemerkinnöissä erottamassa lähdetietoja toisistaan:

  (Alho & Kauppinen 2008: 172; Itkonen & Maamies 2007: 20.)

Ajatusviiva

Tehtäviä ajatusviivasta

Kurssi 4: Tehtävä 7 (s. 167)
Kurssi 6: Tehtävä 5 (s. 216)

Kun haluaa tuoda tekstissä esiin jonkin yllättävän tai poikkeavan näkökulman, voi välimerkkinä käyttää **ajatusviivaa**. Ajatusviivalla voi korostaa tai tehostaa irrallista lisäystä, huomautusta tai kommenttia.

> Veijo Meri tuntuu olevan nykykirjailijoiden – ainakin miespuolisten – kiistaton ja ehdoton esikuva.

Myös pää- ja sivulauseen välisen kommentin voi erottaa muusta lauseyhteydestä ajatusviivoin, jolloin muita välimerkkejä ei tarvita.

> Myös naiskirjailijat tunnustavat olevansa aiemmin kirjoittaneille kollegoilleen velkaa – esimerkiksi Eeva-Liisa Manneria ja Minna Canthia kiittää mielessään moni – vaikka he eivät sitä mediassa julistakaan.

Ajatusviivaa käytetään silloinkin, kun erotetaan toisistaan rajakohtia tai ääripäitä.

> Suomi–Ruotsi-jääkiekko-ottelu on aina tapaus!
>
> Junareitti Turku–Rovaniemi on niin pitkä, että kannattaa aina matkustaa makuuvaunussa.
>
> Kunnon maastovaellus on vähintään 8–10 kilometriä pitkä.
>
> Kirjailija Aino Kallas eli vuosina 1878–1956.

Ajatusviivaa ei kuitenkaan käytetä, mikäli numerot kirjoitetaan kirjaimin ja kyseessä on ilmaus, jossa esiintyy peräkkäisiä pieniä lukuja.

> Luin kesällä kolme neljä veristä sotakirjaa mutta sitten hyydyin.

Ajatusviivaa käytetään myös **miinusmerkkinä** ja **repliikkiviivana**:

> Ulkona on –18 °C!
>
> – Oletko koskaan kuullut ketään kirjailijaa haastateltavan livenä?
>
> – Joo, satuin kerran Sokoksen kirjaosastolle, ja siellä oli Reijo Mäki ihan elävänä.
>
> – Ai joo, tiedänkin, sehän on se Jussi Vares.
>
> – Ei, kun se oli Reijo Mäki!

Vinoviiva

Vinoviivaa käytetään ilmaisemaan vaihtoehtoja: hylätty/hyväksytty. Myös erilaisten julkaisujen numero ja vuosiluku ilmoitetaan vinoviivaa käyttäen: *Virke 2/2014*. Vinoviivan ympärillä ei käytetä välilyöntejä, paitsi jos vaihtoehdot ovat monisanaisia tai vaihtoehtojen joukossa on yksikin monisanainen ilmaus. Tällöin vinoviiva erotetaan molemmin puolin välilyönnillä: *peruskoulun käynyt / ylioppilas / ammattitutkinnon suorittanut.*

> Toimittaja Riitta Eronen kertoo pääkirjoituksessaan ”Politiikkaa ja retoriikkaa” (Kielikello 2/2011), että karjalan kielen voi nykyään rekisteröidä Suomessa äidinkielekseen.

Asiatekstissä vinoviivaa ei yleensä käytetä korvaamaan pilkkua eikä rinnastuskonjunktioita.

V Luemme tällä kurssilla *Seitsemän veljestä* / *Kalevalan* ja/tai jonkin muun kotimaisen klassikon.

O Luemme tällä kurssilla *Seitsemän veljestä, Kalevalan* ja jonkin muun kotimaisen klassikon.

O Luemme tällä kurssilla *Seitsemän veljestä, Kalevalan* tai jonkin muun kotimaisen klassikon.

Vinoviivaa käytetään tekstilainauksissa erottamassa runon säkeet toisistaan. Vinoviiva erotetaan välilyönnillä sitä edeltävästä ja sitä seuraavasta sanasta.

> Runon tuoli on personoitu: ”Tuoli venyttelee raajojaan / kuin kylläinen kissa ja kehrää.”
>
> Tomi Kontio 1998. *Taivaan latvassa.* Tammi.

Runoa siteerattaessa säkeistöjen välinen raja merkitään kahdella vinoviivalla:

> Vilja-Tuulia Huotarisen nimettömässä runossa sanotaan: ”Tämä on laulu joka lauletaan kesäyön nimessä: // Tshe Lehmät Tshe Tshe-e!”
>
> Vilja-Tuulia Huotarinen 2009. *Iloisen lehmän runot.* WSOY.

Sulkeet

Tehtäviä vinoviivasta ja sulkeista:
Kurssi 2: Tehtävät 8, 9 (s. 128–129)

Kaarisulkeisiin merkitään virkkeen sisäinen irrallinen lisäys. Sulkeet kirjoitetaan kiinni tekstiin, jota ne ympäröivät.

> Timo K. Mukan 19-vuotiaana kirjoittaman romaanin *Maa on syntinen laulu* (1964) keskeisiä aiheita ovat uskonnollisuus, seksuaalisuus ja suhde kuolemaan.

Artikkelissaan ”Mahdottomien romaanien mies” (Parnasso 3/2011) Jarmo Papinniemi käsittelee Matti Pulkkisen vaikeaa kirjailijanuraa.

Merkittävimpiä yhteiskuntakriittisiä nykykirjailijoitamme on Arto Salminen (1959–2005).

Hakasulkeita käytetään, kun lainauksen alussa oleva kirjain on oikeinkirjoitussopimusten vaatimuksesta muutettava alkuperäistekstistä poikkeavaksi.

Majanderin tulkinnan mukaan veljeksille ”[m]etsä on mielikuvituksen aluetta, kylällä pätevät kruunun ja kirkon teennäiset pykälät”.

Asiatekstissä ei suositella sulkeiden käyttöä, jos kyseessä ovat lisäykset tai täsmennykset. Ne on parempi esittää lauseen osana tai kirjoittaa omaksi virkkeekseen.

V Olin jo pitkään halunnut lukea Anna-Leena Härkösen uusimman romaanin (ja pari muutakin hänen teostaan).

O Olin jo pitkään halunnut lukea Anna-Leena Härkösen uusimman romaanin ja pari muutakin hänen teostaan.

V Artikkeli esittelee laajasti Härkösen tuotantoa (ja lisäksi siinä puhutaan tuoreesti kirjailijan elämästä).

O Artikkeli esittelee laajasti Härkösen tuotantoa. Lisäksi siinä puhutaan tuoreesti kirjailijan elämästä.

Heittomerkki

Tehtäviä heittomerkistä
Kurssi 6: Tehtävä 6 (s. 217)

Heittomerkki ei ole varsinaisesti välimerkki. Sitä käytetään joissakin vanhahtavissa ilmauksissa *(jok'ainoa > joka ainoa, jok'ikinen > joka ikinen)*. Heittomerkkiä ei kuitenkaan käytetä esimerkiksi sanoissa *yhtäkkiä* ja *yltympäri*.

Joidenkin sanojen taivutusmuodoissa on sanan hahmottamisen helpottamiseksi kuitenkin edelleen käytettävä heittomerkkiä.

V Hirsiseinän reiissä on pihkaa.

O Hirsiseinän rei'issä on pihkaa.

En ole varma rakennusten i'istä.

Onko tätä puseroa eri ko'oissa?

Tulin äkkiä pois vaa'alta!

Heittomerkkiä ei tarvita, jos sana jaetaan tekstissä heittomerkin kohdalta riviltä toiselle. Silloin tavuviiva riittää kyseisen sanan hahmottamiseen:

rei-	ko-	vaa-
issä	oissa	alta

Ikä-sanan monikkomuotoa *i'issä* ei kuitenkaan voi jakaa riviltä toiselle heittomerkin kohdalta, koska yksikirjaimista tavua ei muutenkaan koskaan kirjoiteta eri riville.

Heittomerkkiä on perinteisesti käytetty myös runokielessä osoittamassa sanan loppuvokaalin poistoa.

> Se aik' ol' ajoist' ankarin / ja itkun aika varmaan / kun käsissä Klaus Flemingin / ol' ohjat maamme armaan.
>
> Kaarlo Kramsu 1887. *Ilkka. Runoelmia.* WSOY.

Myös vierassanojen taivutusmuodoissa tarvitaan heittomerkkiä, kun sana päättyy konsonanttiin mutta äännetään vokaaliloppuisena: *Bordeaux'n* (ks. Sitaattilainojen taivutus, s. 56).

Iso ja pieni alkukirjain

Iso alkukirjain erisnimissä

Tehtäviä isosta ja pienestä alkukirjaimesta:
Kurssi 1: Tehtävät 14, 15 (s. 110–111)
Kurssi 2: Tehtävä 6 (s. 126–127)
Kurssi 5: Tehtävä 8 (s. 194–195)
Kurssi 6: Tehtävä 7 (s. 218)

Isoa alkukirjainta käytetään suomen kielessä erisnimissä. Erisnimiä ovat muun muassa

1. **etu- ja sukunimet sekä muut yksilöivät nimet**

- henkilöiden nimet *(Minna Porrassalmi, Pietari Suuri)* ja lempinimet *(Mussu, Kake)*
- jumal- ja taruolentojen nimet *(Jumala, Allah, Zeus, Poseidon, Väinämöinen, Terminator)*
- lemmikkien ja kotieläinten nimet *(Hippa, Musti, Mustikki)*

2. **maantieteelliset nimet**

- paikannimet *(Rovaniemi, Texas)*
- maiden ja maanosien nimet *(Tanska, Pohjoismaat, Lähi-itä, Kaukoitä, Eurooppa)*
  Maantieteellisissä nimissä alkuosa kirjoitetaan isolla alkukirjaimella, jos se viittaa maantieteellisesti rajattuun alueeseen *(Pohjois-Afrikka, Länsi-Suomi, Itä-Viro)*. Pienellä alkukirjaimella alkuosa kirjoitetaan silloin, jos se ei ilmoita maantieteellisesti tarkasti rajattavissa olevaa aluetta *(ruuhka-Suomi, natsi-Saksa)*. (Ks. myös s. 49, kohta 4.)
- merien, jokien ja järvien nimet *(Atlantti, Punainenmeri, Iijoki, Päijänne, Kiantajärvi)*
- taivaankappaleiden nimet *(Aurinko, Kuu, Maa)*

  Taivaankappaleista *Kuu* kiertää *Maata*.

  Taivaalla loisti jo *kuu*, vaikka *aurinko* oli vasta äsken häipynyt horisonttiin.

3. **teosten nimet** (*Raamattu*, vrt. raamatuntutkimus, *Koraani*, Sibeliuksen sävellys *Finlandia*, Väinö Linnan romaani *Tuntematon sotilas*, Eino Leinon runo *Lapin kesä*, Helen Schjerfbeckin maalaus *Toipilas*)

4. **liikkeiden, tuotemerkkien, yhdistysten ja puolueiden viralliset nimet** *(Sokos, Saludo-kahvi, Karhu, Jokioisten Leipä* Oy, *Marttaliitto, Sydäntautiyhdistys, Vasemmistoliitto)*

5. **joidenkin valtion laitosten ja virastojen sekä julkisten rakennusten nimet** *(Opetushallitus, Kansaneläkelaitos, Metsäntutkimuslaitos, Ateneum, Kansallisteatteri)*

Isolla alkukirjaimella osoitetaan myös esimerkiksi uskonnollisissa *(Mestari, Luoja, Kaikkivaltias, Vapahtaja)* tai muissa yhteyksissä kunnioitusta: *Arvoisa professori Lehtinen, kutsun Teidät kunnioittamaan juhlaani läsnäolollanne.*

Alkukirjaimet sanaliitoissa ja moniosaisissa erisnimissä

Sanaliitoissa ja moniosaisissa erisnimissä isoa alkukirjainta käytetään seuraavien sopimusten mukaan:

1. Järjestöjen, yhdistysten, erilaisten ammattiliittojen, oppilaitosten, teosten, elokuvien, televisio- ja radio-ohjelmien sekä tapahtumien suomenkielisissä moniosaisissa nimissä yleensä vain ensimmäinen sana kirjoi-

tetaan isolla alkukirjaimella, ellei jokin sanoista ole erisnimi *(Euroopan unioni, Yhdistyneet kansakunnat, Äidinkielen opettajain liitto,* Oulun yliopisto, *Turun ammattikorkeakoulu,* Maria Jotunin romaani *Huojuva talo,* Anton Tšehovin näytelmä *Kolme sisarta,* Markku Pölösen elokuva *Onnen maa,* TV 2:n ohjelma *Ajankohtainen kakkonen,* Yleisradion asiaohjelma *Aristoteleen kantapää,* tanssitapahtuma *Kuopio tanssii ja soi,* elokuinen *Taiteiden yö).*

2. Eräät lehtien, järjestöjen ja liikelaitosten nimiin kuuluvat sanat kirjoitetaan vanhan perinteen mukaan edelleen kaikki isolla alkukirjaimella, vaikka se on vastoin oikeinkirjoitussopimuksia *(Turun Sanomat, Punainen Risti, Suomen Kielen Seura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Turun Torkkelin Kilta).*

3. Sanaliiton jälkiosa kirjoitetaan pienellä kirjaimella, jos se on yleisnimi *(Atlantin valtameri, Saharan autiomaa),* mutta isolla, jos kyseessä on erisnimi *(Latinalainen Amerikka).*

Pieni alkukirjain yleisnimissä

Pientä alkukirjainta käytetään yleisnimissä. Yleisnimiä ovat muun muassa

1. erisnimien johdokset, esimerkiksi kansalaisuudet sekä aate- ja oppisuunnat *(ranskalainen, marxilaisuus, freudilaisuus)*

2. kuukausien, viikonpäivien, juhlapäivien, aikakausien ja historiallisten tapahtumien nimet *(kesäkuu, perjantai, juhannus, tapaninpäivä* vrt. *Tapanin päivä, pikkuviha, sortokaudet, toinen maailmansota, nuijasota, antiikki)*

3. kielten nimet *(venäjän kieli, englannin kielen oppikirja, ruotsin kielen opiskelija);* huom. Savon murre, savolaismurre; Laitilan murre, lounaismurre; Etelä-Pohjanmaan murteet, eteläpohjalaiset murteet

4. eläin-, ruoka- ja kasvilajien nimet *(suomenpystykorva, karjalanpaisti, karjalanpiirakka, bostonkakku, pasta carbonara, atsalea, annansilmä, madeiransipuli)*

5. komiteoiden ja hallintoelinten nimet *(ylioppilastutkintolautakunta, korkein oikeus, opetusministeriö, valtioneuvosto)*

6. julkisten rakennusten nimet *(kaupungintalo, yliopisto, rautatieasema, stadion, työväentalo, valtioneuvoston juhlahuoneisto)*, mutta erisnimiä ovat yksittäiset nimetyt rakennukset, esim. *Eduskuntatalo (~eduskuntatalo), Kansallisteatteri, Ateneum*

7. yhdyssanat, joiden alkuosa on menettänyt erisnimen luonteensa *(celsiusaste, röntgensäde)*

8. vertauskuvallisesti käytetyt erisnimet *(donjuan, shemeikka, elvis, adonis, narkissos, marilyn)*

[AKANA] Pojalla oli huonosti kiinnitetty kypärä päässään, joka lensi noin yhdeksänmetrisen ilmalennon aikana pois.

Hämeen Sanomat 23.8.2006

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen

Yhdyssanan rakenne

Tehtäviä yhteen ja erilleen kirjoittamisesta

Kurssi 1: Tehtävä 16 (s. 111)
Kurssi 2: Tehtävä 10 (s. 129)
Kurssi 4: Tehtävä 8 (s. 167)
Kurssi 5: Tehtävät 9, 10 (s. 195–197)
Kurssi 6: Tehtävät 8, 9 (s. 219–220)

Kun peräkkäiset sanat muodostavat yhdessä jonkin käsitteen nimen, syntyy **yhdyssana**: *sauva* + *kävely* = *sauvakävely*, *lapsi* + *asia* + *mies* = *lapsiasiamies*, *kesä* + *teatteri* + *näytelmä* = *kesäteatterinäytelmä*, *märkä* + *puku* = *märkäpuku*, vrt. *Sulhasella oli märkä puku.*

Miten tunnistan yhdyssanan?

Vanha keino saada selville, onko sanajono yhdyssana vai ei (kesä teatteri näytelmä vai kesäteatterinäytelmä?), on kokeilla, mihin väliin sanajonoa sopii adjektiivi tai *-kin*-liite:

V	*kesäteatteri mainio näytelmä*
O	*mainio kesäteatterinäytelmä*
V	*kesäkin teatterinäytelmä*
V	*kesäteatterikin näytelmä*
O	*kesäteatterinäytelmä*

Koska on luontevaa sanoa *mainio kesäteatterinäytelmä* tai *kesäteatterinäytelmäkin*, voidaan päätellä, että *kesäteatterinäytelmä* on yhdyssana.

Kannattaa myös tarkkailla sanojen merkitystä: *iso isä* on eri asia kuin *isoisä*.

Yhdyssanan viimeinen osa on **perusosa**. Sen edellä on yksi tai useampi **määriteosa**. Määriteosa voi olla joko nominatiivissa tai genetiivissä ja koostua useasta sanasta.

MÄÄRITEOSA		PERUSOSA		YHDYSSANA
korkea	+	koulu	=	korkeakoulu

Suomen kielessä on yhdyssanoja, joissa on useita perus- ja määriteosia:

MÄÄRITEOSA		PERUSOSA		MÄÄRITEOSA		PERUSOSA
puutarha	+	kaluste	+	näyttely	+	alue = puutarhakalustenäyttelyalue

MÄÄRITEOSA		PERUSOSA		MÄÄRITEOSA		PERUSOSA
purje	+	lento	+	lupa	+	kirja = purjelentolupakirja

Yhdyssanat ja sanaliitot

1. Jos substantiivin tai adjektiivin määriteosa on nominatiivissa, sanat kirjoitetaan yhteen *(kalajuttu, ostohyvitys, kivikova, kivitalo, lattialauta, henkilötunnus, sinikello, hevostyttö)*.

Yhdyssanan määriteosa voi olla myös genetiivissä tai jossain muussa sijamuodossa oleva substantiivi tai adjektiivi *(koirankoppi, lapsenvahti, kuvankaunis, kirkkaanpunainen, maihinnousu, maaltamuutto)*.

Aina ei ole itsestään selvää, milloin sanat muodostavat yhdyssanan. Se, kirjoitetaanko genetiivissä oleva määrite erilleen pääsanastaan vai sen kanssa yhteen, on usein tulkinnanvaraista. Useimmiten molemmat ratkaisut ovat oikein:

> Pullantuoksu leijui käytävässä.
>
> Pullan tuoksua ei voita mikään.

2. Usein *-inen*-loppuiset adjektiivit ovat yhdyssanoja. Määriteosana on tällöin yleensä perusmuodossa oleva tai taipumaton adjektiivi, pronomini tai numeraali *(hyväkäytöksinen, viimeaikainen, jokavuotinen, viisikulmainen)*.

Mikäli *-inen*-loppuisen adjektiivin määriteosa on genetiivimuotoinen substantiivi, sanat kirjoitetaan erilleen *(kokemisen arvoinen, äidin näköinen, leikkuupuimurin muotoinen)*. Osa tämänkaltaisista **sanaliitoista** on kuiten-

kin niin vakiintuneita käsitteitä, että sanat kirjoitetaan yhteen *(kansainvälinen, maanalainen, oikeudenmukainen, suomenkielinen)*.

Seuraavissa tapauksissa sekä yhteen että erilleen kirjoittaminen on mahdollista: *tämän tyyppinen ~ tämäntyyppinen, minkä kokoinen ~ minkäkokoinen, tuon tapainen ~ tuontapainen.*

Huomaa oikeinkirjoitus seuraavissa sanoissa: tämän + lainen > **tällainen**, sen + lainen > **sellainen**, tuon + lainen > **tuollainen**.

3. Sanaliitoiksi katsotaan nominaalimuodot ja *-maton/-mätön*-johdokset määritteineen *(edellä mainittu, asiaan vihitty, kotoa häädetty; asiaan perehtymätön, elämää kokematon)*, samoin kuin verbistä muodostetut *-minen*-johdokset *(pyörällä ajaminen, työn tekeminen, mäen laskeminen)*. Jotkin vakiintuneet ilmaukset kirjoitetaan kuitenkin yhteen *(jälleenrakentaminen, irtisanominen)*.

Yhteen kirjoitetaan tekijännimet *(työntekijä, lipunmyyjä, poissaolija, pullansyöjä)* ja teonnimet *(työnteko, lipunmyynti, poissaolo, pullansyönti)*. Yhdysverbeistä muodostetut vakiintuneet nominaalimuodot kirjoitetaan myös yhteen määritteineen *(allekirjoitettu, irtisanottu, vastaanotettu)*, samoin kuvallisen erikoismerkityksen saaneet ilmaisut *(ohikiitävä elämä* vrt. *ohi kiitävä juna, käänteentekevä, edesmennyt, uraauurtava)*.

4. Maantieteelliset nimet ovat usein yhdyssanoja *(Pohjanlahti, Kanariansaaret, Itämeri)*, mutta jos moniosaisen nimen jälkimmäinen osa on yhdyssana, se kirjoitetaan erilleen määritteestään *(Intian valtameri, Gobin autiomaa)*. Myös maantieteellisen nimen jälkiosana oleva ihmistyön aikaansaannoksen nimitys kirjoitetaan erilleen *(Suezin kanava, Saimaan kanava, Lokan tekojärvi)*.

5. Kielten nimet kirjoitetaan erilleen *(suomen kieli, meän kieli, ranskan kieli, espanjan kieli)*. Niistä muodostetut adjektiivit kirjoitetaan kuitenkin yhteen *(suomenkielinen, ranskankielinen, espanjankielinen)*.

6. Kun *päin*-sana esiintyy substantiivin tai pronominin kanssa, sanat kirjoitetaan erilleen *(Kouvolaan päin, teillä päin, kaupungista päin, päin seiniä, meitä päin)*. Mikäli sanaparin alkuosana on adverbi tai partikkeli, sekä yhteen että erilleen kirjoittaminen on mahdollista *(alaspäin ~ alas päin, nurinpäin ~ nurin päin, tuollapäin ~ tuolla päin)*. Yhteen kuitenkin kirjoitetaan kiteytyneet ilmaisut *eespäin, avopäin ja poikkipäin*.

7. Taipumattomat sanat kirjoitetaan yleensä erilleen *(niin kuin, ikään kuin, alun perin, kerta kaikkiaan, sitä paitsi, totta kai, muun muassa, hujan hajan)*. Poikkeuksia ovat kuitenkin esimerkiksi *alinomaa, nimenomaan, päinvastoin, jotenkuten.*

Muun muassa sellaiset taipumattomat sanat kuin *aika, eri, kelpo, joka, koko, viime, ensi* ja *tosi* kirjoitetaan pääsanastaan erilleen *(viime kerralla, joka vuosi, ensi viikolla, eri tavalla, koko ajan, aika lailla)*, mutta nämäkin sanat kirjoitetaan yhteen, kun ne ovat adjektiivisten *-inen*-johdosten määriteosina *(jokavuotinen, aikamoinen, kokopäiväinen, viimevuotinen)*.

8. Adjektiivin tai substantiivin edellä olevat kaksitavuiset vahvistussanat kirjoitetaan yhteen perusosan kanssa *(supisuomalainen, piripintaan, täpötäysi, vitivalkoinen, litimärkä)*. Sanat *ani* ja *tuiki* kirjoitetaan kuitenkin erilleen pääsanastaan *(ani harva, tuiki tärkeä)*.

Yhdysmerkki

Tehtäviä yhdysmerkistä

Kurssi 1: Tehtävä 12 (s. 108)
Kurssi 6: Tehtävä 5 (s. 216)

Seuraavissa tapauksissa yhdyssanan osien välissä käytetään yhdysmerkkiä:

1. Yhdyssanan osien rajalla on sama vokaali, eli yhdyssanan alkuosa päättyy vokaaliin, jolla loppuosa alkaa *(avio-oikeus, laina-aika, lama-aika, ensi-ilta, aamu-uninen, fakki-idiootti)*.

2. Yhdysmerkillä osoitetaan yhdyssanan alku- tai loppuosan toistamatta jättäminen eli poisto *(syntymäaika ja -paikka, oppi- tai työsopimus, aate- ja oppihistoria, laina- tai vuokra-aika)*. On kuitenkin oltava tarkkana, ettei käytä yhdysmerkkiä tarpeettomasti:

V	*psyykkiset- ja fyysiset oireet*
O	*psyykkiset ja fyysiset oireet*

[AKANA] Ennätyshauen saajalle, joka painaa yli 12,32 kg suolistettuna, on luvassa yli 6 000 euron arvoinen perämoottori.

Tervareitti 25.5.2010

3. Yhdyssanassa on mukana moniosainen sanaliitto *(Vänrikki Stoolin tarinat -runoelma, Älä kiusaa kaveria -teemaviikko)*. Huom. sanaväli ennen yhdysmerkkiä.

4. Yhdyssanan osat ovat rinnasteisia eli samanarvoisia *(parturi-kampaaja, levyseppä-hitsaaja, laulaja-näyttelijä, ranskalais-englantilainen)*.

5. Jos yhdyssanan jompikumpi osa on erisnimi, kirjain, numero, merkki tai jonkinlainen kielen aines, käytetään yhdysosien välissä yhdysmerkkiä *(Aino-täti, Hanna-serkku, Säippä-niminen, Rousseau-henkinen, K-kauppa, 80-vuotias, 24/7-elämäntapa, $-merkki, -ne-tunnus, ei-toivottu)*.

6. Tutut ja kielenkäyttöön vakiintuneet vierassanat voidaan kirjoittaa yhteen suomenkielisen sanan kanssa *(golfmaila, lasersäde, leasingauto, rock-tähti)*. Harvinaiset tai oudot vierassanat voidaan yhdistää suomenkieliseen sanaan yhdysmerkillä *(entropia-käsite, cherokee-intiaani, carpe diem -ajatus, parfait-tyyppinen, feeniks-lintu)*. Samoin toimitaan, kun vierasperäisen sanan ja suomenkielisen sanan yhdistäminen on äänteellisesti erikoinen *(rock-kappale)*.

7. Muissa moniosaisissa vierassanoissa voidaan noudattaa lähtökielen kirjoitusasua: *hole in one, drive in, stand up, pop up, online*. Osan vieraista kielistä lainatuista moniosaisista sanakokonaisuuksista voi kirjoittaa yhteen. Selvyyden vaatiessa voi käyttää myös yhdysmerkkiä: *standup ~ stand-up, hole-in-one, drive-in, pop-up, on-line.* Esim. *standup-koomikko ~ stand-up-koomikko ~ stand up -koomikko*.

8. Vierassanoissa, joissa toistetaan samaa sanaa, osat liitetään toisiinsa yhdysmerkillä: *cha-cha-cha, agar-agar, fifty-fifty.*

Vierassanat

Tehtäviä vierassanoista

Kurssi 3: Tehtävä 7 (s. 149)
Kurssi 5: Tehtävät 11, 12 (s. 198)
Kurssi 6: Tehtävä 10 (s. 220)

Vierassanat ovat osa suomen kielen sanastoa. Ne jaetaan sitaattilainoihin, erikoislainoihin ja yleislainoihin.

Sitaattilainat, erikoislainat ja yleislainat

Sitaattilainat ovat säilyttäneet alkukielisen kirjoitusasunsa: juomme *cappuccinoa*, harrastamme *curlingia* tai luemme *Shakespearea*. Sitaattilainat muuttuvat usein **erikoislainoiksi** ja sitten **yleislainoiksi**, kun ne yleistyvät ja muokkautuvat suomen kielen äännerakenteen mukaisiksi. Yleislainoja ei välttämättä enää tunnista lainasanoiksi. Vuosikymmeniä sitten aamupalaksi oli *yoghurtia*, sittemmin *jogurttia* ja nykyisin *jukurttia*. *Pizza* on saanut rinnalleen *pitsan* yhtä hyväksyttävänä kirjoitusasuna.

Erikoislainojen oikeinkirjoitusta varten on omat sopimuksensa. Kirjoitusasua pohtiva joutuu selvittämään, kirjoitetaanko esimerkiksi *naiivi* vai *naivi*, *symbolinen* vai *symboolinen*, *parlamentaarinen* vai *parlamenttaarinen* (ks. Oikeinkirjoitushakemisto, s.257–260). Erikoislainoissa esiintyy myös suomen kielen äännerakenteeseen alkuaan kuulumattomia äänteitä, esimerkiksi *b*, *d*, *g* ja *f*, sekä sananalkuisia konsonanttiyhtymiä *(filatelia, foorumi, formaalinen, egoisti, profeetta, traaginen, graafikko)*.

Erikoislainojen oikeinkirjoitussopimuksia

Koska erikoislainat on lainattu suomen kieleen, niiden oikeinkirjoitus ei välttämättä ole ongelmatonta. Erikoislainat noudattavat kuitenkin suomen kielen tavujakoa ja mukautuvat vähitellen suomen äännerakenteeseen.

Erikoislainojen kirjoitusongelmat syntyvät ääntämisen ja kirjoitusasun mahdollisista eroista. Äännettäessä voi kuulostaa siltä, että olisi kirjoitettava kaksi vokaalia (**V** *neutrooni*, **V** *makarooni*) tai kaksoiskonsonantti (**V** *hierarkkia*, **V** *lisenssiaatti*). Oikeita muotoja ovat *neutroni*, *makaroni*, *hierarkia* ja *lisensiaatti*.

Vokaalin pituus erikoislainoissa

Vokaalin sijainti sanassa määrää, kirjoitetaanko se lyhyenä vai pitkänä.

Ensimmäisen tavun vokaali

Ensimmäisessä tavussa vokaali on erikoislainoissa yleensä pitkä *(tuutori, liila, daalia)*, mutta se voi olla myös lyhyt *(virus, laser, media)*.

Poikkeus: Joissakin substantiiveissa ensimmäinen tavu on lyhyt, mutta sanasta johdetussa adjektiivissa vokaali on pitkä *(lyriikka – lyyrinen, fysiikka – fyysinen)*.

[AKANA]

Monessa kodissa jokasyksyisenä riesana lentelee myös banaanikärpäsiä, sekä ikäviä ihmisiä pistäviä viemärihyttysiä.

Etelä-Saimaa 15.9.2006

Ensimmäistä tavua kauempana oleva vokaali

Lyhyt vokaali

a. *-oli, -omi, -oni, -ori, -orio, -ovi* -loppuisissa sanoissa *o*-äänne on lyhyt *(symboli, datanomi, otsoni, meteori, laboratorio, alkovi)*, myös niiden johdoksissa *(symbolinen)*.

b. Kolmanneksi viimeisessä tavussa *-ia*-loppuisissa sanoissa ja niiden johdoksissa vokaali on lyhyt *(melankolia – melankolinen, Armenia – armenialainen, Australia – australialainen)*.

Poikkeus: *hygienia – hygieeninen*

c. Jos vähintään kolmitavuisen erikoislainan viimeinen tavu alkaa vierasperäisellä konsonantilla *(b, d, f, g)*, sitä ennen oleva vokaali on lyhyt *(ameba, aplodi, pedagogi, katastrofi)*, samoin sanojen johdoksissa *(pedagogi – pedagoginen – pedagogisuus)*.

Pitkä vokaali

a. tavussa ennen *-beli, -beri, -deri* -sanaloppua *(paraabeli, makaaberi, kateederi)*

Poikkeus: *desibeli*

b. ennen *-tio* tai *-sio*-loppua *(sensaatio, inflaatio, promootio, eroosio)*

Poikkeus: Ennen sanan *-tio* tai *-sio*-loppua oleva äänne *i* on lyhyt *(oppositio, inkvisitio, televisio)*.

c. toiseksi viimeisessä tavussa ennen suomalaista konsonanttia *(naiivi, imaami, intiimi, preliminääri, humaani, fataali, matriarkaatti)*

Poikkeus: Joissakin sanoissa toiseksi viimeinen tavu on kuitenkin lyhyt *(sikari, romani, vrt. romaani)*.

Konsonantin pituus erikoislainoissa

Yksi konsonantti vai kaksoiskonsonantti?

a. Konsonantit *k, p, t, s* ovat yleensä erikoislainan sisällä lyhyitä *(arkeologia, kaakao, kampanja, kantarelli, ortopedi)*.

Poikkeus: *samppanja*

b. Sananloppujen *-inen* ja *-lainen* edellä on kaksoiskonsonantti *(hierarkia – hierarkkinen, psyyke – psyykkinen, Baltia – balttilainen)*.

c. Myös *-eli, -eri* ja *-ori*-loppuisissa erikoislainoissa on kaksoiskonsonantti *(kraatteri, professori)*.

Muita sopimuksia erikoislainojen oikeinkirjoituksesta

Taivutusvokaalin valinta

Erikoislainan taivutuspäätteen loppuvokaali määräytyy suomen äännerakenteen mukaisesti siten, että jos sanassa on **takavokaaleja** *(a, o, u)* juuri ennen taivutuspäätettä, käytetään taivutettaessa takavokaaleja *(anarkismi – anarkismia)*, **etuvokaaleja** *(ä, ö, y, e, i)* sisältävässä sanassa etuvokaaleja *(miljöö – miljöössä)*.

Joissakin erikoislainoissa esiintyy sekä etuvokaaleja että takavokaaleja. Esim. sanassa *analyysi* vokaali *a* on takavokaali ja *y* ja *i* ovat etuvokaaleja. Äänne *y* takavokaalin jälkeen erikoislainassa mahdollistaa sen, että taivutuspäätteessä käytetään joko *a*- tai *ä*-äännettä *(analyysissa* tai *analyysissä)*.

Koska vokaalit *e* ja *i* eivät vaikuta loppuäänteeseen, esimerkiksi sanassa pastörointi käytetään takavokaalia (*pastörointi – pastörointia*).

Suhu-s eli š

Suhu-s:n merkki on *š*. Erikoislainoissa se säilyttää alkuperäisen, toiskielisen kirjoitusasunsa *(Tšehov, tšekki, tšetšeeni)*. Useat sanat, joissa ääntyy suhu-s, ovat kuitenkin muuttuneet yleislainoiksi *(sampoo, samppanja, klisee, samaani)*.

Kaksi mahdollista kirjoitusasua

Muun muassa seuraavissa sanoissa voi käyttää molempia kirjoitustapoja: *buffet ~ buffetti, marxilaisuus ~ marksilaisuus, gourmet ~ gurmee, pizza ~ pitsa, jazz ~ jatsi, laser ~ laseri, petanque ~ petankki, shakki ~ šakki, farao ~ faarao, sokki ~ šokki.*

Erityistä tarkkaavaisuutta vaativia sanoja

O *psyyke – psyykeä*
V *psyyke – psyykettä*

O *aggressiivinen*
V *agressiivinen*

Vierassanojen tavujako

Vierassanoissa voi noudattaa joko vierassanan yhdysosien mukaista tavujakoa tai suomen kielen äännerakenteen mukaista tavutusta. Vierassanoissa tavun voi aloittaa myös konsonanttiyhtymä: *de-skriptio* tai *desk-riptio*, *inflaatio* tai *inf-laatio*. Monet vierasperäiset sanat ovat kuitenkin suomalaistuneet tavutusta myöten *(kont-rolli, korp-raali)*.

[AKANA]

Minusta on ihan normaalia, että nainen asentaa pesukoneet ja lamput kattoon.

Kauneus & Terveys 2/2007

Sitaattilainojen taivutus

1. Jos vieraskielinen sana loppuu vokaaliin, siihen voi suoraan liittää päätteen *(Shakespeare – Shakespearen, Rousseau –Rousseauta, Loire – Loirelta, smoothie –smoothiesta, sherry – sherrylle)*.

Sitaattilainan taivutuspäätteessä on etuvokaali, jos sanan perusmuodon äänteasun viimeinen vokaali on etuvokaali *(New Jersey – New Jerseyssä)*. Jos sanan perusmuodon viimeinen vokaali on takavokaali, pääte on takavokaalinen *(Brighton –Brightonista)*.

2. Jos sitaattilaina loppuu äännettäessä konsonanttiin, sanaan liitetään taivutuspääte vokaalin avulla *(Conrad – Conradin, Robert – Robertin, Nottingham – Nottinghamista, spinning – spinningiä, gallup – gallupitta, internet – internetiin)*.

3. Jos sana loppuu kirjoitettaessa konsonanttiin mutta äännettäessä vokaaliin, sanaan ei liitetä taivutuspäätettä vokaalin välityksellä vaan heittomerkkiä käyttäen *(Bordeaux –Bordeaux'n, Shaw – Shaw'ssa, show – show'hun, buffet – buffet'ksi)*.

4. Jos sitaattilaina joudutaan tavuttamaan, voidaan suomenkielisessä tekstissä noudattaa suomen tavujakoa *(Cast-rén, A-lek-sand-ra, Bon-niin [Bonn])*.

Kuitenkaan sellaista vieraskielistä kirjainyhtymää ei jaeta, joka on yhden äänteen merkkinä *(Fi-**sch**er, Man-**ch**ester, G**oe**-the)*.

Yhdysnimi jaetaan osien rajalta *(Lind-ström, Öre-bro, Shake-speare)*.

Sanojen lyhentäminen

Tehtäviä lyhenteistä
Kurssi 4: Tehtävät 9, 10
(s. 168–169)

Lyhenteitä näkee lähinnä arkisissa käyttöteksteissä, esimerkiksi myynti-ilmoituksissa, pöytäkirjoissa, raporteissa ja työselostuksissa. Muissa teksteissä lyhenteiden käyttöä vältetään. Sana kannattaa lyhentää vain, jos lyhentäminen todella säästää tilaa ja tulos on yksitulkintainen. Esimerkiksi esseissä, artikkeleissa ja monissa sanomalehtijutuissa sanat yleensä kirjoitetaan käyttämättä lyhenteitä.

Lyhenteiden muodostaminen

1. Tavallisin tapa muodostaa lyhenne on jättää kirjaimia pois sanan, yhdyssanan tai sanaliiton sanojen lopusta. Lyhentää voi vain kohdasta, jossa seuraavaksi tulisi vokaali. Yleensä loppulyhenteet ovat pisteellisiä, poikkeuksena kuitenkin viikonpäivien sekä mitta- ja rahayksikköjen lyhenteet: *t.* (tai), *s.* (sivu), *suom.* (suomentaja), *evlut.* (evankelisluterilainen),

suom.ruots. ~ *suom.-ruots.* (suomalais-ruotsalainen), *v* (vuosi, vuotta, mutta pisteellisinä sanat vuonna ja vuosina, esim. *v.* 1900), *pv* (päivä), *l* (litra), *t* (tunti), *e* (euro, myös €).

2. Sana voidaan lyhentää myös jättämällä kirjaimia pois sanan keskeltä. Tällöin lyhenteessä ei käytetä pistettä: *klo* (kello), *krs* (kerros), *nro* (numero), *nti* (neiti), *psta* (puolesta), *tsto* (toimisto).

3. Sanaa, samoin yhdyssanaa ja sanaliittoa, on mahdollista lyhentää sekä lopusta että keskeltä. Tällaiset lyhenteet ovat tavallisesti pisteellisiä, poikkeuksina mitta- ja rahayksikköjen lyhenteet: *lk.* (luokka), *vrt.* (vertaa), *alv.* (arvonlisävero, myös ALV), *jne.* (ja niin edelleen), *ts.* (toisin sanoen), *yms.* (ynnä muuta sellaista), *kpl* (kappale), *dl* (desilitra), *snt* (sentti).

4. Yhdyssanoista ja sanaliitoista voidaan muodostaa myös isokirjainlyhenteitä, jotka luetaan kirjain kerrallaan: *MM* (maailmanmestaruus), *BKT* (bruttokansantuote), *RUK* (reserviupseerikoulu), *SPR* (Suomen Punainen Risti), *OECD* (Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, engl. Organization for Economic Co-operation and Development), *TPS* (Turun Palloseura), *SKS* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura), *EKP* (Euroopan keskuspankki), *EU* (Euroopan unioni). Huom. lyhenne *DNA* voidaan kirjoittaa myös *dna*.

5. Jotkin lyhenteet voidaan lukea sanoina: *aids* ~ *AIDS*, *Akava*, *hiv* ~ *HIV*, *Kela* ~ *KELA*, *luomu*, *Nato*, *Seta* ~ *SETA*, *Supo* ja *Unicef*.

Lyhenteiden taivuttaminen

1. Lyhenteeseen ei tarvitse merkitä taivutuspäätettä, mikäli taivutus ilmenee seuraavasta, samoin taipuvasta sanasta: *Oppilaskunta teki hankintaehdotuksen uudesta sohvasta vt. rehtorille* (lue: virkaa tekevälle).

2. Jos lyhennettä on lauseessa taivutettava, sijapääte liitetään siihen kaksoispisteellä: *pj:lle*, *SPR:n*, *MM:ään* (”ämämmään”) ~ *MM:een* (”maailmanmestaruuteen”). Isokirjainlyhenteisiin sijapääte voidaan lisätä kahdella tavalla sen mukaan, onko lyhenne tarkoitus lukea kirjainlyhenteenä vai kokonaisena sanana: *YK:hon* (”yykoohon”) ~ *YK:iin* (”Yhdistyneisiin kansakuntiin”), EU:*hun* (”eeuuhun”) ~ *EU:iin* (”Euroopan unioniin”), *SKS:ään* (”äskooässään”) ~ *SKS:aan* (”Suomalaisen Kirjallisuuden Seu-

raan"). Taivutuspäätteessä oleva pitkä vokaali merkitään siis kokonaan näkyviin. *Nousu ylsi 5 %:iin. Liityin TPS:ään ~ TPS:aan.* Myös monikon tunnus *-i-* näkyy taivutuspäätteessä: *kpl:isiin, kpl:ihin.*

3. Mittayksiköiden taivutuspäätteet vaativat tarkkuutta, sillä joskus puuttuva taivutuspääte voi muuttaa lauseen merkitystä: *Mikäli nesteen määrä taikinassa on 5 dl:aa* (viittä desilitraa) *suurempi, tarvitaan taikinaan kaksi pussia hiivaa*. Vrt. *Mikäli nesteen määrä taikinassa on 5 dl* (viisi desilitraa) *suurempi, tarvitaan taikinaan kaksi pussia hiivaa.*

4. Lyhennesanat taivutetaan ilman kaksoispistettä: *Kelassa ~ KELAssa, Natoon ~ NATOon, Unicefille.*

5. Vakiintuneen tavan mukaan sijapäätettä ei merkitä *vuosi*-sanan lyhenteeseen ilmauksessa *v.* 2019 (vuonna 2019).

Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset

Perusluvut

Tehtäviä lukujen merkintätavoista ja ajan ilmauksista

Kurssi 1: Tehtävä 17 (s. 112)
Kurssi 4: Tehtävä 11 (s. 169)
Kurssi 5: Tehtävä 13 (s. 199)

Numeroita käytetään

- tilastoissa
- osoitteissa
- lukumäärien ilmaisemisessa ja vertailtaessa lukumääriä: *Valikoimaamme kuuluu 14 lajia homejuustoja, 7 lajia cheddaria ja 13 lajia goudaa.*
- esitettäessä useita lukuja rinnakkain: *Oikea lottorivi on 2, 6, 9, 19, 22, 23, 36.*
- mitta- ja rahayksiköiden lyhenteissä: *8 $* (**V** kahdeksan $)
- korostamassa tasaluvun täsmällisyyttä: *Stadionilla oli 1 000 istumapaikkaa.*

Pienet perusluvut (0–10) kirjoitetaan tavallisesti kirjaimin: *Luin kesällä kolme romaania.* Isot tasaluvut, kuten sata ja tuhat, kirjoitetaan kirjaimin, jos luvun täsmällisyys ei ole olennaista: *Täällä inisee ainakin tuhat hyttystä.* Samaten vakiintuneisiin sanontoihin liittyvät luvut ilmaistaan kirjaimin: *Muistin oikean vastauksen yhdennellätoista hetkellä!* Numeroin kirjoitettaessa on selvyyden vuoksi hyvä muistaa, ettei kahta eri lukua panna tekstiin peräkkäin:

V *Tein vuonna 1999 1 500 kilometrin pyöräretken.*

O *Vuonna 1999 tein 1 500 kilometrin pyöräretken.*

Vähintään neljän numeron kokonaisluvut on tapana ryhmitellä kolmen numeron jaksoihin lopusta alkaen: *Voitimme lotossa* 2 000 000 *euroa*. Tämä ohje ei kuitenkaan koske esimerkiksi vuosilukuja eikä postinumeroita.

Desimaali merkitään pilkulla, ei pisteellä: O*suuteni asunto-osakkeesta on 28,5 %*. Sen sijaan kellonaikojen ilmaisemisessa käytetään pistettä: *Bussi lähtee klo* 12.20.

Lukusanat kirjoitetaan erilleen substantiivista: *kolme tusinaa*, *sata vuotta*. Sanat kirjoitetaan yhteen, jos jälkimmäinen sana päättyy *-inen*-johtimeen tai jos jälkimmäinen sana on *-vuotias: kaksivuotinen*, *30-vuotinen*, *kaksivuotias*, *16-vuotias*. Mutta: *16 vuoden ikäinen*.

Järjestysluvut

Järjestyslukujen merkitsemiseen joko kirjaimin tai numeroin pätevät samat sopimukset kuin peruslukujen kirjoittamiseen. Numeron jälkeinen piste osoittaa, että kyseessä on järjestysluku: *Päivä oli 13. heinäkuuta*. Jos virke päättyy järjestyslukuun, järjestysluvun tunnus sijapäätteineen kirjoitetaan selvyyden vuoksi kirjaimin näkyviin ja väliin pannaan kaksoispiste: O*lin hiihtokilpailussa* 13*:s*. Roomalaisia numeroita käytetään harvoin, lähinnä vain hallitsijoiden ja tapahtumien nimissä: *Kustaa III*, *XXVII olympiakisat*.

Lukujen taivuttaminen

1. Kun peruslukua taivutetaan, merkitään sijapääte numeron perään: *Muutamme pian Kotikatu 1:een*. Mikäli sija käy ilmi seuraavasta sanasta, päätettä ei tarvita: *Kerrot keskustelleesi asiasta 12 alaisen kanssa*. (Ks. s. 62.)

Partitiivin pääte merkitään kuitenkin näkyviin partitiivimuotoisessa lukusanan ja substantiivin muodostamassa lausekkeessa väärinkäsitysten välttämiseksi: *Luin lukioaikanani 27:ää kirjaa*. (Huom. merkitysero: *Luin lukioaikanani 27 kirjaa.)*

2. Kun järjestyslukua taivutetaan, on sijapäätteen edelle merkittävä järjestysluvun tunnus: *Tulin maratonilla 36:nneksi*. (Ks. s. 62.)

Järjestyslukujen partitiivimuoto *-tta/-ttä* on erikoinen: *En voi lomailla ennen kesäkuun 17:ttä*.

3. Koska roomalainen numero on jo valmiiksi järjestysluku, sitä taivutettaessa lisätään vain sijapääte: *Kaarle XII:lle järjestettiin hienot juhlat*. Vrt. *Joka 12:nnelle jaettiin ilmainen lippu*.

4. Vaikka sijapääte tavallisesti merkitään moninumeroisen luvun viimeisen osan mukaan *(Jaoin tämän luvun 26:lla)*, poikkeuksena ovat *-toista*-loppuiset lukusanat 11–19. Näissä lukusanoissa taivutuspääte määräytyy niiden alkuosan perusteella, koska lukusanan jälkimmäinen osa *-toista* on aina samassa sijassa: *Nousu 13:nneksi oli ihan hyvä saavutus.*

Perus- ja järjestyslukujen sijapäätteitä:

Genetiivi	Partitiivi	Illatiivi
4:n (neljä**n**)	4:ää (neljä**ä**)	4:ään (neljä**än**)
12:n (kahde**n**toista)	12:ta (kaht**a**toista)	12:een (kahte**en**toista)
23:n (kahde**n**-kymmenenkolme**n**)	23:a (kahta-kymmen**tä**kolme**a**)	23:een (kahte**en**-kymmene**en**kolme**en**)
4:nnen (neljä**NNEn**)	4:ttä (neljä**Ttä**)	4:nteen (neljä**NTEen**)
12:nnen (kahde**NNEn**toista)	12:tta (kahde**Tta**toista)	12:nteen (kahde**NTEen**toista)
23:nnen (kahde**NNE**n-kymmene**NNE**n-kolma**NNEn**)	23:tta (kahde**T**ta-kymmene**T**tä-kolma**Tta**)	23:nteen (kahde**NTE**en-kymmene**NTE**en-kolma**NTEen**)

Järjestysluvut

Nominatiivi	viide**s**	(viide-s)	5:s
Genetiivi	viide**nnen**	(viide-nne-n)	5:nnen
Partitiivi	viide**ttä**	(viide-t-tä)	5:ttä
Essiivi	viide**ntenä**	(viide-nte-nä)	5:ntenä
Translatiivi	viide**nneksi**	(viide-nne-ksi)	5:nneksi
Inessiivi	viide**nnessä**	(viide-nne-ssä)	5:nnessä
Elatiivi	viide**nnestä**	(viide-nne-stä)	5:nnestä
Illatiivi	viide**nteen**	(viide-nte-en)	5:nteen
Adessiivi	viide**nnellä**	(viide-nne-llä)	5:nnellä
Ablatiivi	viide**nneltä**	(viide-nne-ltä)	5:nneltä
Allatiivi	viide**nnelle**	(viide-nne-lle)	5:nnelle
Abessiivi	viide**nnettä**	(viide-nne-ttä)	5:nnettä
Komitatiivi	viide**nsine**	(viide-ns-i-ne)	5:nsine
Instruktiivi	viide**nsin**	(viide-ns-i-n)	5:nsin

Päivämäärä ja kellonaika

O 2.5.2017	O 2. toukokuuta 2017	O klo 8.30	O klo 15:n aikaan
V 02.05.2017	V 02052017	V klo 08.30	V klo 15 aikaan

Vuosikymmeneen tai vuosisataan viitattaessa käytetään ilmauksia 2010-*luvulla* (tarkoitetaan aikaväliä 2010–2019) ja 1800-*luvulla* (tarkoitetaan aikaväliä 1800–1899). Ei siis kirjoiteta 2018-*luvulla* vaan *vuonna* 2018.

Ääriarvot

Yhdysmerkkiä pidemmällä ajatusviivalla merkitään erilaisia ääriarvoja. Ajatusviiva kirjoitetaan tällöin lukuihin kiinni. Esimerkiksi määräpäivien välinen aika voidaan merkitä näin: *Lomailen* 1.–3. *joulukuuta*. Usein asia voidaan ilmaista sanallisestikin, jos kyseessä ovat luvut yhdestä kymmeneen: *Lomailen joulukuun ensimmäisestä päivästä kolmanteen*. Huomaa siis, ettei *viiva*-sanaa tällöin sanota eikä kirjoiteta.

O Lomailen 1.–3. joulukuuta.
V Lomailen 1.–3. joulukuuta välisenä aikana.
V Lomailen ensimmäinen viiva kolmas joulukuuta.

O Matka Turusta Helsinkiin kestää 1,5–2,5 tuntia.
V Matka Turusta Helsinkiin vaihtelee 1,5–2,5 tuntia.

O Lämpötila nousee päivisin 2–5 asteeseen.
V Lämpötila nousee päivisin 2...5 asteeseen.

Merkintätapa 2. . .5 *astetta* on kuitenkin vakiintunut esimerkiksi fysiikassa.

[AKANA] Runsas valikoima kesäkukkia! Istutamme tarvittaessa asiakkaan ruukkuun.

Heinola tietää -lehti 8.6.2008

Ääntämisen ja kirjoittamisen eroja

Tehtäviä tarkkuutta vaativien sanojen ääntö- ja kirjoitusasuista

Kurssi 1: Tehtävät 18, 19 (s. 113)

Yleensä suomea kirjoitetaan niin kuin äännetään, mutta jotkin sanat aiheuttavat kirjoittajalle päänvaivaa, koska ne voidaan puhekielessä ääntää eri tavalla kuin ne kirjoitetaan.

Sanat, joissa on liitepartikkeli

Kun liitepartikkeli *(-kin, -kaan, -kään, -pa, -pä)* liitetään sanan loppuun, se ei aiheuta konsonantin kahdentumista, vaikka usein siltä kuulostaakin (V *minullekkin*, V *meneppä*, V *tulekkaan*):

-kin:	O	lue**kin**, kirjoita**kin**	V	luekkin, kirjoitakkin
-kaan, -kään:	O	lue**kaan**, kirjoita**kaan**	V	luekkaan, kirjoitakkaan
	O	lähde**kään**, yritä**kään**	V	lähdekkään, yritäkkään
-pa, -pä:	O	lue**pa**, kirjoita**pa**,	V	lueppa, kirjoitappa
	O	lähde**pä**, yritä**pä**	V	lähdeppä, yritäppä
	O	kun**pa**, niin**pä**	V	kumpa, niimpä

-ottaa- ja *-oittaa*-loppuiset verbit

Tehtävä -ottaa- ja -oittaa-loppuisista verbeistä

Kurssi 6: Tehtävä 11 (s. 221)

Toisinaan on vaikea tietää, onko verbissä *i*:tä vai ei: sanotaanko *tiedottaa* vai *tiedoittaa*, *laudottaa* vai *laudoittaa* tai *kehottaa* vai *kehoittaa*? Koska puhekieli ei aina noudata yleiskielen normeja, ei välttämättä pysty korvakuulolta sanomaan, miten tämänkaltaiset verbit pitäisi kirjoittaa. Siksi *-ottaa-* ja *-oittaa*-loppuisten verbien oikeinkirjoituksesta on olemassa omat sopimuksensa.

-ottaa/-öttää-loppuisia verbejä

1. *o*- ja *ö*-loppuisesta kaksitavuisesta sanasta johdetut verbit *(ehto – ehdottaa, arvo – arvottaa, helppo – helpottaa, pörrö – pörröttää)*
2. verbit, joiden taustalta löytyy sekä *a*- että *o*-loppuinen sana tai taustasta ei ole varmuutta *(kehottaa, karkottaa)*
3. kuvailevat verbit *(ällöttää, lorottaa ja hekottaa)*

Jos *-ottaa/-öttää*-loppuisesta verbistä muodostetaan substantiivi, siinä ei ole *i*:tä *(kehottaa – kehotus)*.

-oittaa/-öittää-loppuisia verbejä

1. verbit, jotka on johdettu *a*-loppuisesta kaksitavuisesta substantiivista tai verbistä *(alkaa – aloittaa, sana – sanoittaa, hela – heloittaa*, vrt. *aurinko helottaa)*
2. ylätyyliset verbit *(virvoittaa, unhoittaa)*
3. kolmitavuisista sanoista johdetut verbit *(hedelmöittää, autioittaa, vaurioittaa, yhtiöittää)*

Jos *-oittaa/-öittää*-loppuisesta verbistä muodostetaan substantiivi, siihen tulee *i (aloittaa – aloitus)*.

-ittain- ja *-ttain*-loppuiset sanat

Usein *-ittain-* ja *-ttain*-loppuisten sanojen kirjoittaja on epävarma oikeinkirjoituksesta, koska puheessa kuulee käytettävän sekä *i*:llisiä että *i*:ttömiä muotoja: kirjoitetaanko *viikottain* vai *viikoittain* tai *vinottain* vai *vinoittain*?

Yleiskielen normien mukaan määrää ja tapaa ilmaisevat sanat ovat usein *-ittain*-loppuisia *(ajoittain, alueittain, jaksoittain, joukoittain, kausittain, kuuroittain, kuutioittain, laseittain, nipuittain, paikoittain, pareittain ~ parittain, riveittäin, ruuduittain, sivuittain, suvuittain, tipoittain, tukuittain, vaiheittain, vuoroittain)*.

Asentoa ilmaisevat sanat ovat puolestaan usein *-ttain*-loppuisia *(sivuttain 'sivu edellä, sivusuunnassa', perättäin)*.

Muita tarkkaavaisuutta vaativia sanoja

Seuraavassa taulukossa on joukko sanoja, joiden oikeinkirjoitus tuottaa päänvaivaa:

verbejä	O	miellyttää	V	mielyttää
	O	kuulostaa	V	kuullostaa
	O	koettaa	V	koittaa
				– vrt. uusi päivä koittaa
partikkeleita ja adverbeja	O	vielä	V	viellä
	O	enintään	V	enintäin
	O	kuulemma	V	kuulema
	O	useimmiten	V	useinmiten
	O	enää	V	enään
	O	tällainen	V	tälläinen
	O	takimmainen	V	takimainen
	O	täynnä	V	täynä
	O	kiinni	V	kiini
	O	mieluummin	V	mielummin
substantiiveja	O	avoimuus	V	avoimmuus
	O	maailma	V	mailma
	O	minuutti	V	minutti
	O	sekunti	V	sekuntti
	O	päällikkö	V	päälikkö
	O	elämäkerta	V	elämänkerta
	O	aikakauslehti	V	aikakausilehti
	O	metalli	V	metali
	O	mitali	V	mitalli
	O	piirustus	V	piirrustus
	O	taiteilija	V	taiteilia
	O	näyttelijä	V	näytteliä
	O	kirjailija	V	kirjailia
numeraaleja	O	ensimmäinen	V	ensimäinen
adjektiiveja ja adjektiivien vertailuasteita	O	sairaalloinen	V	sairaaloinen, sairaanloinen
	O	vaivalloinen	V	vaivaloinen
	O	sydämellinen	V	sydämmellinen
	O	sairaalloisempi	V	sairaalloisenpi
	O	kauniimpi	V	kauniinpi

Vertailun ilmaiseminen

Tehtäviä vertailun ilmaisemisesta:

Kurssi 3: Tehtävä 8 (s. 149–151)

Kurssi 6: Tehtävä 12 (s. 222)

Kun verrataan kahta asiaa keskenään, käytetään usein adjektiivien (ks. Ydinkielioppi: Nominit, s. 245–246) tai joskus adverbien **komparatiivi- ja superlatiivimuotoja** (ks. Ydinkielioppi: Adverbit, s. 253). Komparatiivin tavallisimpia vahvistussanoja ovat *mitä – sitä*, *yhä*, *vielä*, *entistä*, *paljon* ja *aina*. Superlatiivia vahvistetaan sanoilla *kaikkein*, *kaikista*, *mitä ja mikä*.

Mitä säästäväisempi yritän olla, **sitä huonommin** raha pysyy näpeissäni.

Minulla kuluu rahaa **yhä enemmän**, vaikka kuinka yritän säästää.

Käyn **entistä köyhemmäksi**, vaikka kuvittelen olevani **paljon säästäväisempi** kuin ennen.

Kaikkein ikävintä on, että voin syyttää holtittomuudestani vain itseäni.

Rahapulani oli **mitä kiusallisinta.**

Komparatiivimuotoa ei pidä käyttää, jos ei kahta asiaa tai ilmiötä todella verrata toisiinsa. Lisäksi on muistettava, että yhdysadjektiiveissa vain toinen osa taipuu.

O Hanif Kureishi on laadukkaampaa luettavaa kuin kioskikirjallisuus.
O Joyce Carol Oates on kioskikirjallisuutta laadukkaampaa luettavaa.
V Henning Mankell on laadukkaampaa luettavaa.

O Muistelmat on kirjoittanut vanhahko merimies.
V Muistelmat on kirjoittanut vanhempi merimies.

O Löysin antikvariaatista hyväkuntoisemman kirjan kuin Matti oli löytänyt.
O Löysin antikvariaatista parempikuntoisen kirjan kuin Matti oli löytänyt.
V Löysin antikvariaatista parempikuntoisemman kirjan kuin Matti oli löytänyt.

Kaksitavuisten *-a* ja *-ä* -loppuisten adjektiivien loppuvokaali muuttuu komparatiivissa *e*:ksi.

paha – pahempi
Tilanne on **pahempi** kuin luulimme.

syvä – syvempi
Rakkautemme muuttui yhä **syvemmäksi**.

kiva – kivampi ~ kivempi
Tuo pusero on **kivampi ~ kivempi** kuin tuo toinen.

Perusmuodoltaan useampitavuisten adjektiivien loppuvokaali *-a*, *-ä* kuitenkin säilyy.

matala – matalampi
Mieliala painui yhä **matalammaksi** illan mittaan.

ikävä – ikävämpi
Valitsin **ikävämmän** vaihtoehdon kuin Matti.

Pronominien käyttö

Tehtäviä pronominien käytöstä:

Kurssi 2: Tehtävät 11, 12 (s. 130–131)

Kurssi 3: Tehtävä 8 (s. 149–151)

Pronomineja käytetään muiden sanojen sijasta, ja niitä on monta ryhmää (ks. Ydinkielioppi: Nominit, s. 245–246).

Pronominin korrelaatti

Puhutussa kielessä se, mihin pronomini viittaa, käy usein ilmi tilanteesta. Kirjoitetussa tekstissä pronominilla on kuitenkin oltava selvä **korrelaatti**.

KORR.

Tuo minulle **kirja, josta** eilen keskustelimme.

KORR.

Menin kirjastoon lainaamaan **opettajan suosittelemaa kirjaa,** mutta **se** oli tietysti lainassa.

KORR.

Löysin hyllystä kuitenkin **juuri julkaistun uutuuskirjan**, **jonka** olin ajatellut lukea.

KORRELAATTI

Tarjolla olisi lopulta ollut vaikka kuinka monta hyvää kirjaa, **mikä** teki valinnan vaikeaksi.

Pronominin on oltava samassa luvussa kuin sen korrelaatti. On valittava yksiköllinen pronomini, kun korrelaattina on yksiköllinen sana, ja monikollinen pronomini, kun korrelaatti on monikossa. Tarkkuutta vaativat tapaukset, joissa korrelaatti on muodoltaan yksiköllinen mutta tarkoittaa ryhmää.

O Opettaja läksytti **abiturienttiryhmää** kirjoitelmien myöhästymisestä, mutta siitä **se** viis veisasi.

V Opettaja läksytti **abiturienttiryhmää** kirjoitelmien myöhästymisestä, mutta siitä **he** viis veisasivat.

O Diktatuureissa **kansa** usein joutuu kärsimään vallanpitäjän toiminnasta, eikä **sille** anneta todellisia poliittisia vaikutusmahdollisuuksia.

V Diktatuureissa **kansa** usein joutuu kärsimään vallanpitäjän toiminnasta, eikä **heille** anneta todellisia poliittisia vaikutusmahdollisuuksia.

Henkilöön viittaavaan pronominin valinta edellyttää tarkkuutta, jotta pronominin viittaussuhde on selvä. Jos edeltävässä lauseessa on kaksi henkilöä tarkoittavaa substantiivia, joihin persoonapronomini voisi viitata, ensiksi mainittuun viitataan persoonapronominilla ja jälkimmäiseen demonstratiivipronominilla:

> Maija ilahtui nähdessään ulkomailta palanneen tyttärensä.
> **Hän** ei ollut tavannut **tätä** kuukauteen.

Korrelaatiksi ei käy

1. adjektiivi (paitsi superlatiivissa)

V Kirjan kansi on **kaunis**, **josta** pidän erityisesti.

O Kirjassa on kaunis **kansi**, **josta** pidän erityisesti.

SUPERLATIIVI

O Se on **parasta**, mitä tiedän.

2. verbi tai verbiketju

V Aamuisin **lähden uimaan**, **joka** piristää kummasti mieltä.

O **Aamuisin lähden uimaan**, **mikä** piristää kummasti mieltä.

3. yhdyssanan määriteosa

V Harrastan **perho**kalastusta, mutta **niiden** valmistaminen ei ole helppoa.

O Harrastan **perho**kalastusta, mutta **perhojen** valmistaminen ei ole helppoa.

4. genetiivimuotoinen määrite

V Matti ihaili **Ainon** huumorintajua, **jonka** kanssa oli mukava viettää lomaa.

O Matti ihaili **Ainon** huumorintajua. **Ainon** kanssa oli mukava viettää lomaa.

Joka- ja *mikä*-pronominin käyttö

Kurssi 2: Tehtävät 13, 14 (s. 131–132)
Kurssi 4: Tehtävä 12 (s. 169)
Kurssi 6: Tehtävä 13 (s. 223)

Relatiivipronominien *joka* ja *mikä* käyttö vaatii tarkkuutta, koska korrelaatti määrittelee, kumpi pronomini valitaan aloittamaan relatiivinen sivulause eli relatiivilause (ks. s. 16). Perussääntö on, että *mikä*-pronomini viittaa edeltävään lauseeseen ja *joka*-pronomini edelliseen sanaan tai lausekkeeseen (ks. Ydinkielioppi: Lause ja lauseke, s. 254):

LAUSE
Lähikirjastoa ei suljetakaan, **mikä** ilahduttaa meitä kaikkia.

Kaupungin toisella puolella on **teatteri**, **joka** on rakennettu 1800-luvulla.

LAUSEKE
Siellä on **loistavia näyttelijöitä**, **jotka** tekevät intohimoisesti työtään.

Korrelaatti on yleensä välittömästi pronominin edellä, mutta korrelaatin ja *joka*-pronominin välissä voi olla postpositio (ks. Ydinkielioppi: Pre- ja postpositiot, s. 253):

POSTPOSITIO
Taksi pysähtyi sen korttelin **eteen**, jossa teatteri sijaitsee.

On muitakin tapauksia, joissa korrelaatti ei poikkeuksellisesti ole heti *joka*-pronominin edellä. Silloin korrelaattia painotetaan sanoilla *se* tai *sellainen*:

Juomme juhlan kunniaksi maljan **sen teatterin** aulassa, **jossa** esitys saa ensi-iltansa.

Menen mieluummin paikalle **niiden ihmisten** autossa, **joiden** kanssa palaan kotiinkin.

Joka-pronominin korrelaatti on yleensä *se* tai *ne* myös ihmiseen viitattaessa paitsi silloin, kun halutaan korostaa, että puhutaan jostakusta tietystä henkilöstä:

Se, **joka** toiselle kuoppaa kaivaa, lankeaa siihen usein itse.

Niiden, **jotka** ilmoittautuivat, on joka tapauksessa maksettava matka.

Hän, **joka** kaivoi tämän kuopan, putosi siihen äsken itse.

Paikkaa merkitsevään korrelaattiin voidaan viitata *joka*-pronominin lisäksi *mikä*-pronominilla:

Tapaamme koulun **aulassa**, **jossa** / **missä** on luultavasti paljon väkeä.

Superlatiivimuotoiseen adjektiiviin viitataan kuitenkin aina vain *mikä*-pronominilla:

Pähkinävalkosuklaa on **parasta**, **mitä** tiedän.

Ainoastaan *mikä*-pronomini on mahdollinen myös niissä tapauksissa, joissa korrelaattina on johonkin asiaan viittaava tai sitä selittävä yksikössä oleva pronomini:

Se, **mikä** ei tapa, vahvistaa.

Heille annettiin tarkka selitys **siitä**, **mitä** kuluvana lukukautena tehtäisiin.

Pronominit puhutussa ja kirjoitetussa kielessä

Kurssi 4: Tehtävä 12 (s. 169)

Vaikka puhekielessä käytetäänkin *se*- ja *ne*-pronomineja vieraiden kielten muodollisen subjektin tai artikkelin tapaan, kirjoitetussa yleiskielessä niin ei tehdä:

O Oli aivan hirveää, miten paljon viime talvena tuli lunta.
V **Se** oli aivan hirveää, miten paljon viime talvena tuli lunta.

O Kun saavuimme Portugaliin, aloimme tutustua ihaniin vaellusmaisemiin.
V Kun saavuimme Portugaliin, aloimme tutustua **niihin** ihaniin vaellusmaisemiin.

O Huoltoasemaketjujen ravintolat ovat viheliäisimpiä ruokapaikkoja.
V Huoltoasemaketjujen ravintolat ovat **niitä** viheliäisimpiä ruokapaikkoja.

Sinä-pronominia on puhekielessä alettu englannin vaikutuksesta käyttää ikään kuin passiivimuotona, yleisesti kehen tahansa viittaavana pronominina. Kirjoitetussa yleiskielessä käytetään tämän leikillisesti ”sinä-passiiviksi” nimetyn muodon sijasta kuitenkin suomen kielen yleispersoonaa eli passiivia tai nollapersoonaa (ks. Passiivi, s. 76 ja Nollapersoona, s. 78).

O Jos vain on tavoitteita ja riittävästi sisua ja kunnianhimoa, pystyy mihin vain.
V Jos **sinulla** vain on tavoitteita ja riittävästi sisua ja kunnianhimoa, pysty**t** mihin vain.

Joissakin murteissa käytetään *kuka*-pronominin perusmuodon sijasta partitiivimuotoa *ketä*.

V **Ketä** ovelle koputtaa?

V Tiedätkö, **ketä** tämän on kirjoittanut?

Yleiskielessä pitää kuitenkin käyttää perusmuotoa:

O **Kuka** ovelle koputtaa?

O Tiedätkö, **kuka** tämän on kirjoittanut?

Puhekielessä myös pronomineja *joku* ja *jokin* käytetään varsin vapaasti. Pronominilla *joku* viitataan kirjoitetussa yleiskielessä kuitenkin ihmisiin ja pronominilla *jokin* yleensä johonkin muuhun kuin ihmiseen.

Jokin painoi hänen mieltään. Vrt. **Joku** oli aiheuttanut hänelle pahaa mieltä.

Jokin viuhahti ohi pimeällä ullakolla. Vrt. **Joku** viuhahti ohi pimeällä ullakolla.

Kaipaatko **jotakin**? Vrt. Kaipaatko **jotakuta**?

Huomaa kuitenkin:

Kaipaan **joitakuita** ystäviäni. ~ Kaipaan **joitakin** ystäviäni.

Löysin kaapista **joitakin** vanhoja lelujani

Omistusliite

Tehtäviä omistusliitteestä:

Kurssi 1: Tehtävä 20 (s. 114–115)
Kurssi 2: Tehtävät 12 (s. 130–131), 15 (s. 133), 24 (s. 138)
Kurssi 3: Tehtävä 8 (s. 149–151)
Kurssi 4: Tehtävä 13 (s. 170)
Kurssi 6: Tehtävä 14 (s. 224)

Omistusliite eli **possessiivisuffiksi** voi liittyä nomineihin *(kampa**nsa**, lupauksii**nne**)*, verbin nominaalimuotoihin *(ostamasta**ni**)* ja adverbeihin *(jälkee**mme**)*. Omistusliitteillä tarkoitetaan tunnuksia, joista ilmenee persoona.

Onko tämä hänen kampa**nsa**?

Teidän lupauksii**nne** ei ole voinut ennenkään luottaa.

Ostamasta**ni** kirjasta puuttui yllättäen sivuja.

He tulivat sisään vasta meidän jälkee**mme.**

Monissa kielissä omistusliitettä ei ole (vrt. *Hon tog **sin** väska. Hon tog **hans** väska. Hon tog **hennes** väska. She took **her** bag. She took **his** bag.*).

Omistusliitteiden tunnukset

	yksikkö	monikko
1. p.	kirja**ni**	kirja**mme**
2. p.	kirja**si**	kirja**nne**
3. p.	kirja**nsa**/kirjoja**an**	kirja**nsa**/kirjoja**an**

Vaikka omistusliitteettömyys on tavallista puhekielessä, kirjoitetussa yleiskielessä persoonapronominin genetiivin yhteyteen kuuluu omistusliite.

O Hänen runo**nsa** koskettavat minua.
V Hänen runot koskettavat minua.

O Minun muistikirja**ni** on täynnä sinun merkintöjä**si** viime kesältä.
V Minun muistikirja on täynnä sinun merkintöjä viime kesältä.

Monikon 1. ja 2. persoonan omistusliitettä ei välttämättä tarvita silloin, kun on kysymys puhujalle läheisestä yhteisöstä, kuten suvusta, perheestä tai vaikkapa opetusryhmästä. Omistusliitteen käyttö on kuitenkin mahdollista.

Teidän luokka ~ **Teidän luokkanne** teki kuulemma eilen museoretken.
Meidän perhe ~ **Meidän perheemme** matkustaa joka kesä Saarenmaalle.

Omistusliitettä voidaan käyttää myös ilman genetiivimuotoista persoonapronominia. Tällöin se viittaa lauseen kieliopilliseen tai ajatukselliseen subjektiin.

Lähdin kotoa**ni** aamuseitsemältä.

Mummo pesi talvivaatteen**sa**. (omat vaatteensa)
Vrt. Mummo pesi **hänen** talvivaatteen**sa**. (jonkun muun talvivaatteet)

Opiskelijoiden ei kannata unohtaa kirjoja**an** kotiin. (omia kirjojaan)
Vrt. Opiskelijoiden ei kannata unohtaa **heidän** kirjoja**an** kotiin. (joidenkin muiden kirjoja)

3. persoonan omistusliitteen käyttö vaatii erityistä tarkkuutta.

V Lomansa alussa Matin kirjastokortti piti uusia.
O Matin piti uusia kirjastokortti lomansa alussa.

V Tiina ja puolisonsa tulevat pian kylään.
O Tiina ja hänen puolisonsa tulevat pian kylään.
O Tiina tulee puolisonsa kanssa pian kylään.

V Kirjassaan on kauniit kannet.
O Hänen kirjassaan on kauniit kannet.

Mikko talutettiin huoneeseen. Vrt. Mikko talutettiin huoneeseensa.

Verbien käyttö

Passiivi eli yleispersoona

Tehtäviä passiivista eli yleispersoonasta
Kurssi 1: Tehtävä 21 (s. 116)
Kurssi 2: Tehtävät 16, 17, 18 (s. 133–134), 24 (s. 138)
Kurssi 6: Tehtävä 15 (s. 225)

Passiivia käytetään, kun tekijää, kokijaa tai muuta subjektia ei haluta nimetä tai painottaa.

Sofi Oksasen teoksia **arvostetaan** laajalti.

Koska puhekielessä passiivimuotoja käytetään usein eri tavalla kuin yleiskielessä, kirjoittajan on syytä kiinnittää huomiota liitto- ja kieltomuotoihin (ks. Ydinkielioppi: Verbit, s. 248–250).

Passiivin perfekti:

O Täällä **on luettu** hurjina.
V Täällä ollaan luettu hurjina.

Passiivin pluskvamperfekti:

O Täällä **oli luettu** hurjina.
V Täällä oltiin luettu hurjina.

Passiivin perfektin kieltomuoto:

O Sofi Oksasen teoksia **ei ole** juurikaan **moitittu**.
V Sofi Oksasen teoksia ei olla juurikaan moitittu.

Passiivin pluskvamperfektin kieltomuoto:

O Tolstoin *Anna Kareninaa* **ei ollut** aiemmin **nähty** Turun kaupunginteatterissa.
V Tolstoin *Anna Kareninaa* ei oltu aiemmin nähty Turun kaupunginteatterissa.

Passiivin konditionaalin preesens:

O Näin **voitaisiin** kirjoittaa.
V Näin voitaisi kirjoittaa.

Passiivin potentiaalin preesens:

O Teksti **saataneen** valmiiksi.
V Teksti saatanee valmiiksi.

Olla-verbin passiivi eri aikamuodoissa ja moduksissa:

	indikatiivi	konditionaali	imperatiivi	potentiaali
preesens	ollaan / ei olla	oltaisiin / ei oltaisi	oltakoon / älköön oltako	oltaneen / ei oltane
imperfekti	oltiin / ei oltu			
perfekti	on oltu / ei ole oltu	olisi oltu / ei olisi oltu	olkoon oltu / älköön olko oltu	lienee oltu / ei liene oltu
pluskvam-perfekti	oli oltu / ei ollut oltu			

Vaikka passiivimuoto ei ilmaisekaan tekijää, passiivi edellyttää tekijäksi ihmisen tai ihmisten joukon.

V *Keväällä pellolla idetään.*

Nollapersoona

Tehtäviä nollapersoonasta
Kurssi 2: Tehtävä 19 (s. 135)
Kurssi 6: Tehtävä 16 (s. 225–226)

Nollapersoona on suomen kielen erityispiirre. Se on merkitykseltään passiivia muistuttava: *Ikuiseen pilkunviilaukseenkin* ***kyllästyy***. Nollapersoonaisesta lauseesta puuttuu subjekti. Predikaatti on yksikön kolmannessa persoonassa: *Tämän elokuvan* **pystyy** *katsomaan vuodattamatta kyyneleitä.*

Puhekielessä suomen kielen nollapersoonan on englannin kielen vaikutuksesta syrjäyttämässä yleistävä yksikön toinen persoona, niin sanottu sinä-passiivi: *Jos jätät lukematta, et onnistu kokeessa.* Suositeltavampaa on kirjoitetussa yleiskielessä käyttää edelleen nollapersoonaa: *Jos* ***jättää*** *lukematta,* ***ei onnistu*** *kokeessa.* Subjektiton nollapersoona on merkitykseltään sinäpassiivia yleisempi: *Kirjasta* ***saa*** *uskollisen ystävän.* Kuulijaa tai lukijaa sinäpassiivi voi ärsyttää.

Kongruenssi

Tehtäviä kongruenssista
Kurssi 1: Tehtävä 22 (s. 116–117)
Kurssi 2: Tehtävät 20, 21, 22, 23, 24 (s. 135–138)
Kurssi 5: Tehtävä 14 (s. 199–200)
Kurssi 6: Tehtävä 17 (s. 226–227)

Jos lauseessa on sekä predikaatti että subjekti, predikaattia koskevat **kongruenssisäännöt**. Se tarkoittaa sitä, että predikaattiverbin on taivuttava samassa luvussa ja persoonassa kuin subjekti.

> Leopardigekko **nukkuu** alakerrassa, ja pojat **lukevat** vintillä.

Kun lauseessa on useita subjekteja, predikaatti on monikossa. Kieltosanakin on verbi, joten kieltolauseita koskee sama sääntö:

O Romaani ja novelli **ovat** proosan lajeja, mutta runo ja näytelmä **eivät**.

O Opiskelijat **eivät halua** tehdä kirjoitusvirheitä.
V Opiskelijat ei halua tehdä kirjoitusvirheitä.

Kirjoitettaessa kongruenssiin on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska puhekielessä kongruenssia ei välttämättä ole.

[AKANA]

Jostain syystä Suomessa miesten täytyy todistaa usein erilaisilla tempuilla, että ollaan miehiä. Naisen ei tarvitse koskaan sitä erikseen todistaa.

Turun Sanomat 15.10.2002

Kongruenssin erikoistapauksia

Jos lauseen subjektina on *osa* tai *puolet*, predikaatti on yksikössä.

Osa meistä **ei halua** lukea sähköisiä kirjoja.

Ainakin **puolet** opiskelijoista **halusi** käsiinsä painetun kirjan.

Kun subjektina on lukusana, predikaatti on tavallisesti yksikössä.

Neljätoista opiskelijaa **otti** luettavakseen *Kalevalan*.

Jos kyse on tietyistä, tunnetuista yksilöistä, predikaatti on monikossa.

Retkiryhmän yhdeksän oppilasta katosivat vaelluksella. (Ryhmässä on yhdeksän jäsentä)

Viisi retkiryhmän oppilasta palasi takaisin illalla**, viimeisetkin neljä tulivat** takaisin aamuyöstä.

Kun subjektina on monikkomuotoinen erisnimi, joka viittaa yksikölliseen käsitteeseen, predikaatti on yksikössä.

Nummisuutarit **kuuluu** Aleksis Kiven pääteoksiin.

Jos lause alkaa paikan, ajan tai omistajan ilmauksella, subjekti on predikaatin jäljessä ja predikaatti on yksikössä.

Mainoksessa **on** erikoiset housut.

Syyskuussa **oli** hyvät ilmat. Opiskelijoilla **oli** mukanaan hyvät eväät.

Kongruenssi teitittelyssä

- Teititeltäessä käytetään pronominia *te*:
  Minusta te näytätte hieman uupuneelta.

- Teitittelylauseen mahdollinen puhuttelusana on yksikössä:
  Te, hyvä rouva, ***olette*** *päivän ensimmäinen asiakas.*

- Teititeltäessä verbimuotoon on kiinnitettävä huomiota:

O Te **olette tilannut** lounaanne etukäteen.
V Te **olette tilanneet** lounaanne etukäteen.

O **Oletteko ollut** jo pitkään jonossa?
V **Oletteko olleet** jo pitkään jonossa?

O **Ettekö ole** vielä **saanut** annostanne?
V **Ettekö ole** vielä **saaneet** annostanne?

Rektio

Tehtäviä rektiosta

Kurssi 2: Tehtävät 25, 26 (s. 138–139)
Kurssi 3: Tehtävä 9 (s. 151)
Kurssi 6: Tehtävä 18 (s. 227–228)

Rektiolla tarkoitetaan sitä, että sana vaatii toisen sanan tiettyyn muotoon:

O Morsian lakkasi itkemästä.
V Morsian lakkasi itkeä.

O Onko kesäloma riittävä syy ylensyöntiin ja laiskotteluun?
V Onko kesäloma riittävä syy ylensyönnille ja laiskottelulle?

O Elokuva pohjautuu Jane Austenin tunnettuun romaaniin.
V Elokuva pohjautuu Jane Austenin tunnetulle romaanille.

Tavallisimpia rektioita

alkaa lukea/lukemaan
aloittaa lukeminen
altistua jollekin
este jollekin
hairahtua johonkin
havaita joksikin
joutua tekemään jotakin
katsoa joksikin
kieltää joltakin
kokea jokin joksikin
kuvata joksikin/jonakin (huom. merkitysero)
käsittää joksikin
lakata lukemasta
lopettaa lukeminen
merkitys jollekin
mieltää joksikin
onnistua lukemaan
ottaa kantaa johonkin
pidättyä jostakin
pohjautua johonkin
pystyä tekemään jotakin
ratkaisu johonkin
reagoida johonkin
ruveta lukemaan
ryhtyä lukemaan
selittää joksikin
selitys johonkin
syy johonkin
vaikutus johonkin

Koska murteissa ja puhekielessä esimerkiksi *alkaa*-verbillä on käytössä kaksi erilaista rektiota, ne on hyväksytty myös yleiskieleen.

O Aloimme kirjoittaa esseetä ajoissa.
O Aloimme kirjoittamaan esseetä ajoissa.

Jos lauseessa on monta eri verbiä, pitää huolehtia siitä, että niiden määritteet ovat oikeassa muodossa:

V Marsut eivät jaksa eivätkä edes pysty syödä tätä enempää.
O Marsut eivät jaksa syödä eivätkä edes pysty syömään tätä enempää.
O Marsut eivät jaksa eivätkä edes voi syödä tätä enempää.

Sanajärjestys

Tehtäviä sanajärjestyksestä:
Kurssi 3: Tehtävä 10 (s. 152)
Kurssi 4: Tehtävä 14 (s. 170–171)

Moniin muihin kieliin verrattuna suomen kielen sanajärjestys vaikuttaa varsin vapaalta, mutta suomessakin lauseen sanajärjestyksen avulla voidaan painottaa asioita ja jopa muuttaa lauseen merkitystä: *Prosaistit peittosivat runoilijat kirjojen joulumyynnissä. Runoilijat peittosivat prosaistit kirjojen joulumyynnissä.*

Suomen kielen sanajärjestys on tavallisesti suora, eli subjekti tulee ennen predikaattia. Myös sivulauseen ja sitaatin jälkeisen päälauseen sanajärjestys on yleensä suora, varsinkin jos lauseen subjektina on pronomini:

O Jos kastikkeeseen ei laita ollenkaan mausteita, **se** maistuu vastenmieliseltä.
V Jos kastikkeeseen ei laita ollenkaan mausteita, maistuu **se** vastenmieliseltä.

O ”Kastike ei maistu miltään”, **hän** valitti.
V ”Kastike ei maistu miltään”, valitti **hän**.

Mikäli johtolauseen subjektina on pitkä lauseke, se heittyy usein johtolauseen loppuun:

SUBJEKTI
”Harjoitus tekee kokistakin mestarin”, sanoi televisiosta tunnettu kokki.

Sellaiset partikkelit kuin *myös, vain, edes, ainakin, kuitenkin, esimerkiksi* sijoitetaan lauseessa sen sanan eteen, jonka merkitystä ne korostavat tai rajoittavat. Niiden paikan vaihtaminen voi muuttaa koko lauseen merkitystä:

Hän ei syönyt edes keittoa. / Edes hän ei syönyt keittoa.

Hän söi vain leipää. / Vain hän söi leipää.

Hän joi myös mehua. / Myös hän joi mehua.

Kaikki sanajärjestykset eivät ole luontevia kaikissa tekstiyhteyksissä, ja sanajärjestyksen avulla lauseen merkitystä on mahdollista sekä muuttaa että muunnella hienovaraisesti:

Suomessa on presidentti. / Presidentti on Suomessa. /
On Suomessa presidentti.

Minä ratkaisin tehtävän. / Tehtävän ratkaisin minä. /
Ratkaisin minä tehtävän. / Tehtävän minä ratkaisin.

Sanajärjestys ei saisi aiheuttaa virkkeeseen tarkoituksetonta monitulkintaisuutta:

V Taksinkuljettaja sai kännykällä ohjeita napanuoran katkaisemisesta kätilöltä.

V Oppitunneilla liian vähän nukkuneet lapset ja nuoret ovat usein rauhattomia.

Virkerakenteet

Rinnastuspulmia

Tehtäviä virkerakenteista

Kurssi 4: Tehtävä 15 (s. 171–172)

Kurssi 5: Tehtävät 15, 16 (s. 200–202)

Kurssi 6: Tehtävät 19, 20, 21 (s. 228–231)

Rinnastuskonjunktioiden (ks. Ydinkielioppi: Partikkelit, s. 252) avulla kytketään rakenteeltaan samanlaisia ilmauksia, esimerkiksi lauseita keskenään tai lausekkeita keskenään.

PL PL

Kauppias alensi hintoja, ja asiakkaat ryntäsivät ostoksille. (kaksi päälausetta)

LAUSEKE LAUSEKE

Lomalla tärkeintä on tehokas rentoutuminen ja akkujen lataaminen. (kaksi lauseketta)

Johtaja tahtoi **kuntoilla** ja samalla **laihduttaa**. (kaksi samanmuotoista verbiä)

Rinnastusvirheestä eli **epäsymmetriasta** on kyse silloin, kun rinnastettavat ilmaukset ovat merkitykseltään tai rakenteeltaan yhteensopimattomia.

V Uutisesta selvisi Suomen sijoittuminen tutkimuksen kärkijoukkoon ja millaisena tavalliset kansalaiset asian näkivät.

O Uutisesta selvisi Suomen sijoittuminen tutkimuksen kärkijoukkoon ja se, millaisena tavalliset kansalaiset asian näkivät.

V Luettuani teoksen loppuun ja kun olin kirjoittanut esseen nukahdin tietokoneen ääreen.

O Luettuani teoksen loppuun ja kirjoitettuani esseen nukahdin tietokoneen ääreen.

Pitkien virkkeiden ongelmia

Joskus varsinkin pitkissä, monia lauseita sisältävissä virkkeissä lauseiden välinen asiayhteys hämärtyy. Syntyy **ketjuvirkkeitä**, jotka tekevät tekstistä raskasta ja usein vaikeaselkoista. Tämänkaltainen virkerakenteen pirstaloituminen vältetään kirjoittamalla useampia virkkeitä yhden pitkän sijaan.

V Koulutus, ja englannin taito sitä mukaa, kehittyvät eri maissa, tietenkin muiden valtakielten, kuten ranskan ja espanjan ohella, ja tulevaisuuteen voi kuvitella maailman, jossa kaikki ihmiset ymmärtäisivät toisiaan.

O Koulutus ja sitä mukaa englannin taito kehittyvät eri maissa. Myös muiden valtakielten osaaminen lisääntyy. Voi kuvitella, että tulevaisuuden maailmassa kaikki ihmiset ymmärtävät toisiaan.

V Vaikka yleisesti ollaan sitä mieltä, että lähiruokaa tulisi suosia, tämä yhteisymmärrys asiasta on eri juttu kuin käytäntö, eli mistä lähiruokaa saa ja sen hinta.

O Yleisesti ollaan yhtä mieltä siitä, että lähiruokaa tulisi suosia. Käytännössä ongelmia voivat olla lähiruoan myyntipaikkojen löytäminen ja lähiruoan hinta.

Myös rakenteeltaan samanlaisten sivulauseiden ketjuttaminen virkkeessä tekee tekstistä kankeaa. Parempi vaihtoehto on pilkkoa pitkä virke lyhyemmiksi virkkeiksi.

V Hain eilen kirjastosta kirjan, joka sai hyvät arvostelut viime sunnuntain lehdessä, jossa arvosteltiin myös muita kiinnostavia romaaneja, joita ei kuitenkaan löytynyt kirjastosta, josta yleensä löydän kaiken.

O Hain eilen kirjastosta kirjan, joka sai hyvät arvostelut viime sunnuntain lehdessä. Siinä arvosteltiin myös muita kiinnostavia romaaneja, joita ei kuitenkaan löytynyt kirjastosta, vaikka yleensä löydän sieltä kaiken.

Anakoluutilla tarkoitetaan virkettä, jonka alku- ja loppuosa eivät sovi rakenteellisesti yhteen. Tällöin virkkeen merkitys hämärtyy. Tämänkin tyyppisiä virkerakennevirheitä voi välttää suosimalla lyhyempiä virkkeitä.

V Monet, jotka sanovat itseään kasvissyöjiksi, niin he syövät kuitenkin kalaa ja maitotuotteita.

O Monet itseään kasvissyöjiksi sanovat syövät kuitenkin kalaa ja maitotuotteita.

V Nuori koulupudokas, joka tuntee itsensä yhteiskunnan hylkäämäksi, kiinnittyminen takaisin koulutusjärjestelmään tai työelämään voi olla varsin vaikeaa.

O Nuoren koulupudokkaan kiinnittyminen takaisin koulutusjärjestelmään tai työelämään voi olla varsin vaikeaa, jos nuori tuntee itsensä yhteiskunnan hylkäämäksi.

Ongelmia lauseenvastikkeissa

Tehtäviä ongelmallisista lauseenvastikkeesta:
Kurssi 1: Tehtävä 5 (s. 103)

Lauseenvastikkeita käytettäessä (ks. Lauseenvastike, s. 14) on oltava huolellinen, koska pronominien viittaussuhteet vaikuttavat virkkeen merkitykseen:

> Marjatan pyöräillessä töistä kotiin **hän** oli hyvällä mielellä.
> (Hyvällä mielellä ei ole Marjatta vaan joku muu.)
>
> Vrt. **Pyöräillessään** kotiin **Marjatta** oli hyvällä mielellä.
> (Marjatta on hyvällä mielellä.)

Tekijän ilmaiseminen lauseenvastikkeen sisältävissä lauseissa vaatii tarkkuutta:

V Saatuaan ajokortin tyttäreni pyöräilyinnostus laimeni.
(Pyöräilyinnostus saa ajokortin.)

O Tyttäreni pyöräilyinnostus laimeni hänen saatuaan ajokortin.

Myös aikasuhteiden ilmaisemisessa on oltava tarkkana:

V Polkiessani kouluun raskaan reppuni kanssa tulin luokkaan vartin myöhässä.
(En voi samaan aikaan polkea kouluun ja tulla luokkaan.)

O Poljettuani kouluun raskaan reppuni kanssa tulin luokkaan vartin myöhässä.
(Ensin poljin kouluun ja sitten tulin luokkaan.)

Passiivin ja lauseenvastikkeiden yhdistäminen saattaa myös tuottaa ongelmia:

V Pyöräilijältä vaaditaan nopeaa reagointia tilanteisiin pystyäkseen selviytymään vilkkaassa kaupunkiliikenteessä.

O Pystyäkseen selviytymään vilkkaassa kaupunkiliikenteessä pyöräilijän on reagoitava tilanteisiin nopeasti.

Liiallista lauseenvastikkeiden käyttöä kannattaa kaiken kaikkiaan välttää, koska ne usein tekevät tekstistä raskasrakenteisen:

> **Ajaessani eilen kaupungin mukulakivikatuja** ja **pohtiessani**, mikä tekisi pyöräilystä entistä mukavampaa, päätin, että ostan pyörääni leveämmät renkaat **nauttiakseni terveellisestä harrastuksestani enemmän** ja **välttyäkseni ikävältä tärinältä sekä mahdollisilta mustelmilta.**

Epätäydelliset virkkeet

Sujuva asiateksti koostuu rakenteeltaan ehjistä virkkeistä. Ehjän pää- tai sivulauseen tunnistaa siitä, että siinä on predikaatti. (Ks. Virke ja lause, s. 13.) Asiatyylisessä tekstissä sivulause ei yleensä voi yksin muodostaa virkettä.

Epätäydellisten virkkeiden merkitys saattaa jäädä epäselväksi:

V Koulumatkoja kuljetaan yhä harvemmin jalan. Varsinkaan pienet koululaiset.

O Varsinkaan pienet koululaiset eivät nykyään kulje jalan kouluun.

V Olohuoneessani minua odotti viisihenkinen unkarilaisperhe. Isä, äiti ja kolme lasta. Ja lisäksi vielä perheen isän sisko.

O Olohuoneessani minua odotti kuusihenkinen unkarilaisperhe, johon kuuluivat isä, äiti ja kolme lasta sekä isän sisko.

V Pelastusliivi ei estä pientä lasta putoamasta laiturilta. Eikä varsinkaan, jos lapsi heiluu ympäriinsä mato-ongen kanssa.

O Pelastusliivi ei estä pientä lasta putoamasta laiturilta varsinkaan, jos lapsi heiluu ympäriinsä mato-ongen kanssa.

V Jokainen teatteriesitys antaa jotakin katsojalleen. Mikä onkin teatterin hieno puoli.

O Jokainen teatteriesitys antaa jotakin katsojalleen, mikä onkin teatterin hieno puoli.

V Nyt tuntuu, että olen lukenut tämän kirjan joskus aiemminkin. Niin kuin tarkemmin ajatellen olenkin.

O Tarkemmin ajatellen olenkin lukenut tämän kirjan joskus aiemmin.

Määritteiden kasautuminen

Joskus virkerakennetta hämärtää se, että samaan virkkeeseen ahdetaan liian paljon peräkkäisiä määritteitä.

V Haettuani eilen iltapäivällä postista kaksi viikkoa sitten tilaamani televisiossa jo pitkään mainostetun, erityisesti herkälle iholle tarkoitetun kasvovoiteen havaitsin purkin olevan tyhjä.

O Tilasin kaksi viikkoa sitten herkälle iholle tarkoitettua kasvovoidetta, jota oli jo pitkään mainostettu televisiossa. Hain voiteen eilen iltapäivällä postista mutta havaitsin purkin olevan tyhjä.

Tyylinhuoltoa

Tyylin valintaan vaikuttavat ensisijaisesti tekstilaji, tekstin tavoite, tekstin vastaanottaja ja kirjoittajan persoona. Esimerkiksi uutinen on tyyliltään erilainen kuin vaikkapa mainos, eikä pöytäkirjaan sovellu yhtä vapaa ja persoonallinen ilmaisutapa kuin yksityiseen sähköpostiviestiin.

Asiatekstien tyyli on yleensä neutraalia ja huomaamatonta: lukijan huomion on tarkoitus kiinnittyä asiaan eikä esitystapaan. Asiatyylin tuntomerkkejä ovat selvyys, tiiviys, yksiselitteisyys, havainnollisuus ja sujuvuus. Sujuvaa asiatekstiä rakentaessaan kirjoittajan on syytä tarkkailla erityisesti sananvalintojensa täsmällisyyttä, virkerakenteiden eheyttä ja tekstin kokonaisrakenteen selvyyttä.

Epäonnistuneet kielikuvat

Tehtäviä kielikuvista

Kurssi 3: Tehtävät 11, 12, 13, 14 (s. 153–157)

Kurssi 5: Tehtävä 17 (s. 202–204)

Kurssi 6: Tehtävä 23 (s. 232–233)

Hyvin valittu kielikuva havainnollistaa tekstiä ja tekee siitä persoonallisen. Kielikuvilla on kuitenkin taipumus kulua käytössä. Etenkin useiden kielikuvien käyttäminen samassa virkkeessä vaatii tarkkaavaisuutta. Liiallinen kielikuvien käyttö saattaa vähentää tekstin tehoa tai muuntaa tekstin tahattoman koomiseksi.

- Kielikuva tekee virkkeen epäloogiseksi:

V Mainos vangitsee katsojansa varmasti ainakin jollakin vetoamiskeinollaan, aivan *kuin itseohjautuva lämpöohjus!*

- Kielikuvien yhteensopimattomuus virkkeessä synnyttää koomisen vaikutelman:

V Onko yksityiselämän menetys *tähtiin kirjoitettu astuttaessa julkisuuden suuriin saappaisiin*?

- Kielikuva ei sovi virkkeen kontekstiin:

V Abiturientit saapuivat risteilyltä *toinen jalka haudassa*.

- Kielikuvan merkitys kontekstissa poikkeaa vakiintuneesta:

V Heräsin heti virkeänä kuin *salama kirkkaalta taivaalta*.

- Väärin valittu kielikuva voi muuttaa tekstin tahattoman koomiseksi, kuten seuraavissa uutisotsikoissa:

V Krematoriohanke *ottaa* viimein *tulta* Porissa

V Sienten viljely *lapsenkengissä*

Muoti-ilmaukset

Tehtäviä muoti-ilmauksista

Kurssi 4: Tehtävä 16 (s. 172–174)
Kurssi 5: Tehtävä 18 (s. 204)

Kunakin aikana kielessä on omat muoti-ilmauksensa. Muoti-ilmausten käytössä on sama ongelma kuin kielikuvien käytössä: vähitellen ilmausten teho laimenee tai niitä aletaan käyttää yhteyksissä, joissa niiden merkitys hämärtyy. Tällöin teksti voi muuttua vaikeaselkoiseksi.

Muoti-ilmauksia viime vuosikymmeniltä	
arvopohja	Koulumme arvopohja on kirjattu opetussuunnitelmaan.
asiakaslähtöinen	Yrityksessämme arvostamme asiakaslähtöistä otetta työhön.
avautua	Julkkikset haluavat jostakin syystä avautua aikakauslehdissä.
dynaaminen	Koulua on uudistettu dynaamisesti ja paneutuen.
foorumi	Asiasta on keskusteltava vielä laajemmilla foorumeilla.
haasteellinen	Perunoiden kuoriminen on haasteellista.
innovoida	Uusia strategioita innovoitiin tiimeissä.
juurikin	Asia on juurikin näin.
keskiö	Kehityksen keskiössä on kirjallisuudenopetus.
kokea	Koen koulunkäynnin maanantaiaamuisin raskaaksi.
konteksti	Näiden juhlien kontekstiin ei sovi alkoholinkäyttö.
mediajulkisuus	Monet urheilijat eivät hallitse mediajulkisuuttaan.
mukavuusalue	Oppilaat eivät mielellään poistu mukavuusalueeltaan.
osa-alue	Kierrätys on tärkeä luonnonsuojelun osa-alue.
osallistaa	Päättäjät miettivät keinoja osallistaa kuntalaisia eri tavoin.
osallistumisaste	Hiihtokilpailujen osallistumisaste jäi pieneksi.
painopistealue	Oppilaanohjauksen painopistealue on yhteisöllisyys.
panostaa	Panostin lepäämiseen viime viikonloppuna.
priorisoida	Nyt priorisoidaan potilasryhmiä hoitotarpeen mukaan.
projekti	Läksyjenlukuprojektini ei edistynyt viikonloppuna.
prosessi	Rehtori korosti sujuvan arviointiprosessin merkitystä.
pyrkimys	Pyrkimyksenämme on saavuttaa tulostavoitteet.
resursoida	Muonitusta ei ollut tarpeeksi resursoitu, ja oppilaille tuli nälkä.
sektori	Hygieniasektorilla olisi kehitysmaissa vielä työsarkaa.
tiedostaa	Tiedostan, että minun pitäisi käydä kaupassa.
tiimi	Tiimityöskentely jäntevöittää projektia.
toimenpide	Vanhempien pitää ryhtyä tiukempiin kurinpitotoimenpiteisiin.
toimija	Alan keskeisten toimijoiden parissa ei olla samaa mieltä asiasta.
vaikuttavuus	Sakkorangaistuksen vaikuttavuus jäi huonoksi.
vaikutusala	Säästötoimien vaikutusala jää nähtäväksi.
viitekehys	Koulun viitekehyksessä tasa-arvosta ei puhuta tarpeeksi.
visioida	Visioimme hyppytunnilla koulun 120-vuotisjuhlia.
voimaannuttaa	Tarjolla on opettajia voimaannuttavaa kuvataidekoulutusta.

Vierasta vaikutusta

Tehtäviä vieraasta vaikutuksesta

Kurssi 4: Tehtävä 17 (s. 174–176)
Kurssi 6: Tehtävät 22, 23 (s. 231–233)

Nykyään suomen kieleen tulee runsaasti vaikutteita useista kielistä, etenkin englannin kielestä. Vieraat ilmaukset ja rakenteet tarttuvat herkästi puhekieleen ja puheesta myös kirjoitettuihin teksteihin. Usein vieraan kielen rakenteen mukaiset ilmaukset, muun muassa **anglismit** (englannin kielestä tulleet ilmaisut) ja **svetisismit** (ruotsalaisuudet), tekevät tekstistä kankeaa. Yleiskielessä suositaan suomen kielen rakenteen mukaisia ilmauksia.

V Meitä pyydettiin *istumaan alas (sitta ner, sit down).*
O Meitä pyydettiin istuutumaan.

V Monet maaseutukoulut ovat *lopetusuhan alla (under – –, under the threat of – –).*
O Monia maaseutukouluja uhkaa lopettaminen.

V Palloliitto on *isossa kuvassa (in the big picture)* tyytyväinen siihen, miten päävalmentaja on hoitanut työnsä.
O Palloliitto on kokonaisuudessaan tyytyväinen siihen, miten päävalmentaja on hoitanut työnsä.

V On vaikea ennustaa, miten taloussuhdanteet kehittyvät *pitkässä juoksussa (in the long run).*
O On vaikea ennustaa, miten taloussuhdanteet kehittyvät ajan mittaan.

V Moni tekee sijoituksia *pitkällä tähtäimellä (på lång sikt).*
O Moni tekee sijoituksia pitkäjänteisesti.

V *Se on ikävää (det är tråkigt),* että Suomi ei menesty jalkapallossa.
O On ikävää, että Suomi ei menesty jalkapallossa.

Vältettäviä vierasperäisyyksiä

Löytyä-verbi

Suomen kielessä *löytyä*-verbiä käytetään vain, kun kyse on etsimisestä ja sen tuloksellisuudesta:

Kännykkä löytyi lopulta takan reunukselta.

Metsästä on löytynyt paljon suppilovahveroita ja tatteja.

Monien kirjoittajien persoonallinen ilmaisutapa löytyy vasta vuosien harjoittelun ja kokeilemisen jälkeen.

Löytyä-verbiä ei ole syytä käyttää ruotsin mallin mukaisesti 'olla olemassa' -merkityksessä ilmaisun *det finns* tapaan:

Det finns många bilar på gatan.

V Kadulta löytyy paljon autoja.

O Kadulla on paljon autoja.

V Tästä luokasta löytyy monella tavalla lahjakkaita opiskelijoita.

O Tässä luokassa on monella tavalla lahjakkaita opiskelijoita.

Kanssa-alkuiset substantiivit

Seuraavien ruotsin kielen *med*-alkuisten substantiivien tapaan muodostettujen sanojen sijaan on suositeltavampaa käyttää suomalaisia vastineita:

V kanssaihmiset *(medmänniskor)*

O **lähimmäiset, muut ihmiset, toiset**

V Hajusteiden käyttäjät terrorisoivat kanssaihmisiään yleisötilaisuuksissa.

O Hajusteiden käyttäjät terrorisoivat muita yleisötilaisuuksissa.

V kanssamatkustajat *(medpassagerare)*

O **muut matkustajat**

V Kanssamatkustajat mulkoilivat pahasti räksyttävän koiran omistajaa.

O Muut matkustajat mulkoilivat pahasti räksyttävän koiran omistajaa.

V kanssarikollinen *(medbrottsling)*

O **rikostoveri**

V Lipuntarkastaja käräytti minut ja muutaman muun liputta matkustaneen kanssarikolliseni raitiovaunussa.

O Lipuntarkastaja käräytti minut ja muutaman muun liputta matkustaneen rikostoverini raitiovaunussa.

[AKANA] Linja-auto metsään, kuusi loukkaantui.

Metro 7.6.2006

Rikas-, köyhä-, vapaa-, tehokas-, altis- ja ystävällinen-loppuiset adjektiivit

Ruotsin ja englannin mallin mukaan on suomen kieleen muodostettu yhdysadjektiiveja, joille on usein olemassa täsmällisempi suomenkielinen vastine:

V lajirikas *(artrik)*
O **runsaslajinen**

V Suo on lajirikas ekosysteemi.
O Suo on runsaslajinen ekosysteemi.

V ravinneköyhä *(näringsfattig)*
O **vähäravinteinen, niukkaravinteinen**

V Kasvimaani multa on varmaan ravinneköyhää, kun mikään ei kunnolla kasva.
O Kasvimaani multa on varmaan vähäravinteista, kun mikään ei kunnolla kasva.

V kalorivapaa *(calorie free, kalorifri)*
O **kaloriton**

V Tätä mehua mainostetaan kalorivapaaksi.
O Tätä mehua mainostetaan kalorittomaksi.

V resurssitehokas *(resurseffektiv)*
O **resursseja eli voimavaroja tehokkaasti käyttävä**

V Tuotannossa pyritään resurssitehokkuuteen.
O Tuotannossa pyritään käyttämään voimavaroja tehokkaasti.

V saastumisaltis *(pollution sensitive)*
O **herkästi saastuva**

V Itämeren ekosysteemi on saastumisaltis.
O Itämeren ekosysteemi on herkästi saastuva.

Ystävällinen-loppuisista adjektiiveista ovat hyväksyttäviä mm. *luonto-, kuluttaja-, kulttuuri- ja lapsiystävällinen*. Näille on yhteistä merkitys 'johonkin myönteisesti suhtautuva, jotakin suosiva tai edistävä'.

Omata-verbi

O*mata*-verbin käytön taustalla ovat englannin, ruotsin ja saksan kielten *have-, ha-* ja *haben*-verbeille rakentuvat ilmaukset (esim. *He has many good characteristics.)*. Suomessa *omata*-verbiä ei useinkaan tarvita:

V Hän omaa useita hyviä luonteenpiirteitä.
O Hänellä on useita hyviä luonteenpiirteitä.

V Tietokoneohjelma omaa monia uusia ominaisuuksia.
O Tietokoneohjelmassa on monia uusia ominaisuuksia.

V Mummo omasi hyvän huumorintajun ja iän tuoman viisauden.
O Mummo oli huumorintajuinen, ja hänellä oli iän tuomaa viisautta.

Adessiivin käyttö

Monet englannin tai ruotsin kielen *with-* ja *med*-rakenteita jäljittelevät, usein tekemisen tapaa tai välinettä ilmaisevat adessiivi-ilmaukset ovat luontevia myös suomen kielessä: *Teen kakun rakkaudella. Ajattelin häntä lämmöllä.* Osa adessiivi-ilmauksista voidaan kuitenkin korvata suomen kielen rakenteen mukaisilla ilmauksilla:

V Teen tehtävät huolella.
O Teen tehtävät huolellisesti.

V Olimme tarkoituksella myöhässä koulusta tänään.
O Olimme tarkoituksellisesti myöhässä koulusta tänään.

V Ajoimme alas mäkeä hurjalla vauhdilla.
O Ajoimme alas mäkeä hurjaa vauhtia.

Leikillisesti ”myymäläadessiiviksi” kutsuttu rakenne on erityisesti mainoskielen suosiossa. Se on korvattavissa sujuvammilla ilmauksilla:

V Nyt erikoistarjouksessa nahkahanskat kanivuorilla!
O Nyt erikoistarjouksessa nahkahanskat, joissa kanivuori!

V Päivän lounas: jauhelihapihvi perunamuusilla ja pannukakkuja hillolla.
O Päivän lounas: jauhelihapihvi ja perunamuusi sekä pannukakkuja ja hilloa.

V Myydään kesämökki laiturilla pilkkahintaan!
O Myydään kesämökki laitureineen pilkkahintaan!

Kapulakielisyys ja substantiivitauti

Tehtäviä kapulakielisyydestä ja substantiivitaudista

Kurssi 4: Tehtävät 17, 18, 19 (s. 174–179)
Kurssi 6: Tehtävät 22 (s. 231), 24 (s. 233–234)

Vaikeaselkoista ja mutkikasta virkakieltä kutsutaan usein **kapulakieleksi**. Kapulakielinen teksti ei ota tarpeeksi huomioon lukijaa ja tämän vastaanottokykyä, koska kirjoittaja ei ole hionut ajatuksiaan täsmälliseen ja ymmärrettävään muotoon. Kapulakielen piirteitä ovat liian pitkät virkerakenteet ja merkitykseltään abstraktit sanat:

> Julkisia hankintoja kehitettäessä on pyrittävä säilyttämään yleishyödyllisten palveluiden perusominaisuudet ja luomaan puitteet niiden asianmukaiselle tarjonnalle (esimerkiksi etälääketieteen, ammattietiikan ja tietosuojan alalla), sanotun kuitenkaan rajoittamatta innovoinnin soveltamista tarjoamalla tietoyhteiskunnan palveluita, mikä on sinänsä välttämätöntä.
>
> *Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto: Yleishyödylliset palvelut ja globalisaatio – Suuntaviivat.* 2009/C 100/06.

Substantiivitaudiksi tai sanapöhöksi sanotaan kapulakielistä tyyliä, jossa varsinainen asia ilmaistaan tyhjällä verbillä ja substantiivilla. Tällaisia verbejä ovat esimerkiksi *suorittaa*, *aiheuttaa*, *tapahtua*, *toteuttaa* ja *muodostua*. Nämä verbin ja substantiivin yhdistelmät voi korvata usein pelkällä toimintaverbillä:

tehdä esitys	→	esittää
osoittaa kasvamista	→	kasvaa
aiheuttaa lihomista	→	lihottaa
toteuttaa ehkäisytoimenpiteitä	→	ehkäistä
suorittaa arvio	→	arvioida
asettaa rajoituksia	→	rajoittaa
esittää ehdotus	→	ehdottaa
nousta esiin	→	ilmetä
saattaa julkisuuteen	→	julkistaa

Substantiivitautia sisältävät tekstit vaikuttavat merkitykseltään epätäsmällisiltä ja raskailta. Elävämpää, tiiviimpää ja täsmällisempää tekstiä syntyy, jos suosii tarkkoja ja ilmaisuvoimaisia verbejä:

V Kunnassa *toteutettiin* siivoustoimenpiteiden tehokkuuden *arviointi*.
O Kunnassa arvioitiin siivouksen tehokkuutta.

V Tunnelmassa *tapahtui tiivistymistä* illan mittaan.
O Tunnelma tiivistyi illan mittaan.

V Jo elokuussa *ilmeni* säätiloissa *kylmenemistä*.
O Jo elokuussa sää kylmeni.

V Hampaiden *reikiintyminen tapahtuu* monella jo lapsena.
O Monien hampaat reikiintyvät jo heidän lapsuudessaan.

Substantiivitautiin liittyy usein myös muunlaista ilmaisun mutkikkuutta. Seuraavissa esimerkeissä kankeat rakenteet on korvattu sujuvammilla ilmauksilla:

Kapulakielisyyttä

kannalta

Syyslukukausi ilman syyslomaa olisi opiskelijoiden jaksamisen kannalta raskas. → Syyslukukausi ilman syyslomaa olisi opiskelijoille raskas.

keskuudessa

Koeviikkojärjestelmän suosio opiskelijoiden keskuudessa on vankka. → Koeviikkojärjestelmällä on opiskelijoiden vankka suosio.

kohdalla

Varsinkin abiturienttien kohdalla ongelmana on niukka yöuni. → Varsinkin abiturienttien ongelmana on niukka yöuni.

merkeissä

Oppilaskunta kokoontui avoimien ovien päivän teeman merkeissä. → Oppilaskunta kokoontui pohtimaan avoimien ovien päivän teemaa.

mittakaavassa

Lintsaamista on ollut koulussamme havaittavissa vain pienessä mittakaavassa. → Lintsaamista on koulussamme havaittu vain vähän.

muodossa

Joulujuhlan esiintyjät palkittiin aplodien muodossa. → Joulujuhlan esiintyjät palkittiin aplodein.

puitteissa

Aikomuksena on remontoida koulun aula nopean aikataulun puitteissa. → Koulun aula aiotaan remontoida nopeasti.

seurauksena

Muutamat abiturientit myöhästyivät abiristeilyltä tietokatkoksen seurauksena. → Muutamat abiturientit myöhästyivät abiristeilyltä tietokatkoksen vuoksi.

suhteen/osalta

Ylioppilaskirjoitusten tulosten suhteen/osalta ei rehtorilla ollut huomauttamista. → Ylioppilaskirjoitusten tuloksista rehtorilla ei ollut huomauttamista.

taholta

Oppilaskunnan taholta on oltu yhteydessä rehtoriin. → Oppilaskunta on ollut yhteydessä rehtoriin.

tiimoilta

Teemaviikko pidettiin tänä vuonna ravitsemusneuvonnan tiimoilta. → Teemaviikon aiheena oli tänä vuonna ravitsemusneuvonta.

toimesta

Joulumyyjäiset järjestettiin koulun senioriyhdistyksen toimesta. → Joulumyyjäiset järjesti koulun senioriyhdistys.

Turha toisto

Tehtäviä turhasta toistosta

Kurssi 4: Tehtävät 20, 21 (s. 179–181)
Kurssi 5: Tehtävä 19 (s. 205)

Toisto on yksi keino sidostaa tekstiä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Se voi toimia tehokkaana tyylikeinona, mutta turha toisto eli **tautologia** haittaa lukemista ja tekee tekstistä jankuttavaa ja hakkaavaa.

V Tietokoneissa yleistyivät 2000-luvun alussa kosketusnäytöt. Kosketusnäyttöjen yleistyminen muutti tietokoneita enemmän kännyköiden kaltaisiksi: kännyköissähän kosketusnäytöt olivat olleet yleisiä jo pitkään. Yleistynyt tietokoneiden kosketusnäyttötekniikka ja kännyköiden kosketusnäyttötekniikka olivat yhä enemmän toistensa kaltaisia.

Liiallista toistoa voi välttää käyttämällä pronomineja tai sanomalla asian toisin:

O Tietokoneissa ovat 2000-luvun alusta yleistyneet samankaltaiset kosketusnäytöt kuin kännyköissä, joissa niitä on käytetty jo pitkään.

Haitallista toistoa syntyy esimerkiksi saman asian, sivulausetyypin, sananvartalon, päätteen tai liitteen toistamisesta:

V Minä henkilökohtaisesti en ole vielä tottunut käyttämään kosketusnäyttöä.

O En ole vielä tottunut käyttämään kosketusnäyttöä.

V Äidin tietokoneessa on kosketusnäyttö. Kosketusnäyttö, joka on aina täynnä tahmaisia sormenjälkiä.

O Äidin tietokoneessa on kosketusnäyttö, joka on aina täynnä tahmaisia sormenjälkiä.

V Painettujen kirjojen merkitys tulee muuttumaan tulevaisuudessa – mutta miten?

O Painettujen kirjojen merkitys muuttuu tulevaisuudessa – mutta miten?

V Ostin tietokoneen, jossa on kosketusnäyttö, jonka avulla surffailu on nopeaa ja helppoa.

O Ostin tietokoneen, jossa on kosketusnäyttö. Sen avulla surffailu on nopeaa ja helppoa.

V On kuitenkin myöskin myönnettävä sekin, että kosketusnäytöstä voi olla paljonkin iloa, kunhan siihen tottuu, sillä onhan sitä mukava käyttää.

O On kuitenkin myönnettävä, että kosketusnäytöstä voi olla paljon iloa, kun siihen tottuu, sillä sitä on mukava käyttää.

Tarpeeton metateksti

Tehtäviä tarpeettomasta metatekstistä
Kurssi 3: Tehtävä 15 (s. 158)
Kurssi 5: Tehtävä 20 (s. 206)

Metatekstin avulla tekstin laatija viittaa omaan tekstiinsä, ajatteluunsa tai kirjoittamiseensa: kirjoittaja jäsentää asioiden välisiä suhteita ja osoittaa suhtautumistaan käsiteltävään asiaan. Yleensä metateksti sijoittuu virkkeen alkuun: *Tärkeää on havaita Jotunin naishahmojen joskus raadollinenkin suhtautuminen rakkauteen.*

Ajattelu- ja kirjoitusprosessin kulkuun viittaava metateksti on usein kirjoitetussa tekstissä tarpeetonta: *Analysoin seuraavassa Maria Jotunin novellia Matami Röhelin ja kiinnitän erityisesti huomiota henkilökuvan rakentamisen keinoihin novellissa.*

Selittelevä metateksti on turhaa, koska se tekee tekstistä kömpelöä: *Näin lopuksi voinkin todeta, että Jotuni pystyi novelleissaan suhtautumaan naisiin myös ironisesti.*

Kysymykset, joihin kirjoittaja heti itse vastaa, ovat myös metatekstinomaisia. Yleensä parempi vaihtoehto on sanoa asia suoraan väitelauseella:

V Millaisia siis ovat Jotunin novellien naishahmot? Itsenäisiä realisteja, jotka tekevät rakkauselämässään valintoja usein oman onnellisuutensa kustannuksella.

O Jotunin novellien naishahmot ovat itsenäisiä realisteja, jotka tekevät rakkauselämässään valintoja usein oman onnellisuutensa kustannuksella.

Tekstilaji ratkaisee, kuinka paljon metatekstiä voi käyttää. Pohdiskelevissa, esseistisissä teksteissä metatekstin määrä on yleensä vähäinen. Metateksti, joka ei selkeytä tekstiä, on turhaa.

[AKANA] Huhuja karhusta liikkuu alueella paljon. Viime torstaina paikallinen asukas Houtskarista kertoi nähneensä karhun sienimetsällä.

Etelä-Suomen Sanomat 23.10.2007

2
KURSSIKOHTAISET TEHTÄVÄT

Kurssikohtaiset tehtävät perehdyttävät kirjoitetun kielen normeihin ja ohjaavat samalla oman kirjoitustaidon kehittämiseen sekä asiatyylin hiomiseen. Tehtävien yhteydessä on viittaus kirjan opetusteksteihin, joten asioita voi tarvittaessa kerrata niiden avulla. ***Testaa taitosi*** -osio tarjoaa mahdollisuuden omien taitojen arvioimiseen.

Kurssi 1

- Virke ja lause (s. 101, tehtävä 1)
- Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus
  (s. 102, tehtävät 3 ja 4 sekä s. 104–105, tehtävät 6, 7 ja 8)
- Lauseenvastike (s. 101–103, tehtävät 2, 3, 4 ja 5)
- Piste, huutomerkki, kysymysmerkki (s. 106, tehtävä 9)
- Pilkku (s. 102, tehtävät 3 ja 4 sekä s. 106, tehtävä 10 ja s. 107, tehtävä 11)
- Yhdysmerkki (s. 108, tehtävä 12)
- Lainausmerkit (s. 109, tehtävä 13)
- Iso ja pieni alkukirjain (s. 110–111, tehtävät 14 ja 15)
- Yhteen ja erilleen kirjoittaminen (s. 111, tehtävä 16)
- Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset (s. 112, tehtävä 17)
- Ääntämisen ja kirjoittamisen eroja (s. 113, tehtävät 18 ja 19)
- Omistusliite (s. 114-115, tehtävä 20)
- Passiivi eli yleispersoona (s. 116, tehtävä 21)
- Kongruenssi (s. 116-117, tehtävä 22)
- Tavutus (s. 118, tehtävät 23 ja 24)

- Testaa taitosi 1 (s. 119–120)

Tehtäviä

Virke ja lause, s. 13

1. Alleviivaa virkkeistä persoonamuotoiset verbit ja merkitse, kuinka monta lausetta kussakin kohdassa on.

MALLI: Joskus kirjailija ei ymmärrä, miksi hänen teoksiaan sensuroidaan, koska mielestään hän on kirjoittanut rehellisesti, parhaan kykynsä ja taitonsa mukaan. 3 lausetta

a. Sensuuri on kohdistunut myös koulujen kirjallisuudenopetukseen, koska aina on haluttu tarkkaan miettiä, mikä olisi soveliasta ja hyvää lukemista kasvaville nuorille. ..... lausetta

b. Suomen kouluissa sensuurin kohteeksi ovat joutuneet ainakin Anna-Leena Härkösen *Häräntappoase* ja Alpo Ruuthin *Kämppä*, joita on pidetty liian rajuina nuoruudenkuvauksina, koska niissä puhutaan seksistä ja käytetään alkoholia. ..... lausetta

c. ”Kirjoittamisen haaste ei ole minulle sosiaalinen vaan geometrinen: ajatus on kolmiulotteinen, lause on jana. Siihen janaan ajatuksen pitäisi mahtua. Menee tunkemiseksi. Suurin osa jutuista katoaa tässä tunkemistyössä.” ..... lausetta

(Petri Tamminen)

Lauseenvastike, s. 14

2. Alleviivaa seuraavien virkkeiden lauseenvastikkeet.

a. Kirjoittaessaan kirjailija luo tavallaan maailman.

b. Moni kirjailija sanoo yllättyvänsä romaanihenkilöidensä päähänpistoista.

c. ”On pakko kirjoittaa romaani loppuun nähdäkseen päähenkilönsä kohtalon”, totesi eräskin kirjailija ihan tosissaan.

Lauseenvastike, s. 14
Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14
Pilkku, s. 18

3. Muuta lauseenvastikkeet sivulauseiksi. Lisää pilkut.

a. Hotakainen kirjoitti romaaninsa *Klassikko* (1997) voidakseen kirjoittaa vain ja ainoastaan autoista.

.....

.....

b. Arja Tiainen sanoo hoidelleensa traumaattista suhdettaan autoiluun ja autoihin kirjoittaessaan runokokoelmansa *Tää tojota ei lähe liikkeelle. Ajopäiväkirja* (2006).

.....

.....

.....

c. Monet kirjailijat turvautuvat yhä edelleen kynään ja paperiin paneutuessaan uuteen teokseen ja käynnistävät tietokoneen vasta päästyään kunnolla vauhtiin kirjoittamisessaan.

.....

.....

.....

Lauseenvastike, s. 14
Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14
Pilkku, s. 18

4. Alleviivaa lauseenvastikkeet ja muuta ne sivulauseiksi. Lisää pilkut.

a. Säästin kesätöistä saamani palkkarahat voidakseni ostaa itselleni uuden pyörän.

b. Ollessani pyöräliikkeessä ja kauhistellessani hintoja paikalle yllättäen tupsahti kummitätini Hillevi.

c. Vielä yllättävämpää oli, että hän tarjoutui ostamaan pyörän minulle kuultuaan hankkeestani.

d. Maksettuaan laskun täti vielä kaiken kukkuraksi ilmoitti vievänsä minut ravintolaan syömään.

Ongelmia lauseenvastikkeissa, s. 85

5. Korjaa virheelliset lauseenvastikerakenteet.

MALLI: Raskolnikovin vajottua näin alas hän pitää jopa mahdottomia ajatuksia mahdollisina.

Vajottuaan näin alas Raskolnikov pitää jopa mahdottomia ajatuksia mahdollisina.

a. Jouduttuaan hattunsa takia silmätikuksi se saa hänet hermostumaan ja huolestumaan pukeutumisensa herättämästä huomiosta.

b. Kertojan mukaan miehen kasvoilla vilahtaa ”mitä syvimmän inhon ilme” kulkiessaan pitkin Pietarin katuja.

c. Raskolnikovin suunnitellessa tekoaan hän on hyvin levoton.

Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14

Käytä seuraavia lyhenteitä:

PL = päälause

KL = konjunktiolause

RL = relatiivilause

EKL = epäsuora kysymyslause

6. **Nimeä päälauseet ja sivulauseiden lajit.**

MALLI: Kirjailijoilta on kysytty, miten heidän kirjansa ovat syntyneet. PKL + EKL

a. Kielen yhteisöllisyys oli arvo, jonka Saarikoski toivoi näkyvän kielenhuollossakin. .....

b. Omaa nuoren miehen radikaalia vaatimustaan, että jokainen saisi kirjoittaa niin kuin puhuu, hän myöhemmin piti mahdottomana. .....

c. Hänestä kielen normit eivät saa olla vallan välineitä, mutta toisaalta yksilön pitää ottaa yhteiset sopimukset huomioon. .....

d. Kaikille ei ole selvää, mitä sopimukset milloinkin ovat. .....

Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14

PL = päälause

KL = konjunktiolause

RL = relatiivilause

EKL = epäsuora kysymyslause

7. **Nimeä lauseiden lajit.**

a. Ritva Haavikko on toimittanut moniosaisen teossarjan, jossa kirjailijat kertovat siitä, miten heistä tuli kirjailijoita ja miten jotkut heidän teoksensa ovat syntyneet. .....

b. Keiden kirjailijoiden tarinoinnista sinä olet kiinnostunut? .....

c. Harva pystyy Suomessa olemaan päätoiminen kirjailija, mutta monet haaveilevat olevansa. .....

[AKANA] Sänkykauppaan mennessä on hyvä varata aikaa
ja kokeilla vuoteita rauhassa yhdessä myyjän kanssa.
Aamulehti 3.3.2007

Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14

PL = päälause

KL = konjunktiolause

RL = relatiivilause

EKL = epäsuora kysymyslause

8. Muodosta virkkeitä oheisten rakennemallien mukaan.

MALLI: PL + KL

Menen uimaan, vaikka vesi on kylmää.

a. PL + KL + KL

b. KL + PL

c. PL + RL

d. PL + RL + RL

e. PL + EKL

f. PL + EKL + EKL

Piste, huutomerkki, kysymysmerkki, s. 17

9. **Merkitse sopiva loppuvälimerkki seuraaviin virkkeisiin. Käytä huutomerkkiä vain virkkeissä, joissa sen käyttö on mielestäsi perusteltua.**

a. Jäin miettimään, kuka on kirjoittanut romaanin *Tabut* .....

b. *Tabut* on muistaakseni Margareta Keskitalon romaani .....

c. Olenko oikeassa, että *Tabu*-nimisen romaanin kirjoitti lappilainen kirjailija Timo K. Mukka .....

d. Mukan romaani *Tabu* oli monen mielestä liian rohkea kuvaus nuoren tytön seksuaalisuudesta .....

e. Tehtiinkö Mukan romaanista elokuva .....

f. Mukan teoksista on tehty niin elokuvia kuin näytelmiäkin .....

g. Mukkaa kannattaa lukea .....

Pilkku, s. 18

Säännöt

1. Virkkeen eri lauseet erotetaan toisistaan pilkulla.
2. Pää- ja sivulauseen rajalle tulee aina pilkku.
3. Rinnasteisia sivulauseita ei eroteta toisistaan pilkulla.
4. Lyhyitä lauseita ei tarvitse erottaa toisistaan pilkulla.
5. Luettelon osat erotetaan toisistaan pilkulla.

10. **Merkitse numerolla, mikä pilkkusääntö soveltuu kuhunkin virkkeeseen. Sopivia sääntöjä voi olla kaksikin.**

a. Lue tai kutitan sinua. .....

b. Kirjat, kortit ja kartat ovat lähidivarin perusantia. .....

c. Kirjoitin kirjeen, jonka kuitenkin jätin lähettämättä. .....

d. Maura lukee tenttiin, Miisa kirjoittaa esseetä, ja Maria suunnittelee tutkielmaa. .....

e. Opettaja pohti, montako teosta Paasilinnan veljekset ovat yhteensä kirjoittaneet. .....

f. Anni tiesi, että romaani on laji, joka hyödyntää monenlaisia kirjallisuuden keinoja. .....

g. Lähikirjasto lakkautettiin, vaikka lainaajia oli paljon ja monille kirjasto oli ainoa lehdenlukupaikka. .....

Pilkku, s. 18

11. **Jatka *Mira lukee kirjaa* -alkuisia virkkeitä niin, että pääset käyttämään pilkkuja annettujen ohjeiden mukaan. Perustele pilkun käyttö.**

a. Kirjoita virke, jossa tarvitaan yksi pilkku.

Mira lukee kirjaa

.....

.....

.....

Perustelu:

.....

.....

b. Kirjoita virke, jossa tarvitaan kaksi pilkkua.

Mira lukee kirjaa

.....

.....

Perustelu:

.....

.....

c. Kirjoita virke, jossa tarvitaan kolme pilkkua.

Mira lukee kirjaa

.....

.....

.....

Perustelu:

.....

.....

Yhdysmerkki, s. 50

12. Perustele, miksi seuraavissa sanoissa on yhdysmerkki tai miksi sitä ei ole.

a. *leasingauto*

b. *joka-aamuinen*

c. *ei-toivottu*

d. *punk-aate*

e. *rock-kansa*

f. *rockmusiikki*

Lainausmerkit, s. 23

13. Merkitse lainausmerkit ja muut tarvittavat välimerkit. Lainatut kohdat on alleviivattu pohjatekstistä.

[a.] _____ Alkaessani tämän kertomuksen suomenkielisen kirjallisuuden vaiheista, tiedän kyllä, että sitä monelta haaralta on kohtaava joku epäileväinen uteliaisuus _____ tekijä toteaa *Suomalaisen kirjallisuuden historian* johdannon alussa.

[b.] Kirjoittaja pohtii lukijan suhtautumista kirjaansa _____ Mistäs tässä nyt oikein tulee puhetta _____

[c.] _____ Missä on se suomalainen kirjallisuus, josta sopisi kirjoittaa koko kirjan _____ Krohn arvelee lukijan ihmettelevän.

[d.] Kirjoittaja uskoo, ettei hän voi tarjota lukijalle moniakaan sellaisia nimiä, joiden mainitseminen _____ kohottaa henkeämme _____

[e.] Krohn epäilee, että hän joutuu kirjallisuushistoriassaan käsittelemään sellaista aineistoa, jonka liittäminen osaksi hänen teostaan on kyseenalaista ja jolle saattaisi sopia paremmin _____ *kurjallisuuden historian* _____ nimi.

Pohjateksti:

(a) Alkaessani tämän kertomuksen suomenkielisen kirjallisuuden vaiheista, tiedän kyllä, että sitä monelta haaralta on kohtaava joku epäileväinen uteliaisuus. (b) Mistäs tässä nyt oikein tulee puhetta? (c) Missä on se suomalainen kirjallisuus, josta sopisi kirjoittaa koko kirjan? Nämät kysymykset varmaankin tunkeutuvat esiin monenkin mielessä, kun hän tämän teoksen ottaa käsihinsä. Tiedänpä minä sen itsekin hyvin, liiankin hyvin, että minulla tässä ei tule tarjottavaksi monta suurten, kuuluisain teosten, monta jaloin, mainioin miesten nimeä, nimeä semmoista, joiden paljas mainitseminenkin jo (d) kohottaa henkeämme ja herättää haluamme enempää tiedustamaan. Monta kertaa tulee otettavaksi esiin teoksia sitäkin laatua, jotka tavallisesti seisovat kirjallisuuden historiain rajain ulkopuolella; monta pitkää aikakautta läpi olisi se, mitä nimitän *kirjallisuuden* historiaksi, kenties pikemmin (e) *kurjallisuuden historian* nimeä ansaitseva.

Julius Krohn 1885. *Suomalaisen kirjallisuuden historia* 1–2. Weilin & Göös.

Iso ja pieni alkukirjain, s. 43

14. Alleviivaa tekstistä erisnimet. Ryhmittele alleviivaamasi erisnimet vähintään seitsemäksi eri ryhmäksi (esim. etunimet, sanomalehtien nimet jne.).

Moni kirjailija on suostunut lehtihaastattelussaan eri firmojen mannekiiniksi: Diesel-farkut ja Versacen aurinkolasit mainitaan kuvateksteissä. Muun muassa Anna, Eeva ja Me Naiset julkaisevat kirjailijahaastatteluja. Jonkin verran kirjailijoista kirjoitetaan myös muun muassa Helsingin Sanomissa, Kalevassa, Turun Sanomissa ja Aamulehdessä. Kari Hotakainen ja Jari Tervo taitavat olla tunnettuja, puhumattakaan Anna-Leena Härkösestä.

Hyvin tunnetaan Aila Meriluotokin, vaikka hänen esikoiskokoelmansa *Lasimaalaus* ilmestyi jo vuonna 1946. Panu Rajala kirjoitti Meriluodosta elämäkerran *Lasinkirkas, hullunrohkea* (2010). Itse pidän kirjoista, joissa kerrotaan kirjailijoiden tekemistä matkoista, esimerkiksi Pariisi, Rooma, Lontoo ja Berliini ovat olleet suomalaistenkin kirjailijoiden matkakohteita.

1. Etunimet:
   Kari, Jari,
2.
3.
4.
5.
6.
7.

Iso ja pieni alkukirjain, s. 43

15. Korjaa alkukirjainvirheet.

a. mikko rimmisen teoksesta *pussikaljaromaani* on tehty myös elokuva, ja sen nimi on tietysti *pussikaljaelokuva*.
b. romaanin kustantaja on nimeltään teos, ja painopaikka on jyväskylä.
c. juho siro, joka on Tamperelaisen aamulehden kriitikko, kehuu rimmisen runoja *pussikaljaromaanin* takakansitekstissä.
d. riku korhosen novellikokoelma *Hyvästi Tytöt* sisältää 25 erityylistä tarinaa, joista ensimmäisen nimi on *Ensimmäinen Tyttö* ja viimeisen *Pelkääjän Paikalla*.
e. suomen kuvalehden kriitikko karo hämäläinen on sanonut korhosesta, että häntä lukee ”pelkän kielen vuoksi”.
f. kaisa kurikka puolestaan kehuu turun sanomissa saman kirjailijan *lääkäriromaania* onnistuneesta mieskuvauksesta.
g. korhosen kustantaja oli Turkulainen sammakko.

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen, s. 47

16. Yhdistä kaariviivalla sanat, jotka pitää kirjoittaa yhteen.

MALLI: Sanotaan, että loppu syksyn tähti taivaalla on paljon nähtävää.

a. Apu välineitä yö taivaan katseluun ei välttämättä tarvita, vaikka kiikari ja kauko putki mahdollistavat tähti kuvioiden, tähden lentojen ja planeettojen liikkeiden tarkkailun vieläkin tehokkaammin kuin paljas silmä.
b. Pimeinä syys iltoina ei vielä edes tarvitse seistä tuli palo pakkasissa, vaikkakin pilvi peite voi estää näkyvyyttä jonkin verran.
c. Tähden lento parviakin voi nähdä.
d. Tähden lennon valo juova syntyy ulko avaruudesta Maan ilma kehään syöksyvän kiven sirun kuumetessa hehkuvaksi, palavaksi kaasuksi.

Tiedot Erkki Makkosen artikkelista *”Loppusyksyn tähtitaivaalla on paljon katseltavaa”*. Helsingin Sanomat 21.10.2002.

Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset, s. 60

17. **Ympyröi ja korjaa virheet.**

MALLI: Elokuvaesitys alkaa klo 18:30.

18.30

a. Näin elokuvafestivaaleilla 5 hongkongilaista elokuvaa.

b. Festivaali järjestetään Helsingissä 12. ja 14. lokakuuta välisenä aikana.

c. Täytän ensi vuonna 19-vuotta.

d. 20 vuotisen elämäni aikana olen matkustanut Ruotsiin vain puolenkymmentä kertaa.

e. Esko syntyi 02.03.1996.

f. Mielipidekirjoitus on julkaistu Helsingin Sanomissa neljästoista tammikuuta vuonna kaksituhattayksitoista.

g. Muutamme viikon kuluttua Ovitie 6:n.

h. Mauri laski kirjahyllynsä kirjat ja pääsi yli 430:een teokseen.

i. Lapset söivät jälkiruuaksi yhteensä 12 jäätelöpuikkoa – he eivät ilmeisesti jaksaneet enää 13:ta.

j. Sain ajokortin 2012-luvulla.

Ääntämisen ja kirjoittamisen eroja, s. 64

18. **Yliviivaa virheellinen muoto.**

a. ompa/onpa
b. aijon/aion
c. suurempi/suurenpi
d. meillekkin/meillekin
e. menekkään/menekään
f. tulekkin/tulekin
g. haekkaan/haekaan
h. meneppä/menepä
i. lautailia/lautailija
j. näytteliä/näyttelijä
k. ristiäiset/ristijäiset
l. vihkijäiset/vihkiäiset
m. potkiaiset/potkijaiset
n. lakkiaiset/lakkijaiset
o. lähtiäiset/lähtijäiset
p. suuremmoinen/suurenmoinen

Ääntämisen ja kirjoittamisen eroja, s. 64

19. **Yliviivaa virheellinen muoto.**

a. Meillä on mailma/maailma ja tuulet sen, sinulle laulan ja sinä kuulet sen. (Martti Syrjä)
b. Jos en saa olla sydämesi/sydämmesi ykkönen, anna olla edes numero kaksi. (Mikko Alatalo)
c. Miksi pitikin minusta tulla pelkkä kulkija/kulkia, tiedä en. (Vexi Salmi)
d. Aamulla odotat jotain uutta ja suurenpaa/suurempaa. (Timo Kiiskinen)
e. Minä sinulle tehdä jos saisin sitä, mitä silloin en kehdannut kysyäkkään/kysyäkään. (Gösta Sundqvist)
f. Enää/enään anna en itseäni pompottaa. (Sinikka Svärd)
g. Vaivoin siirsin kelloni tänään, tunti viellä/vielä, sitten herään. (Samuli Putro)
h. Kumpa/kunpa sinut tuntisin paremmin, silloin ehkä oppisin itsenikin. (Juice Leskinen)
i. Bretagneen Provenceen, rypäleitä poimimaan päätin vain/vaan lähteä, kuvioita muuttamaan. (Jiri Nikkinen)
j. Kaukaa mastot esiin uivat takaa usvan, niin kun / niin kuin maasta menneisyyden. (Rauli Badding Somerjoki)

Omistusliite, s. 74

20. Korjaa omistusliitteisiin liittyvät virheet. Varmista, ettei omistusliitteen viittausta voi tulkita väärin.

MALLI: Pahaksi onneksi kaapeli katkesi ja Jussi juuttui piipun kapeimpaan kohtaan. Huudettuaan neljä tuntia apua naapuri hälytti poliisit.

Jussin huudettua neljä tuntia apua naapuri hälytti poliisit.

a. Antakaa meidän olla joskus ihan itsekseen!

b. ”Jatka hengittelyä omaan tahtiinsa”, neuvoi kouluttaja minua.

c. Toivuttuaan hämmästyksestä perheen suhtautuminen muuttui.

d. Hänen varsinainen työ on kaikesta huolimatta Finlandia-talon kokousten ja tapahtumien suunnittelu.

e. Konditoria sai nimetä kakun hänen mukaan.

f. Kuvassa oikealla on Suomen konsuli ja puolisonsa.

g. Kauheaa, jos rekka olisi ajanut vielä ylitseni minun ajettua ensin hirven kanssa yhteen.

h. Hän kielsi puuttumasta yhteenkään kohtaan, jossa hänen nimi ei ole allaan.

i. Jos olet aidosti huolissaan, käänny neuvojan puoleen.

[AKANA] Palomiehet irrottivat takapuolestaan porttiin juuttuneen kauriin.

Helsingin Sanomat 20.10.2008

Passiivi eli yleispersoona, s. 76

21. Alleviivaa puhekieliset verbimuodot ja muuta ne yleiskielisiksi.

MALLI: Tutkimuksessa ei olla oltu rehellisiä.

ei ole oltu

a. Me tiedetään, mitä kauheuksia oltaisiin voitu raportoida, jos ei oltaisi valehdeltu.

b. Tuloksia oltiin itse asiassa vääristelty huimasti.

c. Todellisuutta ei oltu haluttu katsoa silmiin.

d. Alkaa tuntua siltä, että alusta asti oltiin oltu valmiita päätymään sellaisiin lopputuloksiin, jotka miellyttävät päättäjiä.

Kongruenssi, s. 78

22. Alleviivaa ja korjaa mahdolliset kongruenssivirheet.

MALLI: Meneekö ura ja raha kaiken muun edelle?

Menevätkö

a. Kärttyisyyden syynä saattoi olla liian aikainen herätys, nälkä tai haluttomuus lähteä mukaan.

b. Suurin osa joutuivat jäämään ovien ulkopuolelle.

c. Nämä asiat on loppujen lopuksi helppoja.

d. Kaapissa on tulevan viikonlopun ruokatarpeet ja vähän ylikin.

e. Monet sanookin, että koulupäivät venyy liian pitkiksi.

f. Väkivaltatilastot ei ole kaunista katsottavaa.

g. Ystävät ja perheen ovat moni julkisuuden henkilö todenneet tärkeimmiksi asioiksi elämässään.

h. Hänellä eivät ole pyyteettömät tavoitteet.

i. Erityisesti mieleen jäi esitelmöitsijän väitteet siitä, ettei opiskelijat välttämättä opiskele sitä, mitä oikeasti haluaisivat.

j. Tutkijat ei ole uskaltaneet kertoa niistä ongelmista, jotka on kuitenkin kiistattomia.

k. Jos kysymyksessä on tieteellinen tutkimus, kaikki muuttujat vaikuttaa tuloksiin.

Tavu ja tavutus, s. 244

23. **Keksi ja kirjoita kahdeksan sanaa, joista jokaisessa on eri vokaali (a, o, u, e, i, ä, ö, y) lyhyenä muodostamassa tavua.**

1. ..... 5. .....
2. ..... 6. .....
3. ..... 7. .....
4. ..... 8. .....

Tavu ja tavutus, s. 244

24. **Merkitse seuraaviin sanoihin tavujen rajat pystyviivoin.**

a. Rakenna aita palstanne ympärille.

b. Kylläpä se pärskähti hauskasti.

c. Totuus kuultiin lasten ja imeväisten suusta.

d. Hän vielä kerskailikin tempullaan.

e. Marja ja Maria, Markus ja Miikkael, odottakaa siellä.

Testaa taitosi 1

1. **Korjaa virheet.**

a. Sanon ehdottomasti: ”Ei!” kuolemanrangaistukselle.

b. Kolmas kysymys on, että onko ihmisellä oikeus päättää toisen ihmisen elämän päättymisestä?

c. Mielestäni ihmisten pitäisi pysähtyä miettimään, että mitä kaikkea minulla jo on.

d. Tietääkö joku, että kuka on tuonut luokkaan nämä siilit?

2. **Lisää isot alkukirjaimet, pilkut ja virkkeen loppuvälimerkit.**

a. tuomas vimman esikois teos joka julkaistiin vuonna 2004 on nimeltään *helsinki* 12 ja se sijoittuu suurimmaksi osaksi helsingin punavuoreen sen kaduille ja kapakoihin

b. teos kuvaa kriittiseen sävyyn mainos- ja mediamaailmaa ja sen päähenkilö on monenkin kriitikon mukaan sietämätön tyyppi

c. päähenkilön mielestä se joka väittää ettei rahalla voi ostaa onnea ei selvästikään tunne oikeita kauppoja

d. teoksessa kuvataan merkkitietoista juppikulttuuria ja suorastaan hukutetaan lukija erilaisiin tuotemerkkeihin rolex mercedes benz vuitton ja bollinger tulevat tutuiksi

e. muuttuessaan loppupuolella tyylilajiltaan trilleriksi teos koettelee jo lukijan eläytymiskyvyn rajoja

3. **Korjaa virheet.**

a. Kuvatessa Punavuoren juppien elämää, Vimma käyttää hyväkseen nykyslangia.

b. Saadakseen teoksen kielen eläväksi ja toden tuntuiseksi, Vimma kertoo kirjoittaneen muistiin tuttavien ja ystävien ilmaisuja tavatessansa heitä.

c. Henkilöiden elämäntapa, ja esimerkiksi heidän vaatteet, ovat huolellisesti yhdistetty erilaisiin tuotemerkkeihin.

d. Teoksessa kuvaillaan mitä henkilöiden t-paidassa lukee heitä ensikertaa lukijalle esitellessä.

e. Haastattelussa Vimma vetoaa lukijoiden ironian tajuun, vastatessa kritiikkiin machoilusta ja yliampuvuudesta.

Kurssi 2

- Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus (s. 122, tehtävä 1 ja s. 124, tehtävä 3)
- Pilkku (s. 122–127, tehtävät 1, 2, 3, 4)
- Lainausmerkit (s. 126–127, tehtävät 5, 6, 7)
- Iso ja pieni alkukirjain (s. 127, tehtävä 7)
- Vinoviiva (s. 128-129, tehtävät 8 ja 9)
- Sulkeet (s. 128-129, tehtävät 8 ja 9)
- Yhteen ja erilleen kirjoittaminen (s. 129, tehtävä 10)
- Pronominien käyttö (s. 130–132, tehtävät 11, 12, 13, 14)
- Omistusliite (s. 130, tehtävä 12; s. 133, tehtävä 15 ja s. 138, tehtävä 24)
- Passiivi eli yleispersoona (s. 133–134, tehtävät 16, 17, 18 ja s. 138, tehtävä 24)
- Nollapersoona (s. 135, tehtävä 19)
- Kongruenssi (s. 135–138, tehtävät 20, 21, 22, 23, 24)
- Teitittely (s. 137, tehtävä 24)
- Rektio (s. 138–139, tehtävät 25 ja 26)
- Testaa taitosi 2 (s. 140–141)

Tehtäviä

Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14
Pilkku, s. 18

Käytä seuraavia lyhenteitä:

PL = päälause

KL = konjunktiolause

RL = relatiivilause

EKL = epäsuora kysymyslause

Säännöt

1. Virkkeen eri lauseet erotetaan toisistaan pilkulla.
2. Pää- ja sivulauseen rajalle tulee aina pilkku.
3. Rinnasteisia sivulauseita ei eroteta toisistaan pilkulla.
4. Lyhyitä lauseita ei tarvitse erottaa toisistaan pilkulla.
5. Luettelon osat erotetaan toisistaan pilkulla.

1. Merkitse virkkeisiin lauseiden lajit. Mikä sääntö määrää pilkun käyttöä kussakin virkkeessä?

PL RL

MALLI: Oletko kuullut tarinan Odysseuksesta, joka purjehti maailman RL merillä kymmenen vuotta mutta jota uskollinen aviovaimo Penelope odotti kotona koko tuon ajan?

SÄÄNTÖ: 1 ja 3

a. Odysseuksen tarina alkaa Troijan sodasta, johon hänen oli lähdettävä mukaan.

SÄÄNTÖ:

b. Troijan sotaan liittyy tarina puuhevosesta, joka oikeastaan ratkaisi tilanteen.

SÄÄNTÖ:

c. Kun muuta keinoa ei keksitty, Odysseus rakensi miehineen puuhevosen.

SÄÄNTÖ:

d. Miehet kätkeytyivät onton puuhevosen sisälle, ja hevonen lahjoitettiin troijalaisille.

SÄÄNTÖ:

e. Tiedätkö, mitä yöllä tapahtui?

SÄÄNTÖ:

f. Yöllä Odysseus joukkoineen hiipi ulos puuhevosen uumenista ja valloitti Troijan yllätyshyökkäyksellä, mikä tietenkin oli suuri järkytys troijalaisille.

SÄÄNTÖ:

g. Troijasta Odysseus suunnisti kohti kotikaupunkiansa Ithakaa, mutta hän joutuikin miehistöineen toinen toistaan hurjempiin seikkailuihin.

SÄÄNTÖ:

Pilkku, s. 18

2. Mikä sääntö määrittelee pilkun käyttöä?

SÄÄNNÖT

1. Virkkeen eri lauseet erotetaan toisistaan pilkulla.
2. Pää- ja sivulauseen rajalle tulee aina pilkku.
3. Rinnasteisia sivulauseita ei eroteta toisistaan pilkulla.

a. Etiopiasta kotoisin oleva kahvi levisi Lähi-itään noin vuoden 1000 tienoilla, ja italialaiset kauppiaat alkoivat tuoda sitä Eurooppaan 1600-luvun alussa.

SÄÄNTÖ:

b. Ensimmäisten pikakahvikehitelmien ongelmana oli esimerkiksi se, että hienoksi jauhetut kahvinpavut jäivät kellumaan veteen eivätkä liuenneet siihen.

SÄÄNTÖ:

c. Nykyään pikakahvia valmistetaan edelleen pakastekuivausmenetelmällä, joka kehiteltiin 1960-luvulla.

SÄÄNTÖ:

d. Pakastekuivausmenetelmässä kahvi keitetään, jäädytetään ja jauhetaan hiukkasiksi, jotka höyrytetään tyhjökammiossa.

SÄÄNTÖ:

e. Kun vesihöyry lasketaan pois tyhjökammiosta, muodostuu pakastekuivattuja kahvirakeita, jotka säilyttävät hyvin arominsa.

SÄÄNTÖ:

Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14
Pilkku, s. 18

Käytä seuraavia lyhenteitä:

PL = päälause

KL = konjunktiolause

RL = relatiivilause

EKL = epäsuora kysymyslause

3. Merkitse pää- ja sivulauseet. Lisää pilkut.

a. Ruotsalainen Tomas Tranströmer sai vuoden 2011 kirjallisuuden Nobel-palkinnon jonka suuruus on noin miljoona euroa.

b. Tranströmer joka oli yksi ennakkosuosikeista on julkaissut runojaan yli 50 kielellä.

c. Ruotsin akatemia muotoili perusteluissaan että Tranströmerin runoja luonnehtivat läpikuultavat kuvat ja keskittynyt ilmaisu.

d. Viimeksi ruotsalainen kirjallisuus palkittiin Nobelilla vuonna 1974 kahden kirjailijan Eyvind Johnsonin ja Harry Martinsonin jakaessa palkinnon.

[AKANA] Ryöstön, kolarin ja vahingonteon lisäksi poliisi joutui käyttämään voimakeinoja saadakseen riehuvan porukan rauhoittumaan.

Kaleva 18.7.2007

Pilkku, s. 18

4. Korjaa virheellisesti pilkutetut virkkeet ja perustele korjaukset.

a. Olet nopeampi lukemaan, kuin minä.

Perustelu:

.....

.....

b. Uskon, että tämä romaani nousee lukijoiden suosioon, ja että sinäkin pidät tästä.

Perustelu:

.....

.....

c. Ostin antikvariaatista dekkareita, tietokirjan, ja vanhoja kortteja.

Perustelu:

.....

d. Tavallisimmin, yo-koe suoritetaan kahdessa osassa, ja äidinkieli kirjoitetaan vasta jälkimmäisessä.

Perustelu:

.....

e. Mentyäni lukioon, oivalsin työnteon merkityksen.

Perustelu:

.....

.....

Lainausmerkit, s. 23

5. Lisää tarvittavat välimerkit.

a. Aila Meriluoto on sodanjälkeisen uuden runoilijasukupolven huomattavimpia edustajia opettaja kertoi

b. Opettaja jatkoi Meriluodon esikoiskokoelmaa *Lasimaalaus* myytiin käsittämättömät 25 000 kappaletta

c. Mitä tiedätte sellaisista runoilijoista kuin Hellaakoski ja P. Mustapää opettaja kysyi luokalta

d. Ei mitään kiljahti joku luokan perältä

e. Jaaha opettaja totesi rauhallisesti katsotaanpa sitten vaikka Hellaakosken futuristisia runoja kokoelmasta *Jääpeili*

Lainausmerkit, s. 23
Pilkku, s. 18
Iso ja pieni alkukirjain, s. 43

6. Korjaa virkkeet. Eero Ojasen tekstistä lainatut osuudet on alleviivattu. Lisää tarpeelliset pilkut myös sitaatteihin.

a. eero ojanen on kirjoittanut teoksen *ajan filosofia* jossa hän pohtii ajan olemusta

b. jo teoksensa alussa hän toteaa ei ajan pohtiminen anna varsinaista ratkaisua mihinkään

(Lainattua alleviivattua virkettä on lyhennetty lopusta.)

c. ojanen kirjoittaa en yritäkään määritellä aikaa sillä aikaa ei kovin järkevästi voi määritellä

(Lainattu jakso on kokonainen virke.)

d. aikaa ei voi määritellä koska se on niin iso asia hän jatkaa

(Lainattu jakso on kokonainen virke.)

e. ajan virta lienee ajan kielikuvista yleisimpiä ojanen toteaa ja jatkaa mutta ainakin tieteellisessä kielenkäytössä sitä myös vastustetaan

(Lainattu jakso on kokonainen virke.)

f. ojasen mielestä aika on ihmisen ajallisuutta ja ihmisen tietoisuutta omasta ajallisuudestaan

(Lainattu jakso on kokonainen virke.)

Lähde: Eero Ojanen 2007. *Ajan filosofia*. Kirjapaja.

Lainausmerkit, s. 23
Iso ja pieni alkukirjain, s. 43
Pilkku, s. 18

7. Korjaa virheet. Alleviivatut lauseet ovat lainauksia Veijo Hietalan tekstistä.

a. hyvät fiktiot tarttuvat yleensä nykyhetken epäkohtiin hyvät tiedefiktiot puolestaan tulevaisuuden epäkohtiin veijo hietala kertoo artikkelissaan

.....

.....

(Lainattu jakso on kokonainen virke.)

b. orwellin teostahan pidetään kuvauksena lähinnä stalinismista hietala huomauttaa artikkelissaan

.....

.....

(Lainattu jakso on kokonainen virke.)

c. hietala toteaa artikkelinsa lopuksi maailman olleen vuonna 1984 erilainen kuin orwellin romaanissa kenties juuri tuon romaanin ansiosta

.....

.....

(Lainattu jakso on virkkeen loppuosa.)

Lähde: Veijo Hietala. *Elokuva synkistelee – ehkä juuri siksi todellisuus on valoisampi.* Tiede 10/2009.

Vinoviiva, s. 40
Sulkeet, s. 40

8. **Korjaa virheet.**

MALLI: Koululle hankitaan ensi vuonna lisää kirjoja/tietokoneita ja/tai muuta opetusmateriaalia (rahatilanteen mukaan).

Koululle hankitaan ensi vuonna lisää kirjoja, tietokoneita ja muuta opetusmateriaalia rahatilanteen mukaan.

a. Lukiolaisten täytyy huolehtia (koko kouluajan) siitä, että he saavat riittävästi unta ja terveellistä ravintoa.

b. *Sudenmorsian*-romaani on Aino Kallaksen pääteoksia (kai).

c. Kannattaako uusia vaatteita/meikkejä/koruja/levyjä ostaa ihan koko kuukausirahalla?

d. Minä(kään) en pidä laiskottelusta.

Vinoviiva, s. 40
Sulkeet, s. 40

9. **Lisää virkkeisiin tarvittaessa sulkeet ja vinoviiva. Tee muutkin tarpeelliset muutokset. Lue Tomi Kontion runo s. 33 tehtäviä c–e varten.**

a. Kalevi Koukkunen pohtii artikkelissaan Kielikello 2/2011, miksi autoa ei suomen kielessä alettu kutsua hyrysysyksi.

b. Aleksis Kiven 1834–1872 elämää synkensi köyhyys.

c. Runon sävy on kaipaava: ”Tuoli on tyhjä, se on se tuoli, jossa sinä et enää istu, sinun poissaolosi on niin painava – –”.

d. Runon puhuja osoittaa sanansa kuulijalle: ”Sinä sanoit, että se ei hyppää niskaani, jos käännän sille selkäni.”

e. Säkeistön vaihtuessa myös sävy tuntuu muuttuvan: ”Rastaat lukevat nurmen kirjoitusta, jokaisella madolla on silmät ja suu, jotenkin tutunoloiset. Tuoli on tyhjä – –”.

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen, s. 47

10. Korjaa yhdyssanavirheet.

MALLI: Koulu- ja laitos_ruokaa tuodaan Suomeen kymmenistä maista, porkkana_raastetta Israelista, kanaa Thai_maasta, mansikka_hilloa Kiinasta.

a. Lapsille, vanhuksille ja vuode potilaille syötetään ruokaa, jonka raaka aineet tuodaan kymmenistä maista eri puolilta maa palloa.

b. Suomalaisissa laitos ja koulu keittiöissä tehtävän ruoan raaka aineista arviolta jo kolmannes on tuotu ulko mailta.

c. Kolmen kaupungin tilaus listoissa on yli 40 maata, vaikka mausteita ei laskettu mukaan.

d. Tutkituista suur keittiöistä Pirkan maan sairaan hoito piiri ei vaadi yleensä tietoa tuotteidensa alku perästä.

e. Tilanne ei ole poikkeava, sillä suomalaisen ruoka kulttuurin edistämis ohjelman teettämän tutkimuksen mukaan alku perä maa kiinnostaa vain harvoja.

f. Viran omaiset vakuuttavat yhdessä elin tarvike alan tutkijoiden kanssa, että mahdollisen ruoka kriisin sattuessa elin tarvikkeiden alku perä maa pystytään selvittämään.

Tiedot Turun Sanomista 23.4.2011.

Pronominin korrelaatti, s. 69

11. **Ympyröi pronomini ja piirrä nuoli pronominista korrelaattiin.**

a. Tieto koskee uusia oppilaita, ja sitä on odotettu.

b. Tammisen uusin teos on lainassa, mikä harmittaa minua.

c. Kohtasimme kirjastossa, jossa olikin yllättävän vilkasta.

d. Kompastuimme yhtä aikaa, mille ei voinut kuin nauraa.

e. Tämä ryhmä tapaa pian uuden ohjaajansa, ja se odottaakin kohtaamista kiinnostuneena.

Pronominin korrelaatti, s. 69
Omistusliite, s. 74

12. **Ympyröi pronominit ja omistusliitteet.**

a. Lukija, joka tarttuu myyttejä käsittelevään kirjaan, tekee sen hyvin monenlaisista lähtökohdista. Hän etsii ehkä kreikkalaisen mytologian ihmeellisiä jumaltaruja tai kyselee myyttien tapaa esiintyä kulttuurihistorian ilmiöissä eri aikoina ja erilaisissa yhteyksissä. Ehkä lukija myös haluaa tietää, miksi myyteillä on hänen omassa elämässään ja todellisuudessaan jokin pakottava, salaperäinen vaikutusvoima, jota ei voi suoralta kädeltä selittää.

Kirsti Simonsuuri 1994. *Ihmiset ja jumalat.* Kirjayhtymä.

b. Vuosisadanvaihteessa Angela Carterin arveltiin olevan luetuin nykykirjailija englantilaisissa yliopistoissa. Uusia englanninkielisiä pokkaripainoksia Carterin tuotannosta ilmestyy yhä säännöllisesti, mutta suomalaisille lukijoille hänen nimensä ei liene enää yhtä tuttu. Carterin teoksia on suomennettu yllättävän vähän, viimeksi 1980-luvulla, mikä uhkaa tehdä hänestä jo unohdetun kirjailijan.

Kyseessä on kuitenkin tekijä, jonka kirjat ovat herättäneet sekä ihailua että polemiikkia ja jonka tuotantoa monet nykykirjailijat ovat tunnustaneet ihailevansa.

Joonas Säntti 2009. *"Angela Carter – siivoton satutäti"* teoksessa *Imperiumin perilliset*. Avain.

c. Kirjailija on outo olento. Hän on ristiriita ja mielettömyys. Kirjoittaminen on myös sitä, ettei puhu. Se on huutamista ilman ääntä. Kirjailijalla on usein rauhoittava vaikutus, koska hän kuuntelee paljon. – – Kirja on elokuvan vastakohta, teatterin ja esittävien taiteiden vastakohta. Se on kaiken lukemisen vastakohta. Se on vaikeinta kaikesta. Pahinta. Sillä kirja on tuntematon, se on yö, lukkojen takana, sitä se on. Kirja etenee, kasvaa, kulkee suuntiin, jotka luulisi tutkituiksi; kulkee kohti omaa kohtaloaan ja tekijänsä kohtaloa, ja sitten julkaiseminen hävittää sen: kirjailijan ero kirjasta, uneksitusta kirjasta, joka on kuin kuopuksena syntynyt lapsi, aina kaikkein rakkain.

Marguerite Duras 2005. *Kirjoitan*. Suom. Annika Idström. Like.

Joka- ja *mikä*-pronominin käyttö, s. 71

13. Yliviivaa virheellinen pronomini.

a. Ostin Mikolle lahjaksi dekkarin, minkä/jonka hän oli jo lukenut.

b. Dekkari käsittelee usein yhteiskunnallisia ongelmia, mikä/joka viehättää monia lukijoita.

c. Leena Lehtolaisen romaanien päähenkilö Maria Kallio on poliiseista kiinnostavin, minkä/jonka olen kohdannut.

d. Se, mikä/joka minua Seppo Jokisen dekkareissa eniten viehättää, ei ole juoni vaan henkilökuvaus.

Joka- ja *mikä*-pronominin käyttö, s. 71

14. Lisää pronomini *joka* tai *mikä* sopivassa muodossa.

a. Tulin mukaan aloittelijoille tarkoitetulle lintukurssille, ... olin kuullut naapuriltani.

b. Minä tunnen lintuja tosi huonosti, ... harmittaa.

c. Uusia harrastajia on ilmoittautunut melkoinen määrä, ... tietää järjestäjille melkoista urakointia.

d. Tunnistitko sen linnun, ... äsken vilahti ikkunan takana?

e. Lintujen nimissä on runsaasti yhdyssanoja, ... lajien runsauden takia onkin luonnollista.

f. Nyt otan kiikarit ja kiipeän lintutorniin, ... saan opastusta vanhoilta konkareilta.

g. Serkkuni on tuntemistani lintuharrastajista toinen, ... on nähnyt suosirrin.

h. Luonnossa liikkuminen on parasta, ... tiedän!

i. Vapaa-aikanani teen sitä, ... virkistyn kaikkein varmimmin.

j. Nostakoon kätensä ylös se, ... ajattelee samoin.

Omistusliite, s. 74

15. **Korjaa omistusliitevirheet.**

MALLI: Huonosta elämäntilanteestaan huolimatta~~an~~ Raskolnikov pyrkii parempaan.

a. Hänen lähdöllä panttilainaajaeukon luo on jokin tarkoitus.

b. Heidän dialogi vaikuttaa normaalilta, jopa ystävälliseltä, koska eukko sanoo Raskolnikovia ”herra kullaksi”.

c. Joka tapauksessa Raskolnikovin pään täyttää ylemmyydentunto, ja hänen ajatukset harhailevat outoja polkuja.

d. Hän tuntuu ajattelevansa, että hänessä on jotakin, mikä erottaa hänet muista ihmisistä.

e. Hänen ulkoiset ominaisuudet kiinnittävät myös lukijan huomion, koska hänen piirteet ovat sirot ja kauniit, mutta vaatteet kuitenkin kuvauksen perusteella ”repaleiset”.

f. Raskolnikovin kasvoilla on syvä inhon ilme katsoessaan juopuneita.

g. Raskolnikovista huokuu hänen ahdistuneisuus.

Passiivi eli yleispersoona, s. 76

16. **Taivuta verbiä *luoda* passiivin kaikissa aikamuodoissa sekä myönteisenä että kielteisenä.**

	Myönteinen	Kielteinen
Preesens	luodaan	ei luoda
Imperfekti	luotiin	
Perfekti		
Pluskvamperfekti		

Passiivi eli yleispersoona, s. 76

17. Muuta lauseet kieltomuotoon.

a. Riippukeinussa luettaisiin.

.....

b. Kirjastossa käveltäneen paljain varpain.

.....

c. Kiantoa on tutkittu paljon.

.....

d. Nämä kirjat ostettakoon ensin.

.....

e. Oli tehty virheitä ja oli sitten opittu niistä.

.....

Passiivi eli yleispersoona, s. 76

18. Alleviivaa virheelliset verbimuodot ja korjaa ne.

a. Näytelmää oltiin oltu katsomassa koko perheen voimin.

.....

b. Uutta peliä ei oltu saatu vielä myyntiin.

.....

c. Lavasteet oltaisi rakennettu toisin, jos olisi ollut enemmän rahaa.

.....

d. Maailman parasta romaania ei oltane vieläkään kirjoitettu.

.....

e. Kirjastoon mentäköötheti aamusta.

.....

Nollapersoona, s. 78

19. **Alleviivaa tekstistä nollapersoonaiset predikaatit.**

Jos rakastaa juoksemista, tunnistaa ympärillään erilaisia juoksijoita. Joku juoksee mieluimmin öisin, toinen aamuisin. Yöllä juoksijasta ajattelee ehkä, että sellaisella ihmisellä ei ole oikea kiire minnekään. Jos onkin itse samanlainen, tietää myös, että yöjuoksija nauttii pimeydestä ja rauhasta eikä halua tulla huomatuksi. Jos juoksee varhaisaamuisin, on luultavimmin urajuoksija, jolla on kiire töihin. Kun juoksee aikaisin aamulla, katsoo aina välillä kelloa, mutta kun juoksee yöllä, saa voimaa salaperäisestä tunnelmasta.

Kongruenssi, s. 78

20. **Korjaa kongruenssivirheet.**

a. Elina Hirvosen romaanit koukutti minut kerralla.

.....

b. Saakohan nuo stand up -koomikot yleisön ulvomaan naurusta?

.....

c. Puolet esityksistä eivät saaneet lainkaan katsojia.

.....

d. Meidän kaksi poikaamme oli käyneet katsomassa *Tummien perhosten kodin*.

.....

e. Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä* eivät maksaneet antikvariaatissa kuin euron.

.....

f. Puvustajan kassissa ovat vain yhdet housut.

.....

g. Ikaroksella olivat vahasta ja sulista tehdyt siivet.

.....

h. Arvoisa rehtori, oletteko koskaan käyneet Kreikassa?

.....

i. Lokit kirkuu elokuvan loppukohtauksessa.

.....

Kongruenssi, s. 78

21. Muuta edellisen tehtävän virkkeet kieltomuotoon tai myöntömuotoon, jos alkuperäinen virke on jo kielteinen.

a. .....

b. .....

c. .....

d. .....

e. .....

f. .....

g. .....

h. .....

i. .....

Kongruenssi, s. 78

22. Muuta virkkeet kieltomuotoon.

a. Lukiolaiset olivat halunneet lisää tietotekniikan opetusta.

b. Voinemme kirjoittaa vähemmän.

c. Abit laulakoot penkkareissa.

d. Lienette uusia oppilaita?

e. Kaikki kirjat oli luettu.

Teitittely, s. 79

23. Muuta lauseet teitittelymuotoon.

a. Olisitko halunnut lainata tämänkin kirjan?

b. Te olette tainneet istua lukemaan vastamaalatulle penkille.

c. Ole hyvä.

d. Rehtori on hyvä ja ottaa kakkua.

e. Ettehän vain ole joutuneet odottamaan kauan?

Kongruenssi, s. 78
Omistusliite, s. 74
Passiivi eli yleispersoona, s. 76

24. Korjaa virheet. Jokaisessa virkkeessä on ainakin yksi virhe.

a. Kerromme omat lukukokemuksemme, jotka on yllättävän erilaisia.

.....

.....

b. Oppilaiden lukutaidon taso paljastuu heidän kirjoittamissa analyyseissaan.

.....

.....

c. Heillä olivat hiihtohousut jalassa.

.....

.....

d. Kaikki ovet ja seinät olivat maalattu mustiksi.

.....

.....

Rektio, s. 80

25. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. Hän luonnehti lukutaitoaan hyvänä/hyväksi.

b. Riikka pystyy juosta/juoksemaan.

c. Joona on lakannut juhlimisen/juhlimasta ilman Iinestä.

d. Mielsin sinut kärsivällisenä ihmisenä / kärsivälliseksi ihmiseksi.

e. Rippilahjalla oli Pekkaan/Pekalle suuri merkitys.

f. Rippilahja teki Pekkaan/Pekassa suuren vaikutuksen.

g Onneksi vältyimme laivaristeilyltä/laivaristeilystä.

Rektio, s. 80

26. **Kirjoita leikkimieliset 10 käskyä lukiolaiselle. Valitse joka käskyyn eri verbi.**

sekoittaa	lopettaa	kuvata	ruveta
mieltää	lakata	erota	suojautua
alkaa	käsittää	sopia	pidättyä
aloittaa	kokea	ryhtyä	kunnostautua

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....
7. .....
8. .....
9. .....
10. .....

Testaa taitosi 2

1. Korjaa virheet.

a. Juri piti lukemisesta eikä hän olisi millään halunnut pitää taukoa edes taru sormusten herrasta teosta lukiessaan.

b. Lauri Viidan Moraali runo on sävyltä ironinen.

c. Hänen puhelin oli unohtunut eteisen pöydälle.

d. Tuo minulle kirja mistä eilen keskustelimme.

e. Piirrän Liisalle syntymäpäiväkortin heti kun minulla on aikaa.

f. Toivoisin, että he lausuisi minulle syntymäpäivälahjaksi runon.

g. Tätäkään kirjaa ei oltaisi kirjoitettu ilman satoja kahvilitroja.

h. Moni ollee hiukan väsynyt koeviikon lopussa.

i. Aloitetaanko täällä kohta kirjoittamaan esseetä? Kysäisi rehtori.

j. Et kai suunnittele matkaa Thaimaaseen / Dominikaaniseen Tasavaltaan ja / tai Keniaan?

k. Hänen mieleen juolahti, että kirjatkin kuluu ja vanhenee.

l. Syy laihtumiselle oli ameeba, joka ei ollut Aasian-matkaajasta outoa.

m. Arvoisa pormestari, oletteko jo saaneet tervetuliaismaljan?

n. Suurin osa kuitenkin pysyvät kotona.

o. Monet ihmiset sanookin, että olisivat mielummin köyhiä.

p. Lempi runoni on ohjannut minua elämässäni.

q. Ratkaiseeko raha ja valta kaiken?

r. Töitä riittää, mutta vapaa-aikaa löytyy suurelta osalta vaikka muille jakaa.

s. Jokaisella ihmisellä on sentään aina joku asia hyvin.

2. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. Assi lopetti lukemasta. / Assi lopetti lukemisen.

b. Hunaja on parasta, mitä tiedän. / Hunaja on parasta, jota tiedän.

c. Havaitsin sukkien kutomisen helpoksi tavaksi rentoutua. / Havaitsin sukkien kutomisen helppona tapana rentoutua.

d. Kolme kirjaa on kadoksissa koulun kirjastosta. / Kolme kirjaa ovat kadoksissa koulun kirjastosta.

e. Puolet oppilaista eivät halua pidempää lomaa. / Puolet oppilaista ei halua pidempää lomaa.

f. Eilen oltaisiin lähdetty elokuviin, jos olisi ollut rahaa. / Eilen olisi lähdetty elokuviin, jos olisi ollut rahaa.

g. ”Tee läksyt päivittäin”, neuvoi opettaja. / ”Tee läksyt päivittäin.” neuvoi opettaja. / ”Tee läksyt päivittäin” neuvoi opettaja.

3. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. täynä/ täynnä

b. enään/enää

c. erilainen/erillainen/erinlainen

d. viikottain/viikoittain

e. nimenomaa/nimenomaan

f. suunilleen/suunnilleen

g. mitali/mitalli

h. metali/metalli

i. kuulostaa/kuullostaa

j. kolmasti/kolmesti

k. minuutti/minutti

Kurssi 3

- Virke ja lause (s. 143, tehtävä 1)
- Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus (s. 143, tehtävä 1)
- Piste, huutomerkki, kysymysmerkki (s. 144, tehtävä 2)
- Pilkku (s. 143–145, tehtävät 1, 2 ja 3)
- Lainausmerkit (s. 146–148, tehtävä 4, 5 ja 6)
- Vierassanat (s. 149, tehtävä 7)
- Vertailun ilmaiseminen (s. 149–151, tehtävä 8)
- Pronominien käyttö (s. 149-151, tehtävä 8)
- Omistusliite (s. 149–151, tehtävä 8)
- Rektio (s. 151, tehtävä 9)
- Sanajärjestys (s. 152, tehtävä 10)
- Epäonnistuneet kielikuvat (s. 153–157, tehtävät 11, 12, 13 ja 14)
- Tarpeeton metateksti (s. 158, tehtävä 15)
- Testaa taitosi 3 (s. 159–161)

Tehtäviä

Virke ja lause, s. 13
Päälause ja sivulause, rinnastus ja alistus, s. 14
Pilkku, s. 18

PL = päälause

KL = konjunktiolause

RL = relatiivilause

EKL = epäsuora kysymyslause

SÄÄNNÖT

1. Virkkeen eri lauseet erotetaan toisistaan pilkulla.
2. Pää- ja sivulauseen rajalle tulee aina pilkku.
3. Rinnasteisia sivulauseita ei eroteta toisistaan pilkulla.

1. Merkitse lauseiden lajit. Mitkä säännöt määrittelevät pilkun käyttöä kussakin virkkeessä?

PL RL
MALLI: Muistatko tarinan yksisilmäisestä kykloopista, jonka Odysseus juotti humalaan?

SÄÄNTÖ: 1 ja 2

a. Koska kykloopi otti Odysseuksen ja hänen miehistönsä vangeiksi luolaansa, Odysseuksen täytyi keksiä keino paeta.

SÄÄNTÖ:

b. Odysseus juotti kykloopin humalaan, puhkaisi keihäällä sen ainoan silmän ja pakeni miehistöineen kykloopin lampaiden vatsavilloista roikkuen ulos kykloopin luolasta tämän päästäessä aamulla lammaslaumansa ulos niitylle.

SÄÄNTÖ:

c. En ymmärrä, miksei kykloopi tajunnut lainkaan kokeilla lampaiden vatsapuolta tunnustellessaan ulos meneviä lampaita luolan suulla.

SÄÄNTÖ:

d. Muistatko, mitä kaikkea Odysseukselle tapahtui ja keitä kaikkia hän tapasi kykloopin lisäksi?

SÄÄNTÖ:

Piste, huutomerkki ja kysymysmerkki, s. 17
Pilkku, s. 18

2. Lisää välimerkit.

a. Tiedätkö että kirjallisuudenhistoria on tavallaan fiktiota

b. Koska länsimaisen kirjallisuuden historian katsotaan alkavan antiikista suomalaisen kirjallisuudenkin juuret ovat uskomatonta mutta totta antiikin Kreikassa

c. Kirjallisuuden päälajit olivat jo antiikin aikana epiikka lyriikka ja draama mikä on edelleen käytössä oleva jaottelu kirjallisuudenlajeista puhuttaessa

d. Tietääkö joku ketkä olivat antiikin ajan tunnetuimpia kreikkalaisia naislyyrikoita

Pilkku, s. 18

3. Lisää pilkut ja perustele niiden käyttö.

a. Audrey Hepburnin läpimurtoelokuva oli *Loma Roomassa* mutta hänen tunnetuimpia elokuviaan ovat ehkä *Aamiainen Tiffanylla My Fair Lady* ja *Kaunis Sabrina.*

PERUSTELU:

b. Hepburnista tuli 1950-luvun naisihanne jonka tunnusmerkkejä olivat suuret silmät hento jopa hieman androgyyninen ruumiinrakenne ja keijukaismainen olemus.

PERUSTELU:

c. Hepburn haaveili ennen elokuva-alalle ryhtymistään balettitanssijan urasta ja käyttikin filmatessaan tanssijan kokemustaan hyväkseen myöhemmin.

PERUSTELU:

d. Monissa elokuvissaan Hepburn pukeutui Givenchyn muotiluomuksiin mikä vahvisti hänen mainettaan tyyli-ikonina.

PERUSTELU:

e. Elokuvarooliensa lisäksi Hepburn tuli tunnetuksi työstään Unicefin hyvän tahdon lähettiläänä ja hänet palkittiin useasti tekemästään humanitäärisestä työstä.

PERUSTELU:

f. Hänen unohtumattomimpia roolitöitään ovat *Aamiainen Tiffanylla* -elokuvan Holly Golightly joka on moraaliltaan hiukan epäilyttävä nuori nainen New Yorkissa ja Sabrinan hahmo elokuvassa *Kaunis Sabrina.*

PERUSTELU:

Lainausmerkit, s. 23

4. **Kirjoita ohjeen mukaan virkkeitä, joissa lainaat Z. Topeliuksen kirjoittamaa *Maamme kirjaa* (1876). Siteerattavat kohdat on alleviivattu.**

Tämä kirja kertoo Suomesta. Tämä kirja kertoo isänmaasta. (A) Mitä on Suomi? Maa monien maiden joukossa. (B) Mikä on isänmaa? Se on meidän suuri kotimme.

Minulla on pieni koti, jota rakastan (C) enemmän kuin mitään muuta paikkaa maan päällä. Isäni taloa en saata milloinkaan unhottaa. Siellä olen kotonani, siellä parhaiten viihdyn. Enköpä tuntisi tietä ja veräjätä? (D1) Enköpä taloa ja tupaa muistaisi? Kaikki on siellä niin perin tuttua minulle. (D2) Näitä portaita olen niin monasti astunut. Tämän oven olen niin monasti avannut. Ikkunasta olen pihalle katsellut. Takkavalkean loistossa olen lämmitellyt. Pöydässä olen syönyt. Vuoteessa olen maannut. Jokaisen istuimen tunnen, jokaisen kiven ja polun. Siellä en eksyisi, en yön pimeydessäkään.

Zacharias Topelius 1876. *Maamme kirja*. Suom. Paavo Cajander, toim. Vesa Mäkinen. WSOY 1983.

a. Kirjoita virke, jossa on ensin johtolause ja sitten sitaatti. Käytä sitaattina alleviivattua kohtaa A.

.....

.....

.....

b. Kirjoita virke, jossa on ensin sitaatti ja sitten johtolause. Käytä sitaattina alleviivattua kohtaa B.

.....

.....

.....

c. Kirjoita virke, jossa on sitaatti oman virkkeen osana ilman johtolausetta. Käytä sitaattina alleviivattua kohtaa C.

.....

.....

.....

d. Kirjoita virke, jossa on johtolause + sitaatti. Rakenna virke niin, että lainaat samaan sitaattiin alleviivattuja kohtia D1 ja D2. Merkitse näkyviin, että välistä on jätetty virke lainaamatta.

.....

.....

.....

Runon siteeraamisen erikoissopimuksia, s. 33

mennä luodon kärkeen
istua hiljaa, kuulla kiviä
tehdä hengitysharjoitus
antaa ruumiille aikaa palella
perinpohjin, sielun pysähtyä
ja tulla tyhjäksi, vain
meren liikkua

Juhani Koskinen 1999. *Härän aaria*. WSOY.

5. Poimi sopivat säkeet suoriksi sitaateiksi Juhani Koskisen runosta virkkeisiin a–c.

a. Runon kaksi ensimmäistä säettä luovat tilannekuvan: .....

.....

.....

b. Viimeinen säe ..... on runon lyhyin.

c. Runon rytmi tuntuu kiihtyvän neljännessä ja viidennessä säkeessä:

.....

.....

Runon siteeraamisen erikoissopimuksia, s. 33

6. Korjaa sitaattitekniikkaan liittyvät virheet.

Jo monena keväänä olen löytänyt laiturin vierestä rantavedestä huolellisesti kootun simpukkakuorikeon. Kun aurinko on sulattanut jään, on jollekin tullut kiire muualle. Ja siihen ne ovat unohtuneet kannet auki kaikki, piisamin pitkien hiljaisten talviiltojen koko kirjasto.

Sirkka Turkka 1976. *Minä se olen.* Tammi.

a. Sirkka Turkan proosarunon ensimmäinen virke: ”Jo monena keväänä olen löytänyt laiturin vierestä rantavedestä / huolellisesti kootun simpukkakuorikeon”, sijoittaa runon aikaan ja paikkaan.

.....

.....

b. ”Jollekin on tullut kiire muualle” on arvoituksellinen säe, joka saa selityksensä runon lopussa.

.....

.....

c. ”[P]iisamin pitkien hiljaisten talvi-iltojen koko kirjasto.”, on hellyttävä metafora kasalle simpukankuoria.

.....

.....

d. Runon puhuja kuvaa simpukankuoria rantavedessä: ”Ja siihen ne ovat unohtuneet kannet auki kaikki.”

.....

.....

Vierassanat, s. 52

7. Korjaa vierassanojen kirjoitusvirheet.

a. Tilanne oli sen verran kamala, ettei se voinut olla vaikuttamatta psyykkeeseen.

.....

b. Joissakin katastroofi synnyttää panikkia, toisissa agressioita.

.....

c. Kieltämättä nolatuksi tulemisen jälkeen yrittää välttää sosiali-sia tilanteita.

.....

d. Pitäisi myös yrittää välttää kaikenlaisia naiveja illusioita.

.....

e. Tunteiden käsittelyssäkin voi olla ekonoominen.

.....

Vertailun ilmaiseminen, s. 67
Pronominien käyttö, s. 69
Omistusliite, s. 74

8. Korjaa adjektiivien vertailuasteisiin, pronomineihin ja omistusliitteisiin liittyvät virheet.

a. Nautin hänen tuomien kirjojen lukemisesta yli kaiken.

.....

b. Harvoin näkee, että vanhempi ihminen skeittaa – ja noin hyvin!

.....

c. Vaaleammansinisempi väri pukisi Ilonaa tummansinistä paremmin.

.....

d. Etkö olisi voinut kutoa jotain, joka olisi enemmän hänen makuun?

.....

e. Minun sarjakuvat jäivät hotelliin – vai ovatko nämä sittenkin minun kirjoja?

.....

f. Eino Leino ihastui L. Onervan runoihin, ja tämä olikin hänen rakastettu.

.....

g. Joulun aikaan kirjoja ostetaan paitsi lahjaksi myös ihan itselleenkin.

.....

h. Tia ja Leo ihailevat Eino Leinoa ja L. Onervaa, koska heidän runoissa on sitä jotakin.

.....

i. Otin hyllystä kirjan, joka oli romahtamaisillaan.

.....

j. Lähetin ystävälleni tekstiviestin, mikä kertoi minun junan saapumisajan.

.....

k. Kesälukemiseksi käyvät kevyet, pinnalliset ja viihdyttävät, joiden parissa ei tarvitse pohdiskella liikaa syntyjä syviä.

.....

l. Kelpuutan ystäväkseni vain sellaisen ihmisen, ketä on valmis juttelemaan aivan kaikesta.

.....

m. Eino Leinon kuoltua hänestä tuli entistä suositumpi runoilija.

.....

n. Dostojevskin tuotannon lukeminen viikossa on hurjinta, josta olen kuullut.

.....

o. Bloginsa suosio tuli Marjaanan tunteville pienenä yllätyksenä.

.....

Rektio, s. 80

9. Kirjoita virkkeeseen suluissa olevan sanan oikea muoto.

a. Aina on toivoa _____ (*parempi*).

b. Keittokirja tarjoaa ratkaisun _____ (*ongelma*).

c. Eino onnistui _____ (*saada*) kurssista kiitettävän.

d. Kirjailijan tuotanto rajoittuu _____ (*aforismit*).

e. Taiteiden yössä on vaarassa altistua _____ (*kulttuuri*).

f. Teemu ja Tomi joutuivat _____ (*lopettaa*) improvisaatioteatteriharrastuksensa toistaiseksi.

g. Tenttiaikana kannattaa lakata _____ (*bilettää*) jokaikinen keskiviikko.

h. Mona Lisan hymyä on kuvattu _____ (*mystinen*).

i. Ryhdytkö _____ (*kirjoittaa*) esseetä jo nyt?

Sanajärjestys, s. 81

10. Hio sanajärjestystä. Voit joutua muuttamaan virkkeen rakennetta.

a. Mielipiteiden tai näkökulmien löytäminen ylipäätään verkkomaailmasta voi olla ongelmallista, sillä täytyy tietää pääsääntöisesti, mitä etsii.

b. Joskus elävien kuvausten ja sananvalintojen avulla kirjailija korostaa teoksessaan sanottavaansa.

c. Verkkokeskustelussa kielen vapaamuotoisuudesta yhtenä esimerkkinä on puhekielisyys.

d. Internetin ulkopuolella riidan pelossa moni ihminen saattaa jättää mielipiteensä sanomatta suoraan.

e. Vaikka takaumia onkin sisällytetty teokseen paljon, kertoo se ennen kaikkea siitä, miten nuori tiedemies päätyy viettämään lomaansa Ranskan Bretagnessa.

Epäonnistuneet kielikuvat, s. 88

11. Poista epäonnistuneet kielikuvat ja ilmaise asia osuvammin.

a. Kai Pahlman osasi potkaista. Banaanipotku lähti aikoinaan kuin nenä päästä.

b. Hiiltynyt isäntä sytytti talonsa.

c. Palopäällikkö oli tulisilla hiilillä sammutustyön viivästyttyä.

d. Uudelle liikkeenharjoittajalle kasvoi viherpeukalo kantapään kautta.

e. Vaikka teitittelyä kuulee nykyään yhä useammasta suusta, ei sen kanssa olla vielä sinut.

f. Kävelykadun käymälä jäi lautakunnan pöydälle.

g. Tänä kesänä meillä on hoitohenkilökunnassa lähes 60 sijaista. Kaiken kaikkiaan kesä on edennyt tasaisen tappavaan tahtiin.

h. Vuoden puuseppäyritykseksi valittu luottaa suoraviivaiseen strategiaan ja valmistaa vain pyöreitä tai soikeita ruokapöytiä.

Epäonnistuneet kielikuvat, s. 88

12. Keksikää pareittain virkkeitä, joihin sisältyvät seuraavat vertaukset. Arvioikaa yhdessä vertausten tehokkuutta ja tuoreutta.

a. narisee kuin horkkatautinen orava

b. raatelee kuin ensirakkaus

c. ruskea kuin mummon hame

d. tallaa kuin kynnysmattoa

e. töllöttää kuin lahna

f. olo kuin häkkieläimellä

g. kävelee kuin rotuhevonen

h. iloinen kuin ankanpoikanen

Lähde: Jari Tammi 2008. *Haisee kuin eilinen silli. Suuri vertailusanakirja*. Pikku-idis.

Epäonnistuneet kielikuvat, s. 88

13. Karsi kuluneet kielikuvat ja kirjoita virke uudelleen.

a. Hallitusneuvotteluissa ei *pelattu avoimin kortein*.

b. Isä lupasi *panna pyörät pyörimään* ja vuokrata meille kesäksi mökin.

c. Isä *ymmärsi yskän* ja lupasi hakea minut autolla kotiin heti.

d. Koulumenestyksessä ahkeruus *näyttelee suurta roolia*, mitä ei vanhempien pitäisi unohtaa.

e. Viikon mahataudin jälkeen matkalaiset alkoivat jo *olla huonossa hapessa*.

f. Arto *puhdisti pöydän* kirjoittamalla seitsemän laudaturia.

g. Äiti seisoi keittiössä *kuin puusta pudonnut*.

[AKANA] Myydään eläimiä: hirveä haukkuva norjanharmaahirvikoira.
Karjalainen 17.8.2006

Epäonnistuneet kielikuvat, s. 88

14. **Valitkaa pareittain ilmaisuista viisi ja keksikää virkkeitä, joissa käytätte niitä kielikuvina. Arvioikaa ilmausten tehokkuutta ja tuoreutta.**

a. ajan hammas
b. hammasta purren
c. hampaat irvessä
d. hampaat kalisevat
e. hampaat lyövät loukkua
f. hampaisiin asti aseistautunut
g. hioa hampaitaan
h. ilman sarvia ja hampaita
i. itku ja hammasten kiristys
j. joutua jonkun hampaisiin
k. kahvihammasta pakottaa
l. kiristellä hampaitaan
m. kynsin hampain
n. näyttää hampaitaan
o. olla hampaankolossa
p. olla jonkun hampaissa
q. ottaa hampaisiinsa
r. panna hampaankoloon
s. panna hampaat naulaan
t. pitkin hampain
u. purra hammasta

Tarpeeton metateksti, s. 97

15. Poista tarpeeton metateksti.

a. Lopuksi voisin tiivistää tämän analysoimani novellin sanoman: vaikka elämä on usein ankeaa ja valotonta, onnea ja iloa on löydettävissä yllättävistäkin tilanteista.

b. Tässä romaanissa, jonka luin, käsitellään perheväkivallan vaikutusta lapseen ja muitakin ravistelevia aiheita.

c. Kuten nyt olen pyrkinyt selittämään, Waltari tuo *Fine van Brooklynissa* lukijoilleen ihmeteltäväksi tavanomaisesta poikkeavan arvomaailman.

d. Aiemmin mainitsin, että Waltarin mukaan ihmisten täytyisi ottaa vastaan niin hyvät kuin huonotkin sattumukset.

e. Seuraavaksi erittelen tekstissäni runon kuvakieltä, joka on runoilijalle tyypillistä: runsaasti kielikuvia mutta vähän adjektiiveja.

Testaa taitosi 3

1. **Korjaa virheet.**

a. Me luetaan kurssin aikana Kristina Carlsonin romaani "*Herra Darwinin puutarha*"

b. Koska teos on niin lyhyt, niin sitä ei tarvi alkaa lukea kuin vasta parinviikon päästä

c. Teoksen nimi viittaa Charles Darwiniin jonka puutarhurina teoksen päähenkilö työskentelee

d. Opettaja kertoi että teoksen kerronnassa käytetään useita eri näkökulmia mikä tuntuu kiinnostavalta

e. Kristina Carlson joka on kirjoittanut myös runoja on saanut finlandia- palkinnon vuonna 1999

f. *Herra Darwinin puutarha* on kaunis, joka houkuttaa ryhtyä lukemaan sitä

2. **Lisää puuttuvat välimerkit.**

a. Jouko Turkan teos *Aiheita* (1982) on kokoelma mietteitä ja luonnoksia ihmisistä elämästä teatterista ja luovuudesta

b. Pohjolan Sanomien kriitikko kehui teosta harvoin löytää kirjan jonka takia valvoa ja olla seuraavana päivänä poikki

c. Kuka voi olla koskettamatta kissan nenää kysyy Turkka kokoelman viimeisen tekstin alussa

d. Turkka tekee itseironista pilaa myös suomalaisesta teatterista suomalaisen teatterin ydin on vetää polkupyörä lipputankoon ja sitten matkan päästä katsella kun uhri etsii ja löytää

e. Outi Nyytäjän toteamukseen Turkalla on lause on lukijan helppo yhtyä

3. Sijoita Pertti Niemisen runon säkeet sitaatteina seuraaviin virkkeisiin.

Sinä olet pajulintu,
minä paju,
    lehahdat syliini joka yö,
nukut kainalooni, soperrat unesi tuuleen
    vain minun kuulla,
    minun, minunkin uneksia,
sinä lintu, minä paju.

Pertti Nieminen 1990. *Niin kiire tässä elämässä.* Otava.

a. Runon viimeinen säe .... toistaa runon alun metaforan.

b. Ensimmäisessä säkeessä mainittu rakastettu, jota kutsutaan ”pajulinnuksi”, kuvataan nukkumassa runon puhujan kainalossa:

.....

.....

.....

c. Kolmannessa säkeessä kuvataan runon rakastavaisten kohtaamista:

.....

.....

.....

4. Korjaa virheet.

a. Monet ajattelee, että eihän sitä turvavyötä näin lyhyellä matkalla tarvitse.

b. Tulevaisuudessa tulee olemaan toisin.

c. Joskus parhaimmillekkin oppilaille voivat tulla rajat vastaan.

d. Ystävät ja perhe on tärkeä apu mielenterveyden ongelmien parissa painiskelevalle nuorelle.

e. Mediassa otetaan melko harvoin kantaa nuorten terveyspalveluista.

Kurssi 4

- Pilkku (s. 163–164, tehtävät 1, 2, 3)
- Lainausmerkit (s. 165–166, tehtävät 4 ja 5)
- Kaksoispiste (s. 166, tehtävä 6)
- Puolipiste (s. 166, tehtävä 6)
- Ajatusviiva (s. 167, tehtävä 7)
- Yhteen ja erilleen kirjoittaminen (s. 167, tehtävä 8)
- Lyhenteiden muodostaminen ja taivuttaminen (s. 168–169, tehtävät 9 ja 10)
- Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset (s. 169, tehtävä 11)
- Pronominien käyttö (s. 169, tehtävä 12)
- Omistusliite (s. 170, tehtävä 13)
- Sanajärjestys (s. 170–171, tehtävä 14)
- Virkerakenteet (s. 171–172, tehtävä 15 ja s. 176– 177, tehtävä 18)
- Muoti-ilmaukset (s. 172–174, tehtävä 16)
- Vierasta vaikutusta (s. 174–176, tehtävä 17)
- Kapulakielisyys ja substantiivitauti (s. 172–179, tehtävät 16, 17, 18 ja 19)
- Turha toisto (s. 179–181, tehtävät 20 ja 21)
- Testaa taitosi 4 (s. 182–185)

Tehtäviä

Pilkku, s. 18

1. Lisää tarvittavat pilkut ja poista ylimääräiset.

a. Lukiessani Böllin novellia *Tarina työmoraalin hiipumisesta*, aloin pohtia omia valintojani joihin en aina ole ollut täysin tyytyväinen.

b. Novellin kalastaja tekee vain sen verran työtä että selviää elämässään.

c. Hän ei ollut rikas kuuluisa tai komea eikä omistanut muuta kuin veneen.

d. Kun on työtä tarpeeksi rahaa ja onnellinen olo on minun mielestäni menestynyt elämässään.

e. Turisti tulee paikalle, ja alkaa ottaa kuvia.

f. Kalastajan arvot ovat erilaiset kuin turistin joka haluaa ansaita paljon rahaa.

g. Luettuani novellin, huomasin painovuoden olevan 1963.

h. Kyllä kaikki haluavat työn jossa viihtyvät mutta millä hinnalla sellainen pitäisi saada?

i. Tiedän mitä ympäröivä yhteiskunta minulta odottaa mutta aion elää siten kuin itsestäni tuntuu järkevimmältä.

Pilkku, s. 18

2. Lisää tarvittavat pilkut ja poista ylimääräiset.

a. Uskotaan että ensimmäisen hammasporan kehitti roomalainen kirurgi Archigenes jo noin vuonna 100 jKr.

b. Ennen kuin hammaslääkärin tuolit kehitettiin, potilaan piti istua lääkärin jalkojen välissä, ja yrittää pysyä paikoillaan.

c. Ensimmäinen sähköisesti ohjattava hammaslääkärin tuoli tuli myyntiin vasta vuonna 1950 mutta sen jälkeen kehitys on ollut nopeaa.

d. Hampaanpoistossa on käytetty esimerkiksi lankaa ja erilaisia muihin töihin tarkoitettuja pihtejä ja hohtimia, ennen nykyisenkaltaisten välineiden kehittämistä.

e. Harjatessaan hampaitaan, moni käyttää nykyään sähköhammasharjaa, joka kehitettiin 1960-luvulla.

Pilkku, s. 18

3. Lisää pilkut.

a. Suomen sana *kynä* on alun perin tarkoittanut linnunsulan onttoa osaa ja vasta myöhemmin sana on alkanut tarkoittaa myös kirjoitusvälinettä.

b. Linnunsulkaa on käytetty kirjoittamiseen vuosisatojen ajan ja vasta 1800-luvun lopulla sulkakynän syrjäyttivät teräksiset terät.

c. Suosituimpia kynäsulkia olivat ennen vanhaan hanhen sulat vaikka myös muiden lintujen kuten pöllön korpin ja kotkan sulkia käytettiin.

d. Sulka piti teroittaa ennen käyttöä ja se tylsistyi nopeasti.

e. Sulkakynän terävä viisto kärki kastettiin musteeseen eikä kirjoitusalustalle tippuvilta pisaroilta voinut aina välttyä.

Lainausmerkit, s. 23

4. Lisää suoran esityksen välimerkit. Alleviivatut kohdat ovat kokonaisia virkkeitä tekstissä, josta ne on lainattu.

a. Tomas Tranströmerin tuotantoa on luonnehdittu seuraavasti Hänen runoissaan ei ole luotaantyöntävää sulkeutuneisuutta tai hämäryyttä, mikä saattaa rajoittaa monien merkittävien runoilijoiden yleisöä

b. Hänelle luonto ei ole idylli, jonka koskemattomuus olisi itseisarvo Liukkonen kuvailee Tranströmerin luontoaiheisia runoja ja jatkaa Luonnon ja kulttuurin ristiriitaisuuden tajuamisesta hän on edennyt näkemykseen, jossa ristiriita on kääntynyt nurin

c. Hänen tuotantonsa selkeys ja päivittäisestä elämästä lähtevä konkreettisuus on avannut kieli- ja kulttuurirajat kriitikko Tero Liukkonen toteaa Tranströmerin tuotannosta.

d. Tranströmer on kansainvälisesti tunnetuin ruotsalainen runoilija Tero Liukkonen kertoo ja kuvailee tätä hyvin poikkeukselliseksi ja persoonalliseksi runoilijaksi

Tiedot Tero Liukkosen artikkelista *"Viime vuonna Neustadt-palkinnon saanut Tomas Tranströmer on Ruotsin runouden Vermeer"*. Helsingin Sanomat 14.1.1991.

Lainausmerkit, s. 23

5. Korjaa tarvittaessa lainausmerkkien käyttöön liittyvät virheet.

a. Novellin viimeinen virke on lyhyt: ”Ei pahaa.”

.....

b. Novelli *Talkoo, talikko ja talkkuna* alkaa sanoin: ”Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun ... .”

.....

c. Tossavaisen novellin päähenkilö ajattelee itsekseen, että jopa köyhillä on asiat paremmin kuin hänellä. ”Köyhällä on sentään vapautensa kuolla ilmaiseksi.”.

d. Tossavaisen novellin päähenkilö näyttää olevan sellainen 'isin tyttö', joka haluaa koko ajan jotain uutta.

.....

e. "Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun kävin hakemassa postin", aloitus kertoo novellin päähenkilöstä jo paljon.

.....

f. "Miksi juuri minun on mentävä bussilla, vaikka talossa on kolme autoa?" kysyy Tossavaisen novellin päähenkilö, nuori hemmoteltu tyttö.

.....

g. Kun novellin päähenkilön poika sanoo puhelinkeskustelussa: "On lupa valita seuransa ja voidaan olla terveesti itsekkäitä", päähenkilö pitää sitä automaattisesti huonona asiana.

.....

Kaksoispiste, s. 37
Puolipiste, s. 38

6. Korjaa tarvittaessa virheellinen kaksoispisteen ja puolipisteen käyttö.

a. Luin tenttiin pitkään; melkein koko viime yön.

b. Minulla oli kerran kaksi mustavalkoista marsua: Vekku ja Nikke.

c. Hakijoilta vaaditaan: asevelvollisuuden suorittamista, riittävää fyysistä suorituskykyä ja puhdasta rikosrekisteriä.

d. "Ei maksanut vaivaa": totesin katkerana tarkistettuani lottokupongin.

e. Opinnoissa menestymiseen on vain yksi keino; ahkera opiskeleminen.

f. Syksyllä sairastin kaksi keuhkoputkentulehdusta; keväällä olikin sitten allergisen nuhan vuoro.

Ajatusviiva, s. 39

7. Millä välimerkillä ajatusviivan voisi korvata seuraavissa virkkeissä? Miten vaihto vaikuttaa virkkeisiin?

a. Aloitteleva kirjoittaja saattaa masentua kritiikistä – joskus aivan aiheetta.

b. Kulman takaa kuului omituista puhinaa ja röhinää – ja sieltä porhalsi vastaani kaksi pulleaa terrieriä.

c. Kaikki ehdottamani luokkaretkikohteet – maanosasta riippumatta – hylättiin.

d. Abiturienttien ei enää toukokuussa tarvitse laskea koulupäiviä – ne ovat kaikki jo ohi.

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen, s. 47

8. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. Punainen meri / Punainenmeri
b. totta kai / tottakai
c. jotenkuten / joten kuten
d. niinkuin / niin kuin
e. ennen kaikkea / ennenkaikkea
f. kertakaikkiaan / kerta kaikkiaan
g. muunmuassa / muun muassa
h. kotoamuuttaminen / kotoa muuttaminen
i. lipun myynti / lipunmyynti
j. alunperin / alun perin
k. suurinpiirtein / suurin piirtein
l. vasta pesty / vastapesty
m. Sveitsin alpit / Sveitsin Alpit

Lyhenteiden muodostaminen, s. 57

9. Lyhennä sanat.

a. jälkikirjoitus .....

b. edellä mainittu .....

c. Euroopan keskuspankki .....

d. desilitra .....

e. diplomi-insinööri .....

f. asianomainen .....

g. jälkeen Kristuksen syntymän .....

h. katolinen .....

i. kuukausi .....

j. kello .....

k. ennen ajanlaskun alkua .....

l. oikeusministeriö .....

m. puolesta .....

n. sitoutumaton .....

o. Seksuaalinen tasavertaisuus ry .....

Lyhenteiden taivuttaminen, s. 58
Sijamuodot, s. 247

10. Korjaa sijapäätteiden virheet.

a. kk:delle .....

b. Unicef:n .....

c. 30 kg:a .....

d. kpl:eisiin .....

e. 15 %:a .....

f. EU:ulta .....

g. 100 €:a .....

h. YK:la .....

i. 10 km:in asti .....

j. nro:ssa .....

Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset, s. 60

11. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. Koulu päättyy lauantaina 31.5. / 31.05.

b. Julkistamistilaisuus pidetään klo 12.30-13.45 / klo 12.30–13.45.

c. Luen Paasilinnan romaaneista 24:ttä / 24:ta / 24:tta / 24:tä.

d. Treffit ovat Agricolan patsaalla klo 12 aikaan / klo 12:n aikaan.

e. Kotimatka kestää 2-3 minuuttia / 2–3 minuuttia.

Joka- ja *mikä*-pronominin käyttö, s. 71
Pronominit puhutussa ja kirjoitetussa kielessä, s. 72

12. Alleviivaa pronominit ja korjaa niihin liittyvät virheet.

a. Jouni Tossavaisen novelli käsittelee itsekkyyttä, toisin kuin Tuomas Kyrön novelli, minkä aihe on täysin erilainen.

b. Tossavaisen novellin päähenkilö tulee rikkaasta perheestä, joka käy ilmi monesta novellin kohdasta.

c. Kyrön novellin minäkertojan mielestä nykyään ei enää arvosteta sitä kunnon työntekoa

d. Siihen ne näiden novellien yhtäläisyydet taitavat jäädäkin.

Omistusliite, s. 74

13. Korjaa omistusliitteisiin liittyvät virheet.

a. Kummankaan novellin kertojaa ei kuvailla juuri lainkaan, vaan lukija tutustuu heihin vain heidän ajatusmaailmojen kautta.

b. Novelli kertoo lukiolaistytön elämästä ja hänen yrityksestä muuttaa hänen elämää.

c. Tyttö pohdiskelee omaa tilannetta ja rahan merkitystä.

d. Lukija saa käsityksen, että novellin henkilöt oleilevat omassa ahtaassa ajatuskuplassa ja että heidän elämännäkemys on varsin pessimistinen.

e. Novelleissa kuvataan erilaisia ihmisiä ja heidän elämännäkemyksiä varsin huvittavasti, ja lukija joutuu miettimään myös omia arvoja.

Sanajärjestys, s. 81

14. Korjaa sanajärjestyksen kömpelyydet.

MALLI: Viime aikoina humalassa autoilevien määrä on kasvanut huolestuttavasti.

Humalassa autoilevien määrä on kasvanut viime aikoina huolestuttavasti.

a. Pilkkusäännöt olisi mahdollista jo alakoulussa oppia.

b. Kun lukija avaa uuden romaanin, voi hän ihastua tai pettyä.

c. Rohkeutensa ansiosta pelastuu sankari mitä uskomattomimmista vaaratilanteista.

d. Keskusteltuamme asiasta ehdottivat he, että asiaa pitäisi vielä tarkemmin selvittää.

e. ”Koska aiot maksaa vippisi takaisin?” kysyi hän vaivaantuneena.

Virkerakenteet, s. 83
Rinnastuspulmia, s. 83

15. Korjaa rinnastukseen liittyvät virheet.

MALLI: Uupunut abiturientti ajattelee elämää koulun ulkopuolella ja ettei huonosti mennyt koe maailmaa kaada.

Uupunut abiturientti ajattelee elämää koulun ulkopuolella ja sitä, ettei huonosti mennyt koe maailmaa kaada.

a. En tiedä mitään postmodernismista, sen edustajista ja kuinka virtaus on Suomessa ilmennyt.

b. Elokuva on ollut suosittu, siitä on keskusteltu paljon ja myös moitittu sen arkaluontoisen aiheen vuoksi.

c. Minulla on influenssa, ja en voi tulla teatteriin, koska yskin kovasti.

d. Kaikki oppilaat eivät luokassa saa tarvitsemaansa huomiota vaan jäävät äänekkäämpien varjoon.

e. Tulevaisuudessa teknologian odotetaan tekevän lähes ihmeitä, kuten elämän pidentämistä ja tähtien välistä matkailua.

f. Heille tärkeintä ei ole riidan sopiminen, vaan löytää riidan aloittaja ja antaa samalla mitalla takaisin.

Muoti-ilmaukset, s. 89
Kapulakielisyys ja substantiivitauti, s. 93

16. Täsmennä ja selkeytä ilmaisua.

a. Tietoyhteiskuntastrategian tahtotilana on mm., että tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen on nostanut tuotantosektorin ohella palvelusektorin yritysten työn tuottavuutta ja parantanut niiden kilpailukykyä merkittävästi.

b. Julkishallinnon järjestämisvastuulla olevat palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti, organisaatiorajat ylittävinä prosesseina julkishallinnon sisällä ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

c. Sähköiset palvelut toteutetaan mahdollisimman pitkälti kansalaisten ja organisaatioiden tarpeita ennakoivasti sekä olemassa olevaa tietoa hyödyntäen.

d. Suomessa on 24/7-periaatteella toimiva tieto- ja tietoliikenneinfrastruktuuri.

e. Tietoverkot ovat vakiintuneet yhteiskunnan perusinfrastruktuuriksi liikenne- ja sähköverkkojen rinnalle.

f. Toimintavarmat ja nopeat yhteydet mahdollistavat uuden ja innovatiivisen liiketoiminnan syntymisen.

g. Riskit on kartoitettu ja niihin on varauduttu kaikessa toiminnassa.

Lähde: *Tietoyhteiskuntaohjelma*. Saatavissa osoitteessa www.tietoyhteiskuntaohjelma.fi: Raportit ja selvitykset.

Vierasta vaikutusta, s. 90
Kapulakielisyys ja substantiivitauti, s. 93

17. Korjaa virkkeet sujuvammiksi.

MALLI: Minun on vaikea suhtautua kanssaopiskelijoihini ymmärtäväisyydellä.

Minun on vaikea ymmärtää opiskelijatovereitani.

a. Voiko elämä olla näin ilontäyteistä ja ihanaa?

b. Soidemme eliömaailma on eliörikas.

c. Lapset tarvitsevat virikerikasta kasvuympäristöä, ja sellaisen vanhemmat pyrkivät heille tarjoamaan.

d. Nettikauppa ei ole täysin tullivapaata.

e. Odotin jakson loppua ja jaksotodistusta pelolla.

f. Facebook on hyvin suosittu eläkeläisten keskuudessa.

g. Kurssivalintojen kohdalla olen vielä mietintävaiheessa.

h. En omaa niitä luonteenpiirteitä, joita korkeakouluopiskelussa nähdäkseni tarvittaisiin.

i. Koulustammekin löytyy monia esimerkkejä siitä, miten oppilaskunta voi vaikuttaa asioihin.

j. En osta väitettä, että avaruusolioita on olemassa.

k. Tšehovin sisarten elämää elävöittävät luutnantit ja kapteenit, joilla monilla löytyy rakkaudentunnustuksia sisaria kohtaan.

l. Myös tässä näytelmässä löytyy eksistentialismin piirteitä.

.....

m. Islannin tuhkapilvi osoitti lentoliikenteen olevan haavoittuvaista luonnon ilmiöille.

.....

.....

n. Se on ikävää, että unohdin taas tehdä läksyt.

.....

Kapulakielisyys ja substantiivitauti, s. 93
Virkerakenteet, s. 83

18. Selkeytä komiteamietinnön *Terveysliikunta – uutta ajattelua* virkkeitä. Karsi raskaat rakenteet ja vaikeaselkoiset ilmaukset.

a. Biologisesta näkökulmasta tarkastellen on tiedetty jo kauan, että liikunta on luonnollinen ja välttämätön ärsyke elimistön rakenteiden ja toimintojen kehittymiselle ja säilymiselle.

.....

.....

.....

.....

b. Englannissa 1950-luvulla tehdyn epidemiologisen tutkimuksen osoitettua, että Lontoon kaksikerroksisten bussien rahastajien sydänkuolleisuus oli työssä saadun runsaamman fyysisen aktiivisuuden vuoksi alhaisempi kuin samojen bussien kuljettajilla, liikunnan ja terveyden välisten yhteyksien tutkimus on kohdistunut lisääntyvästi liikunnan merkitykseen yleisten kansansairauksien ehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa.

.....

.....

c. Lisääntyneestä liikunnan myönteisiä terveysvaikutuksia tukevasta näytöstä huolimatta liikuntaa hyödynnettiin varsin satunnaisesti ja epäjohdonmukaisesti terveyden edistämistyössä.

d. Vasta 1990-luvulla siihen saakka kertyneen tutkimustiedon huolellisen keräyksen, arvioinnin ja näytön merkityksen osoittamisen jälkeen liikunta on tunnustettu laajemmin tärkeäksi terveyttä edistäväksi elintavaksi ja sitä on alettu ottaa mukaan kansainvälisiin ja kansallisiin terveyspoliittisiin kehittämisohjelmiin ja -toimenpiteisiin.

e. Samalla on alettu puhua erityisestä terveyttä edistävästä liikunnasta tai terveysliikunnasta.

Lähde: *Terveyttä edistävän liikunnan kehittämistoimikunnan mietintö.* 2001:12 STM0760:00/15/06/2000.

Kapulakielisyys ja substantiivitauti, s. 93

19. **Poista substantiivitauti ja korjaa tarvittaessa myös virkkeen rakennetta.**

MALLI: Usein näin suurten harjoitusmäärien kohdalla ongelmana onkin levon puute.

Usein näin runsaan harjoittelun ongelmana onkin levon puute.

a. Joissakin lajeissa järjestetään lajivalmennusta kouluajan puitteissa.

b. Huumeiden torjunnassa on tehty ratsioita ja otettu huumeet talteen.

c. Pakeneminen tuntui ainoalta vaihtoehdolta joidenkin kohdalla.

d. Jokaisen ihmisen yksilöllinen järki asettaa yksilölliset rajat, joiden puitteissa he voivat toimia.

e. Kehitystä on jo hieman tapahtunut Kioton sopimuksen muodossa.

f. Minusta onkin ironista, että viinan hintaa vähennetään nyt valtion toimesta.

g. Pääsykokeet näyttävät, kuka on tosissaan opiskelupaikan kanssa.

h. Pääministerin yksityiselämään puuttuminen rahastuksen muodossa oli liikaa.

Turha toisto, s. 96

20. Poista turha toisto.

MALLI: Omalta kohdaltani voin itse sanoa, että siirrän mielelläni ikäviä asioita huomiseen.

Siirrän mielelläni ikäviä asioita huomiseen.

a. Nämä kaksi kirjoitustyyliä ovat tyyliltään aivan erilaisia.

b. Mainoskuvan linnut haluavat päästä linnunpönttöön puhtauden takia. Puhtauden, jonka Kiilto Kodinpuhdistaja tarjoaa.

c. Mainoksessa ei tuoda tuotetta niin hyvin esille, että tuotteen näkisi jo ensi silmäyksellä, vaikka tuotteen kuva onkin sijoitettu mainoksen vasempaan ylänurkkaan.

d. Mainos myy periaatteessa tehokkaasti Kiilto-tuotemerkkiä, mutta tuotetta ei huomaa, ellei jää tutkimaan mainosta pitemmäksi aikaa.

e. Mainoksella pyritään houkuttelemaan ihmisiä ostamaan tuotetta luomalla tuotteesta mahdollisimman hyvä kuva.

Turha toisto, s. 96

21. Poista turha toisto.

a. Kesäisyys on mainoksessa keskeisessä osassa, sillä mainoksen keltaiset ja lämpimät värit saavat aikaan kesäisen tunnelman.

b. Omaksumme paljon tietoa, jota emme haluaisi tietää ja joka saa meidät voimaan pahoin. Tieto lisää tuskaa, sanotaan. Ei olekaan ihme, että väkisin meille ympäröivästä todellisuudesta tungettu tieto saa meidät tajuamaan karun ja monesti tuskaisen todellisuuden.

c. Myöskin autojen katalysaattorit ovat kehittyneet, ja moottoreitakin on kehitetty varsin vähän polttoainetta käyttäviksi.

d. Minulla on kriisi. Kriisi, jonka syynä on hajonnut tietokone ja sen tähden kadotettu kaksi viikkoa työstetty tutkielma.

e. Eniten minua henkilökohtaisesti ihmetytti kirjoittajan suhtautuminen lääkäreihin.

Testaa taitosi 4

1. Korjaa virheet ja muokkaa tarvittaessa virkkeistä sujuvampia.

a. Yksi parhaista kotimaisista urheilu aiheisista romaaneista on miika nousiaisen *maaninkavaara* joka julkaistiin joitakin vuosia sitten.

b. *Maaninkavaara* jonka olen antanut lahjaksi monille ystävilleni on nousiaisen toinen romaani.

c. Nousiaisen ensimmäinen romaani sai nimen *Vadelmavenepakolainen* ehkä siksi, että se kertoo maastamuuttohaluista mutta lisäksi se myös kertoo Ruotsalaisia ihailevasta miehestä.

d. Tämän vuoksi on *vadelmavenepakolainen* mitä kiinnostavinta luettavaa.

e. Nousiaisen teosten kohdalla olen pitänyt lukemisesta.

f. Molemmat kirjat löytyvät hyllystäni.

g. Sekä *Vadelmavenepakolainen* että *Maaninkavaara* romaanissa on pakkomielteisyys keskeisessä osassa, koska päähenkilö on pakkomielteinen, mutta kummassakin romaanissa pakkomielteisyys ilmenee hiukan eri muodossa, nimittäin *Maaninkavaarassa* pakkomielteinen on valmentaja isä, jolla on pakkomielle lastensa menestymisen suhteen, kun taas *Vadelmavenepakolaisessa* pakkomielteisyys koskee kaikkea mikä koskee Ruotsia ja Ruotsalaisuutta.

h. Ruotsalaisessa kirjallisuudessa suomi harvoin näyttäytyy ihanne maana, ajatellaanpa vaikka *sikalat*-teosta jonka on tosin kirjoittanut maahanmuuttaja taustainen Ruotsinsuomalainen Susanna alakoski, joka siis on suomalaisten vanhempien lapsi.

i. *Sikalat*-romaanista tehtyä elokuvaa on pidetty vaikuttavana ja antaa realistisen ja todenmukaisen kuvan alkoholismista.

.....

.....

.....

j. Jos ei ole lukenut kirjaa ja ei ole nähnyt elokuvaa, suosittelen tutustumaan niihin.

.....

.....

.....

2. Yliviivaa virheellinen muoto. Joissakin kohdissa molemmat vaihtoehdot ovat oikein.

a. Alun perin halusin kutojaksi.
Alunperin halusin kutojaksi.

b. Olet ennenkaikkea viisas.
Olet ennen kaikkea viisas.

c. Suomi kuuluu YK:hon.
Suomi kuuluu YK:iin.

d. Kakku maksoi 5 e.
Kakku maksoi 5 e:a.

e. Ostin tilasta 20 %.
Ostin tilasta 20 %:a.

f. 2 kk
2 kk.

g. kpl:isiin
kpl:eisiin

h. Luin 13 kirjaa.
Luin 13:a kirjaa.

3. **Käytä lyhennettä. Valitse oikea sijapääte.**

a. evankelisluterilaiseksi .....

b. kappaleisiin .....

c. osoitteella .....

d. tai muu sellainen .....

e. viisi prosenttia .....

f. kuukaudelle .....

g. Suomen Punaiseen Ristiin .....

h. päivää .....

i. puntaa .....

4. **Korjaa virheet.**

a. He ryntäävät vessaan työntämään sormet kurkkuihinsa.

.....

b. Hänellä ovat terveet ihanteet eivätkä sairaat ja vääristyneet mielikuvat ja tavoitteet.

.....

c. Perhe ei koostukkaan pelkästään kahdesta lapsesta, äidistä ja isästä.

.....

d. Tänäpäivänä perheen voi määritellä erillätavalla.

.....

e. Erityisesti mieleen jäi isoäidin sanat.

.....

Kurssi 5

- Pilkku (s. 187–188, tehtävät 1 ja 2)
- Lainausmerkit (s. 188–192, tehtävät 3 ja 4)
- Kaksoispiste (s. 192–194, tehtävät 5, 6, 7)
- Puolipiste (s. 193–194, tehtävät 6 ja 7)
- Iso ja pieni alkukirjain (s. 194– 195, tehtävä 8)
- Yhteen ja erilleen kirjoittaminen (s. 195–197, tehtävät 9 ja 10)
- Vierassanat (s. 198, tehtävät 11 ja 12)
- Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset (s. 199, tehtävä 13)
- Kongruenssi (s. 199–200, tehtävä 14)
- Virkerakenteet (s. 200–202, tehtävät 15 ja 16)
- Epäonnistuneet kielikuvat (s. 202–204, tehtävä 17)
- Muoti-ilmaukset (s. 204, tehtävä 18)
- Turha toisto (s. 205, tehtävä 19)
- Tarpeeton metateksti (s. 206, tehtävä 20)
- Testaa taitosi (s. 207–210)

- Testaa taitosi 5 (s. 207– 210)

Tehtäviä

Pilkku, s. 18

1. Perustele pilkkusääntöjen avulla seuraavien virkkeiden pilkutus tai pilkuttomuus alleviivatuissa kohdissa.

a. Suomessa arvostetaan painettua sanomalehteä, vaikka verkkolehdet ovatkin kasvattaneet suosiotaan.

b. Runous ja draama ovat vanhempia kirjallisuudenlajeja kuin novelli, romaani tai muu proosamuotoinen kirjallisuus.

c. Olen lukenut enemmän nykyrunoja kuin sinä tai kukaan teistä ikinä arvaisi.

d. Kirja, usko tai älä, on yleisimpien lahjatoiveiden joukossa.

e. Minä lähden ja sinä jäät.

Pilkku, s. 18

2. Korjaa pilkkuvirheet.

a. Hannu Niklanderin *Tanssiravintola*-novelli kertoo siitä kuinka avioparin ongelmat ratkeavat traagisella tavalla.

b. Novellin henkilöitä ovat Salla isä äiti, ja Jari-setä.

c. Aikuiset ovat tanssiravintolassa pitkään ja lopulta ambulanssi saapuu paikalle.

d. Novelli kuvaa nykyaikaa, ja on rakenteeltaan melko kronologinen.

e. Äiti ei enää ehdi viettää paljoa aikaa perheen kanssa mikä Sallan mielestä johtuu uudesta työstä.

f. Lapsen näkökulmasta kerrottaessa, lukija usein ymmärtää enemmän kuin lapsi, ja niin käy tässäkin novellissa.

g. Salla on todennäköisesti alle kouluikäinen sillä hän luottaa sokeasti vanhempiinsa, sekä toimii muutoinkin pienen lapsen tavoin.

h. *Tanssiravintola* todella panee lukijan miettimään kuinka raaka maailma voikaan olla, ja kuinka huonosti joidenkin asiat ovat.

Lainausmerkit, s. 23

3. Kirjoita annettujen ohjeiden mukaan (s. 190–191) virkkeitä, joissa käytät sitaattina tekstistä alleviivattuja kohtia.

Elokuva synkistelee – ehkä juuri siksi todellisuus on valoisampi

(A) Populaarikulttuurin tarinoissa paha saa yleensä palkkansa ja oikeat parit toisensa. Olipa tarinassa koettu millaisia katastrofeja tahansa, lopussa järjestys ja tasapaino palautuvat. (B) Yksi populaarigenre poikkeaa kuitenkin tässä suhteessa muista: fiktioiden tulevaisuuskuvitelmissa maailma jää useimmiten huonoon jamaan, vaikka sankari ongelmistaan mitenkuten selviäisikin.

Tulevaisuuden synkkyys juontaa yleensä tieteen harhapoluista tai poliittisesta järjestelmästä, joskus harvemmin luonnonkatastrofista.

Poliittiseen järjestelmään liittyvät synkistelyt olivat muodissa etenkin totalitarismin nousukaudella ennen toista maailmansotaa. Virstanpylväitä olivat Fritz Langin elokuva *Metropolis* (1972) sekä George Orwellin romaani *1984* (1948), ja sen filmiversiot. Jo näistä klassikoista voi päätellä, että tulevaisuudenfantasiat kertovat paljon myös nykyhetkestä. Orwellin romaanin nimikin on muunnos sen ilmestymisvuodesta, ja teostahan pidetään kuvauksena lähinnä stalinismista.

(C) Ylivoimaisesti suosituin synkistelyn aihe tulevaisuusvisioissa on pieleen mennyt tiede ja teknologia, ja tällöin puhutaan varsinaisesta science fictionista. Esikuvan näille tarinoille loi Mary Shelleyn 1800-luvun alussa ilmestynyt *Frankenstein*-romaani, ja sen jälkeen meitä onkin pelotteltu scifi-romaaneissa ja -elokuvissa kunnianhimon sokaisemilla tieteen edustajilla, jotka eivät osaa ennakoida keksintöjensä tuhoisia seurauksia.

Kilpavarustelun aikakaudella aina 1980-luvulle asti pelättiin etenkin ydinsotaa; hyviä esimerkkejä ovat *Tri Outolempi* ja *Mad Max* -elokuvat. Sittemmin alkoivat yhä enemmän hirvittää tekoäly ja geeniteknologia, joista kertoivat muun muassa *Blade Runner, Kuudes päivä, Cattaga* ja *A.I.*

(D) Vaikka ihmiskunta on näihin asti osoittanut kykenevänsä selvittämään totalitarismit, ydinsodan uhat ja muut scifin kauhuvisiot, tulevaisuus on elokuvissa vain synkentynyt. Miksi?

Tiede etenee kiihtyvin harppauksin, mutta tieteentekijät pitävät harvoin ääntä keksintöjensä mahdollisista haittavaikutuksista. Yhtä vähän poliitikotkaan saarnaavat vaalipuheissaan politiikkansa ikävistä seurauksista. Molemmat ammattikunnat lupailevat yleensä vain entistä ruusuisempaa tulevaisuutta.

Me ihmiset pelkäämme kuitenkin aina jotakin – sikainfluenssaa, terrorismia, ilmastonmuutoksia – ja pelko kohdistuu usein tulevaisuuteen. Synkät scifi-fantasiat tarjoavat (E) terapeuttisen purkautumisväylän huomisen peloille ja muistuttavat samalla päättäjiä ruusuisten lupausten vaietusta puolesta.

Hyvät fiktiot tarttuvat yleensä nykyhetken epäkohtiin, hyvät tiedefiktiot puolestaan tulevaisuuden epäkohtiin. Ne muistuttavat meitä siitä, että epäkohdat voidaan poistaa toimimalla jo nykyhetkessä ja luoda näin synkistelyille onnellinen loppu.

Maailma vuonna 1984 oli erilainen kuin Orwellin romaanissa. Kenties juuri tuon romaanin ansiosta?

Lähde: Veijo Hietala. *Elokuva synkistelee – ehkä juuri siksi todellisuus on valoisampi.* Tiede 10/2009.

a. Virke, jossa on ensin suora sitaatti ja sen jälkeen johtolause. Käytä sitaattina kirjaimella A merkittyä kohtaa.

b. Virke, jossa on ensin johtolause ja sen jälkeen suora sitaatti. Käytä sitaattina kirjaimella B merkittyä kohtaa.

c. Virke, jossa sitaatti sijoitetaan oman virkkeen osaksi ilman johtolausetta. Käytä sitaattina kirjaimella C merkittyä kohtaa.

d. Virke, jossa on johtolause keskellä ja kaksi sitaattia sen molemmin puolin (sitaatit muodostavat yhdessä yhden virkkeen). Käytä sitaattina kirjaimella D merkittyä kohtaa.

e. Virke, johon sijoitat kirjaimella E merkityn kohdan.

Lainausmerkit, s. 23

4. Korjaa virheet ja muokkaa virkkeistä sujuvia.

a. Monikaan ei tiedä, mistä sanonta ’päivä on pulkassa’ on peräisin.

b. ”No nyt päivä on pulkassa” moni sanoo nykyäänkin päättäessään työpäivänsä.

c. Pulkka ei sanonnassa alun perin tarkoittanut lasten ”mäenlasku-välinettä”, vaan se oli puukeppi, johon merkittiin torpparin tekemät päivätyöt.

d. Liian pitkään jatkunut helle ”niistää” voimat keneltä hyvänsä.

e. ”Kuinka paljon voi ihminen hikoilla?”, moni kysyy hellejakson keskellä.

Kaksoispiste, s. 37

5. Tiivistä virkkeitä käyttämällä kaksoispistettä sopivassa kohdassa. Muokkaa tarvittaessa virkkeiden rakennetta.

MALLI: Minulla on suunnitelmat valmiina ensi kesälle. Suunnitelmissa on mökkeilyä ja sukulointia.

Minulla on suunnitelmat valmiina ensi kesälle: mökkeilyä ja sukulointia.

a. Punnan kurssi halpeni. Sen vuoksi Lontoo oli vähän aikaa hiukan edullisempi matkustuskohde.

b. Luonnonsuojelijat pitävät tärkeinä samoja asioita kuin maanomistajat. He arvostavat puhtaita vesiä, terveitä kala- ja eläinkantoja ja rauhallista luonnonmaisemaa.

.....

.....

Puolipiste, s. 38
Kaksoispiste, s. 37
Ajatusviiva, s. 39

6. Ympyröi väärin käytetyt puolipisteet ja korvaa ne sopivalla välimerkillä. Kaikissa virkkeissä ei ole virhettä.

a. Ikävä tosiasia on, että kuivauslaitteiden taival ei ole päättymässä oikeaan osoitteeseen; kaatopaikalle.

b. Luomuruoka on saanut todella suuren suosion; mekin olemme löytäneet mukavan luomua myyvän lähitilan.

c. Kun sain tehtäväkseni kirjoittaa kirja-arvostelun Timo Parvelan teoksesta *Tiera*, ensimmäinen ajatukseni oli; *Kalevala*, tylsää.

d. Kurssille pääseminen epäonnistui nuoruuden malttamattomuuden ja siitä johtuneen erehdyksen vuoksi; peruskoulun päättötodistus puuttuu.

e. Pöytäliinat olivat vahakangasta; materiaalia nimitettiin ensin kerniksi.

f. Muoti viestii nyt näin; ekologisuus ja itsestä huolehtiminen näkyvät materiaaleissa, malleissa, väreissä ja kuoseissa.

g. Muoti viestii aina; materiaalit, pukujen peittävyys tai paljastavuus, jyrkät tai vähäiset erot sukupuolten välillä ovat tästä tyyppiesimerkkejä.

h. Joku totesikin oivallisesti; ystävyys ei vanhene.

i. Myös pääsiäiseen kuuluu perinneruokia; tavallisimpia ovat tietysti mämmi, pasha, keitetyt munat ja suklaamunat.

Puolipiste, s. 38
Kaksoispiste, s. 37

7. Ympyröi väärin käytetyt puolipisteet ja korvaa ne sopivalla välimerkillä. Kaikissa virkkeissä ei ole virhettä.

a. Mokaamisesta puheen ollen on pakko tehdä täysi tunnustus; sitä kirjaa lukiessani en yhtään ymmärtänyt, mitä pitäisi ajatella.

b. Hänellä oli jykevä leuka ja pyöreät posket; mutta hiukset olivat jo harvenneet.

c. Minä en ehdi paikalle enkä mahda sille mitään; olen silloin todennäköisesti jo lähtenyt kohti muita maisemia.

d. Ei hän sitä niin erityisesti ollut harkinnut, mutta mikä lie hänen päähänsä pälkähtänyt; hän lähti uimaan kohti kaukaista saarta.

e. Ensimmäisenä aamuna puuron keittäminen ei oikein onnistunut; koko kattilallinen paloi pohjaan.

f. Työryhmä tiivistää tulevat perusopetuksen tavoitteet viiteen kokonaisuuteen; uuden ajan kansalaistaidoiksi.

Iso ja pieni alkukirjain, s. 43

8. Kirjoita joka kohtaan kaksi virkettä, joista ensimmäisessä käytät sanaa tai sanaliittoa erisnimenä, toisessa yleisnimenä.

MALLI: Norja

Suomen naapurimaista yksi on Norja.
Minä en puhu norjaa.

a. Picasso

b. Aurinko

c. Marja

d. Jumala

e. Seitsemän veljestä

f. Suomi

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen, s. 47

9. Korjaa yhdyssanavirheet.

a. Runoilija Väinö Kirstinä on kirjoittanut runo kokoelman *Vieroitus oireita*, jonka aiheena on tupakan polton lopettaminen.

b. Kirstinä kertoo *Suomen Kuva lehden* henkilö haastattelussa siitä, kuinka vaikeaa on luopua pitkään jatkuneesta tupakan poltosta ja kuinka monet kohtalo toveritkin tietävät oma kohtaisen kokemuksen perusteella, miten tuskallista nikotiinin himosta on päästä eroon.

c. Tupakan tuskaa kokemattomat luulevat, että nikotiini laastari tai nikotiini puru kumi ratkaisisivat ongelman muitta mutkitta.

d. Tupakan polttaja keksii tuhat teko syytä polttaa savukkeensa: joka aamuinen aamu tupakka, työhön tulo tupakka, ongelman ratkaisu tupakka, palkinto tupakka, mietiskely tupakka, illan istujais tupakka – kuka ties vaikkapa vielä yö tupakkakin!

e. Väinö Kirstinä on tutkinut kuta kuinkin perin pohjaisesti tupakan terveys vaikutuksia, tupakka riippuvuuden psykologiaa, tupakan polton lopettamis menetelmiä ja tupakointiin liittyviä kulttuuri sidonnaisuuksia.

f. Lopettamis päätös vaatii ennen kaikkea omaa tahtoa.

g. Elämän tapojen muuttaminen voi olla myös pakon sanelemaa: Kirstinäkin päätyi leikkaus pöydälle yllättäen puhjenneen vatsa haavan takia.

h. Lääkäri on usein se henkilö, joka jouduttaa lopettamis päätöstä, koska muita varteen otettavia vaihto ehtoja ei kerta kaikkiaan enää ole.

i. Tupakka tuhoaa ihmisen sielun elämän ja aiheuttaa jos jonkin laisia ruumiin vaivoja.

j. Tuiki tärkeää on oivaltaa, että tupakka on alkoholiin verrattava riippuvuutta aiheuttava nautinto aine.

k. Toden teolla tupakka riippuvuutensa tajuaa vasta päästyään tupakasta lopullisesti eroon.

l. Haju aistin palautuminen ja eri toten sen oivaltaminen, ettei enää ole tupakan orja, saavat entisen tupakka miehen pitämään savutonta elämän tapaa itsestään selvänä vaihto ehtona.

Tiedot Kristina Carlsonin artikkelista *"Tupakoiville!"*. Suomen Kuvalehti 11/1995.

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen, s. 47

10. **Yliviivaa virheellinen muoto.**

a. näin ollen
näinollen

b. olemassaoleva
olemassa oleva

c. eripuolella
eri puolella

d. sitä paitsi
sitäpaitsi

e. itsestäänselvästi
itsestään selvästi

f. sen hetkinen
senhetkinen

g. metrinmittainen
metrin mittainen

h. jonkin verran
jonkinverran

i. työn teko
työnteko

j. työntekeminen
työn tekeminen

k. ylioppilas tutkintolautakunta
ylioppilastutkinto lautakunta
ylioppilastutkintolautakunta

l. lukuunottamatta
lukuun ottamatta

m. viimeaikoina
viime aikoina

n. jokapäivä
joka päivä

o. ikään kuin
ikäänkuin

p. ylipäätään
yli päätään

q. keskenjäänyt
kesken jäänyt

r. tuikitärkeä
tuiki tärkeä

s. eri toten
eritoten

t. toden teolla
todenteolla

u. kutakuinkin
kuta kuinkin

v. kukaties
kuka ties

x. vartavasten
varta vasten

y. joka aamuinen
joka-aamuinen

z. viime vuonna
viimevuonna

å. viime vuotinen
viimevuotinen

ä. minuun päin
minuunpäin

ö. tuhatvuotinen
tuhat vuotinen

Vierassanat, s. 52

11. **Yhdistä samaa tarkoittavat sanat.**

ainutlaatuinen	skandaali
perinteinen	uniikki
sopusointu	sympatia
häväistysjuttu	universaali
runollinen	traditionaalinen
työtoveri	tragedia
johdonmukainen	looginen
murhenäytelmä	harmonia
vertauskuvallinen	symbolinen
yleismaailmallinen	kollega
myötätunto	lyyrinen

Vierassanat, s. 52

12. **Valitse viisi edellisessä tehtävässä esiteltyä sivistyssanaa ja keksi virkkeitä, joissa käytät niitä luontevasti.**

Lukujen merkintätavat ja ajan ilmaukset, s. 60

13. **Kirjoita virkkeet käyttäen numeroita ja lyhenteitä.**

MALLI: Tavataan kello yksitoista viisitoista.

Tavataan klo 11.15.

a. Missä vietät kahdeksantoistavuotispäiväsi?

b. Viisikymmentävuotispäivääsi juhlitaan vuonna 2030.

c. Seitsemästoista viidettä muutan Kisakatu yhdeksääntoista.

d. Paras kesälämpötila on kaksikymmentä kaksikymmentäviisi astetta.

Kongruenssi, s. 78

14. **Alleviivaa kongruenssivirheet ja korjaa ne.**

a. *Punahilkka*-sadun kaltaiset aloitukset ja lopetukset on aina olleet saduille tyypillisiä.

b. *Punahilkassa* on myös vahvoja fiktiivisiä piirteitä, jotka on saduille ominaisia.

c. Tosielämässähän sudet ei osaa puhua.

d. Jos susi olisi osannut teititellä Punahilkan isoäitiä, se olisi sanonut: ”Oletteko Te ennen nähneet näin suurta suuta?”

e. Punahilkkaa oltiin kielletty puhumasta vieraiden kanssa.

f. Metsästäjällä ovat mukana sakset, joilla hän leikkaa suden vatsan auki.

g. Saduissa on aina aktiivisia toimijoita, jotka tekee jotakin.

h. *Punahilkka*-satua ollaan käytetty opettamaan lapsille, että vanhempia pitää totella.

Virkerakenteet, s. 83

15. Korjaa virheet ja muotoile virkkeistä sujuvia.

a. Paksu turkki ei estä koiraa palelluttamasta tassujaan kovassa pakkasessa. Eikä varsinkaan, jos tassut ovat saaneet ensin kastua.

b. Opiskelija luotti työnsä ohjaajaan ja hänen pyrkimyksenään oli valmistua nopeasti ja että yhteiskunta kyllä huolehtisi työnsaannista valmistumisen jälkeen.

c. Kulttuuriperimän vaikutus kielenkäyttäjän identiteetin rakentumiseen voi suurimmillaan olla niinkin olennainen jokapäiväinen tekijä kuin nimi.

d. Lukijalle tulee tunne, että miksi päähenkilö ei koskaan kerro, mitä hänen päässään liikkuu ja sano vastaan vanhemmilleen.

e. Onko päähenkilön käyttäytymisen taustalla pelkuruus ja osaansa tyytyminen vai jalous lopulta kuitenkin kunnioittaa sääntöjä, vaikka kokeekin ne vääriksi?

Virkerakenteet, s. 83
Epätäydelliset virkkeet, s. 86

16. Korjaa epätäydelliset virkkeet.

a. Plagiointi on jonkun toisen kirjoittaman tekstin lainaamista luvatta. Kuten esimerkiksi kopioimalla kappaleita toisen tekstistä oman tekstin osaksi.

b. Keskustelemme käytävässä menneestä viikonlopusta. Ehkä liian äänekkäästi, sillä kiinnitämme kurssitoveriemme huomion.

c. Työssäkäynti vie paljon lukiolaisten aikaa. Jopa siinä määrin, että jotkin lukiot ovat yrittäneet suitsia lukiolaisten työssäkäyntiä erilaisin määräyksin.

d. Kahvinjuonti on maassamme lisääntynyt. Varsinkin nuorison.

Epäonnistuneet kielikuvat, s. 88

17. Korjaa epäonnistuneet kielikuvat ilmaisemalla asia toisin.

a. Vähemmistökielen puhujat voivat kokea jäävänsä puille paljaille, kun kielen kohtalona on kadota.

b. Monet ottavat maailmanmestaruus- ja muut kansainväliset kilpailut henkeen ja vereen.

c. Minulle on elämässäni sattunut kosketuspintaa lukemani kirjan kanssa.

d. Teoksen päähenkilö saa kaupungista muutamia ystäviä, joiden kanssa tiet menevät kuitenkin varsin pian ristiin.

e. Vuoden poissaolo kotoa saattaa toki olla monelle iso pala niin nuorena.

f. Siitä lähtien, kun teknologian kehitys on mahdollistanut tiedostojen laittoman lataamisen, on kysymys toiminnan moraalisuudesta keikkunut ilmoilla.

g. Siddharta Gautama alkoi kulkea piikein ja montuin päällystettyä elämän tietä.

h. Tieto on kuin kaksipuolinen miekka, jolla voimme taistella diktaattoreja vastaan, mutta lisääntyessään se voi haavoittaa meitä itseämme.

i. Ihmiset alkoivat pelätä, että kyseinen kohtalo saattaisi osua myös heidän niskaansa.

.....

.....

j. Urheiluvälineiden kaupallistuminen on työntänyt rehdin urheilun liukumäkeä pitkin alaspäin kohti likaista mutavelliä.

.....

.....

k. Sananvapaus on instituutio, joka lyö suksensa ristiin monen muun instituution kanssa.

.....

.....

Muoti-ilmaukset, s. 89

18. Valitkaa sivun 89 listasta pareittain viisi muoti-ilmauksen sisältävää virkettä. Karsikaa muoti-ilmaukset ja muokatkaa virkkeistä sujuvia.

1. .....

.....

2. .....

.....

3. .....

.....

4. .....

.....

5. .....

.....

Turha toisto, s. 96

19. Yksinkertaistakaa pareittain jommankumman työpaikkailmoituksen kieltä. Karsikaa myös toistoa.

a. Prosessinkehittäjä

Etsimme X:n Lappeenrannan tehtaalle prosessinkehittäjää vakituiseen tehtävään. Vastuullesi kuuluvat tuotantoprosessien tukemiseen, ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvät työtehtävät. Toteutat ja tuet prosessinhallinnan mukaista tavoitteisiin pääsyä, analysoit ongelmia ja teet korjaavia toimenpiteitä tarvittaessa. Osallistut kehitysprojekteihin ja investointeihin. Olet mukana työmenetelmien sekä työturvallisuusasioiden arvioinnissa ja kehittämisessä.

Tiedot: Helsingin Sanomat 24.10.2010

b. Myyntivastaava

Haemme joukkoomme myynnin vetäjää vastaamaan operatiivisen myyntitoiminnan vetämisestä ja tavoitteiden toteutumisesta. Myynnin vetäjänä seuraat, ohjaat ja kehität myyntitoimintoa sekä tuet myyjiä aktiivisesti myyntityössä ja avustat heitä henkilötavoitteiden saavuttamisessa. Toimit esimiehenä noin 15 myynnin ammattilaiselle. Teet myös myyntityötä osallistumalla vaativiin myyntitilanteisiin ja olet vastuussa suurista kotimaisista ja kansainvälisistä Suomessa toimivista asiakkuuksista. Raportoit toimitusjohtajalle ja kuulut johtoryhmään.

Tiedot: Helsingin Sanomat 24.10.2010.

Tarpeeton metateksti, s. 97

20. Poista tarpeeton metateksti ja muokkaa virkkeistä sujuvia.

MALLI: Luin analyysiani varten Eeva-Liisa Mannerin runot *Talvi*, *Kaupunki* ja *Täällä*, ja ne olivat sävyltään kaikki melankolisia.

Eeva-Liisa Mannerin runot Talvi, Kaupunki ja Täällä ovat kaikki sävyltään melankolisia.

a. Aiemmin tekstissäni erittelin runon *Talvi* symboliikkaa, ja osittain sama symboliikka toistuu runossa *Kaupunki*, josta seuraavassa lisää.

b. Vaikka Mannerin runot tuntuivat aluksi vaikeilta, haluan kuitenkin korostaa, että tiukasti paneutuen niistä avautuu sekä filosofisia että kielellisiä oivalluksia.

c. Lopuksi voisin todeta, että luettuani ja analysoituani runoja havaitsin Eeva-Liisa Mannerin runojen *Talvi*, *Kaupunki* ja *Täällä* sisältävän mielestäni yhteistä talo-symboliikkaa, kylmyyttä ja tummia värejä.

Testaa taitosi 5

1. **Korjaa virheet.**

a. Albert Camusin romaani *Sivullinen* synnyttää edelleen keskustelua, vaikka se ilmestyi jo vuonna 1942.

b. Mersaultin, romaanin päähenkilön, kohtalo on melko lohduton.

c. Mitä muuten tarkoittaa nietzheläisyys, koska luin jostain, että *Sivullisessa* näkyy Fredrich Niezen ajatusmaailma?

d. Camusin romaani on selvästi vaikuttanut myös The Cure -nimisen yhtyeen solistin Robert Smith'n laulaman kappaleen *Killing an Arab* sanoitukseen.

2. **Korjaa alkukirjain- ja yhdyssanavirheet.**

a. Akuankka on maailman laajuisesti super suosittu sarjakuva hahmo.

b. Ankka Linnan hahmot ovat syntyneet amerikassa, mutta vuonna 2010 akuankkalehdessä esiintyi ensimmäistä kertaa suomalais-hahmo.

c. Kääkkylään, Ankka Linnan naapuri pitäjään, ilmestyi jaana kapula, uusi sheriffi.

d. Kääkkyläkin on suomalaista perua, koska sen on luonut suomalaisen akuankkalehden toimituksen voima hahmo kari korhonen.

e. korhosen piirtämiä, mummon mysteerit -otsikon alla ilmestyviä suomalais vaikutteisia tarinoita julkaistaan myös muissa pohjois maissa sekä saksan maalla.

3. Korjaa virheet.

a. Näiden lehtileikkeleiden perusteella voidaan tehdä johtopäätös, suomalaisten liikennekäyttäytyminen on huonontunut.

.....

.....

b. Viimevuosina liikenneonnettomuustilastot ovat kasvaneet.

.....

.....

c. Kun mopokortti oltiin hommattu, Akseli meni kauppaan ostamaan mopon.

.....

.....

d. Ihmiset saattaa ajaa pyörätiellä rinnakkain.

.....

e. Omistan ihanan ja huolehtivan perheen.

.....

.....

4. Korjaa virheet (kursivoidut kirjojen nimet ovat oikein kirjoitettuja).

a. Kirjojen väitetään muuttavan maailmaa, josta olkoon todisteena Andrew Taylor'in teos *Kirjat jotka muuttavat maailmaa.*

b. Taylor esittelee hänen teoksessa 50:ä kirjaa, jotka hänen mielestä on vaikuttaneet historiaan.

c. Vanhinpana vaikuttavana teoksena hän nostaa esille *Raamatun* ja sitä 600 vuotta nuorenpana teoksena *Koraanin*.

d. Taylorin listalla voi tietenkin löytää myöskin Niccolo Macchiavelli'n lekendaarisen *Ruhtinas*-teoksen.

e. Monien menestyneinpien firmojen toimitus johtajat onkin kertoneet *Ruhtinaan* olevan apsoluuttisesti paras ohje kirja menestyäkseen liike elämässä.

f. Taylorin listatessa historian kulkuun vaikuttaneita kirjoja hän on nostanut esiin myös Goethe'n klassillisen *Nuoren Wertherin kärsimykset*, minkä luettuaan hänen mukaan 2000 nuorta miestä ampui itsensä.

g. Kiinnostavia Taylorin esittelemien kirjojen joukossa on oikeudenkäyntejä nostattaneet teokset, joita on esimerkiksi *Kama Sutra*, *Canterburyn tarinoita*, *Lady Chatterleyn rakastaja* ja *Rouva Bovary*.

.....

.....

h. En kyllä kuolemaksenikaan muista, ketä ne on kirjoittanut, mutta tietääkseen ne olivat erottisesti liian rohkeita.

.....

.....

i. Löydettyäni tuon Taylorin listan ja kun olin lukenut sen läpi, päätin itse laatia samanlaisen omista suosikkikirjoistani.

.....

.....

5. Lisää puuttuvat välimerkit ja korjaa alkukirjainvirheet.

ville tietäväinen on julkaissut sarjakuvaromaanin nimeltä *näkymättömät kädet* sen päähenkilö on marokkolainen rashid joka salakuljetetaan meriteitse espanjaan siellä hän joutuu työskentelemään kasvi- ja hedelmätarhoilla kunnes päättää paeta kurjia olojaan barcelonaan

tarina pohjautuu laajaan taustamateriaaliin sekä haastatteluihin että erilaisiin kirjallisiin lähteisiin ja tv-dokumentteihin

Kurssi 6

- Piste, huutomerkki, kysymysmerkki (s. 212, tehtävä 1)
- Pilkku (s. 212–214, tehtävät 1 ja 2)
- Lainausmerkit (s. 214–216, tehtävät 3 ja 4)
- Ajatusviiva (s. 216, tehtävä 5)
- Yhdysmerkki (s. 216, tehtävä 5)
- Heittomerkki (s. 217, tehtävä 6)
- Iso ja pieni alkukirjain (s. 218, tehtävä 7)
- Yhteen ja erilleen kirjoittaminen (s. 219–220, tehtävät 8 ja 9)
- Vierassanat (s. 220, tehtävä 10)
- *-ottaa-* ja *-oittaa*-loppuiset verbit (s. 221, tehtävä 11)
- Vertailun ilmaiseminen (s. 222, tehtävä 12)
- Pronominien käyttö (s. 223, tehtävä 13)
- Omistusliite (s. 224, tehtävä 14)
- Passiivi eli yleispersoona (s. 225, tehtävä 15)
- Nollapersoona (s. 225–227, tehtävä 16)
- Kongruenssi (s. 226– 227, tehtävä 17)
- Rektio (s. 227–228, tehtävä 18)
- Virkerakenteet (s. 228–231, tehtävät 19, 20 ja 21)
- Vierasta vaikutusta (s. 231–233, tehtävät 22 ja 23)
- Epäonnistuneet kielikuvat (s. 232–233, tehtävä 23)
- Kapulakielisyys ja substantiivitauti (s. 231, tehtävä 22, ja s. 233–234, tehtävä 24)
- Testaa taitosi 6 (s. 235–239)

Tehtäviä

Piste, huutomerkki, kysymysmerkki, s. 17
Pilkku, s. 18

1. Lisää välimerkit.

a. Haluaisitko kuulla mitä eräs suomalainen taiteilija keksi

b. Hän matkusti New Yorkiin ja maalasi siellä enkelitaulun joka oli kuusi metriä korkea ja jossa enkeli meille kaikille lapsuudesta tuttu hahmo suojelee vaarallista virtaa ylittäviä lapsia

c. Taiteilija vei valmiin maalauksen tai oikeammin taustakankaan ulos suurkaupungin kadulle missä hän pyysi ohi kulkevia esimerkiksi paikallista leppoisen ja hyväntuulisen näköistä poliisia asettumaan valokuvattavaksi maalaamansa taulun eteen

d. Kun taiteilija joka muuten on nimeltään Petri Ala-Maunus oli kuvannut tavallisia amerikkalaisia suojelusenkeliä esittävän taustakankaan edessä lopputuloksena oli valokuvasarja joka sai nimekseen *Silta yli synkän virran* mikä viitannee Paul Simonin kuuluisaan hittikappaleeseen

e. Katsoessaan Petri Ala-Maunuksen hellyttäviä valokuvia katsoja voi palata lapsuutensa turvallisiin mielikuviin suloisesta suojelusenkelistä joka valvoo ja vartioi pienen kulkijan jokaista askelta

Tiedot Timo Valjakan artikkelista *"Samassa kuvassa enkelin kanssa"*. Helsingin Sanomat 19.11.2005.

Pilkku, s. 18

2. Korjaa pilkkuvirheet.

a. Ei saa olla liian huoleton, ja antaa kaiken mennä sormien läpi.

b. Posti pelotteli ns. kermankuorijoilla, eli kilpailijoilla jotka hoitaisivat taajamien postinjakelun.

c. Ennen meille tuloaan hän oli jo hakenut apua masennukseen mutta nyt ymmärretään ongelman syy, ja osataan antaa oikeanlaista hoitoa.

d. Pitkälle pornoistuneessa kulttuurissa, tarvitaan vastapainoksi ihan muunlaistakin kulttuuria.

e. Taitavat kuudesluokkalaiset lukivat tutkimuksen mukaan, kuin sujuvasti lukevat aikuiset.

f. Lukeminen on sitä sujuvampaa mitä laajemmalta alueelta kirjaimia havaitsee.

g. Kreikan ajauduttua lähelle maksukyvyttömyyttä, kärsivät kaikki, eli pankit, sijoittajat, kreikkalaiset sekä euro- ja EU-alueen kansalaiset.

h. Osa ihmisistä suree sitä että maailma kutistuu, ja että kaikki vaikuttaa kaikkeen.

i. Kolmivuotiaat Maikki, Matias ja Arttu pääsevät pian mielipuuhaansa, eli uimaan ennen lounasta.

j. Kuuntelemani kielinäytteet muistuttivat toisiaan niin paljon että arvelin niiden olevan saman kielen murteita.

k. Tule varovasti alas puusta Ville muuten voit pudota.

l. Nuori kuvataiteilija sanoi että apuraha riittää elämiseen Helsingissä vain, jos ei syö joka päivä, eikä käy elokuvissa tai teatterissa.

m. Silta on suunniteltu paikkaan, jossa se minimoi hyödyt kevyelle liikenteelle, ja maksimoi haitat maisemalle.

n. Serkku sanoi olevansa ttt-työläinen, eli ”tarvittaessa töihin tuleva”.

o. Joidenkin teknofriikkien nyrpistellessä nenäänsä, tavalliset kuluttajat äänestivät heti jaloillaan.

Lainausmerkit, s. 23

3. Korjaa sitaattitekniikka tarvittaessa.

a. Mikko Rimmisen *Pussikaljaromaanin* päähenkilöitä ovat Kallion ”kundit” Lihi, Marsalkka ja Henninen.

b. Henkilökuvat syntyvät *Pussikaljaromaanissa* paljolti kuvailevien verbien avulla: ”Marsalkka hikoili, öhähteli, vääntelehti ja oli pahoillaan, ja viimeisteli sitten tahdittoman liikesarjansa jähmeällä kumarruksella – –”.

c. Rimmisen kielen omaperäisyyttä kuvaa hyvin kertojan ilmaus ”luotejaväistelevä lysy.”

d. Sofi Oksasen romaani *Baby Jane* on ystäväni mukaan ’hieno tarina, jonka ymmärtääkseen kannattaisi katsoa myös klassikkoelokuva *What Ever Happened to Baby Jane*’.

e. *Baby Janessa* kertojan ääni on paikoin selvästi ironinen, ”Tyttöystävä oli ihana ja suhde oli ihana ja kaikki oli ihanaa.”

f. Teoksen lopussa lakoninen kertoja toteaa, että ”Huoneeni oveen ei koputeta. Tulijoilla on omat avaimet”.

Lainausmerkit, s. 23

4. Kirjoita virkkeitä, joissa käytät sitaattina tekstistä alleviivattuja kohtia. Lisää välimerkit ja tee tarvittavat alkukirjainmuutokset.

(A) Kirjallisuudella ymmärrämme yleensä kaikkia sellaisia ihmishengen tuotteita, jotka kielen välityksellä, kirjoitetussa tai painetussa muodossa, esiintyvät omalle ajalleen ja säilyvät jälkimaailmalle. Kirjallisuuden historia laajimmassa merkityksessä tekee selkoa kaikkien tällaisten tuotteiden kehityksestä ja on siten tärkeä osa sivistyshistoriasta. (B) Tavallisimmin kuitenkin kirjallisuuden historia pysyy paljoa ahtaammalla alalla, esittäen vain n. s. kansalliskirjallisuutta ja jättäen syrjään varsinaisen (C) ”ammattikirjallisuuden” eli erinäisiä tieteen, taiteen, tiedon ja taidon haaroja käsittelevät kirjalliset tuotteet. ”Kansalliskirjallisuudella” taas tarkoitamme sellaisia jonkun kansan kirjallisia tuotteita, joissa tämän kansan erikoiset luonteen ominaisuudet ja hengen lahjat etusijassa tulevat näkyviin, ja jotka sen ohella sisällyksensä ja muotonsa puolesta voivat levitä kansan sivistyneihin piireihin. Tällaista kirjallisuutta on varsinkin n. s. kaunokirjallisuus, sekä runomuotoinen että suorasanainen.

O. A. Kallio 1905. *Yleisen Kirjallisuuden Historian Pääpiirteet* 1–2. Kansanvalistus-seura.

a. Kirjoita johtolause, johon liität kohdan A alleviivatun virkkeen.

b. Kirjoita lainauksen B jälkeen sopiva johtolause.

.....

.....

.....

c. Kirjoita virke, jonka osaksi liität lainauksen C ilman johtolausetta.

.....

.....

.....

Ajatusviiva, s. 39
Yhdysmerkki, s. 50

5. Vaihda virheellinen yhdysmerkki ajatusviivaksi.

a. Lentomatka Helsinki-Bangkok kestää 10-11 tuntia.

.....

b. Karibialais-englantilainen modernistikirjailija Jean Rhys eli vuosina 1890-1979.

.....

c. Italia-Espanja-jalkapallo-ottelu kuumentaa herkästi tunteita.

.....

d. Ollessani alle 20-vuotias en olisi halunnut matkustaa edes turistiksi minnekään, missä on kylmempää kuin -5 °C.

.....

e. Nyt keski-ikäisenä haaveeni on - ihme kyllä - päästä käymään Etelänavalla.

.....

Heittomerkki, s. 41
(ks. myös Sijamuodot, s. 247
ja Verbit, s. 248)

6. Kirjoita pyydetyt muodot.

a. **ruoko** (subst.)

mon. iness. .....

yks. adess. .....

yks. abess. .....

yks. gen. .....

mon. gen. .....

b. **koko** (subst.)

mon. iness. .....

mon. adess. .....

yks. gen. .....

mon. gen. .....

c. **ikä** (subst.)

mon. gen. .....

yks. gen. .....

mon. iness. .....

mon.illat. .....

mon. adess. .....

d. **liukua** (verbi)

mon. 1. p. imperf. .....

yks. 1. p. prees. .....

yks. 2. p. prees. .....

e. **naukua** (verbi)

mon. 1. p. prees. .....

yks. 1. p. prees. .....

yks. 1. p. imperf. .....

Iso ja pieni alkukirjain, s. 43

7. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. Itä-Timor
itä-Timor

b. kansallisteatteri
Kansallisteatteri

c. Oulun kaupunginteatteri
Oulun Kaupunginteatteri

d. Turun normaalikoulu
Turun Normaalikoulu

e. Itä-Suomen Yliopisto
Itä-Suomen yliopisto

f. Ateneum
ateneum

g. Tampereen työväen teatteri
Tampereen Työväen Teatteri

h. lappi
Lappi

i. suomenkielinen
Suomenkielinen

j. pohjois-Suomi
Pohjois-Suomi

k. Pohjois-Suomalainen
pohjoissuomalainen

l. linnanmäki
Linnanmäki

m. Särkänniemi
särkänniemi

n. Euroopan Unioni
Euroopan unioni

o. olympiakomitea
Olympiakomitea

p. Helsingin Olympiastadion
Helsingin olympiastadion

q. uusi vuosi
Uusi Vuosi

r. kalevalanpäivä
Kalevalan päivä

s. äitienpäivä
Äitienpäivä

t. juhannus
Juhannus

u. Joulu
joulu

v. Hyvää Joulua!
Hyvää joulua!

x. Lähi-Itä
Lähi-itä

y. Kauko-Itä
Kaukoitä

z. isoviha
Isoviha

å. Stalinismi
stalinismi

ä. realismi
Realismi

ö. Kainuun sanomat
Kainuun Sanomat

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen, s. 47

8. Korjaa yhdyssanavirheet.

a. Kevään korvalla eräs ylä koulun pien ryhmä pääsi roska retkelle.

b. Eko torin kierrätys neuvoja kertoo, että yhden kännykän valmistamiseen kuluu 40 tonnia luontoa.

c. Kuulijoilta loksahtaa suu auki. On perjantai ilta päivä, ja ryhmä on päässyt jäte kierrokselle, jonka aikana päästään vieraile-maan Eko torilla, Topin ojan jäte keskuksessa eli kaato paikalla ja Ori kedon jätteen poltto laitoksella.

d. Eko torin ylä kerta on oikea aarre aitta, jonne on kannettu kaikki elektroniikka.

e. Oppilaat etsivät tieto koneiden joukosta käyttö kelpoisia vara osia.

f. Toinen tutustumis kohde eli jäte keskus, jota yleensä sanotaan kaato paikaksi, kuitataan katsomalla bussin ikkunasta.

g. Kierrätys neuvoja kysyy juoma lasien oikeasta kierrätys tavasta.

h. Oppilaat arvelevat oikeaksi paikaksi lasin keräys astiaa.

i. Juoma lasit sekä posliini ja keramiikka kuuluvat kuitenkin kaato paikalle, koska niiden sulamis piste on eri kuin pakkaus lasin.

j. WC pöntöt ja pesu altaat pitää viedä jäte keskukseen erikseen, sillä ne toimitetaan tiili tehtaalle kierrätykseen.

k. Viimeksi päästään haistelemaan jätteen poltto laitoksen 30 metrisen jäte kuilun pohjalla palavien tavaroiden aromeja.

Tiedot: Aamuset-lehti 20.4.2011.

Yhteen ja erilleen kirjoittaminen, s. 47

9. Yliviivaa virheellinen muoto tarvittaessa.

a. vaalean vihreä
vaaleanvihreä

b. tyttö parka
tyttöparka

c. Atlantinvaltameri
Atlantin valtameri

d. edellä mainittu
edellämainittu

e. ylöspäin
ylös päin

f. kouluunpäin
kouluun päin

g. jokapäivä
joka päivä

h. aika lailla
aikalailla

i. viime aikoina
viimeaikoina

j. viimeaikainen
viime aikainen

k. ruotsinkieli
ruotsin kieli

l. saksankielinen
saksan kielinen

m. kauppojen välinen
kauppojenvälinen

n. alle kirjoittanut
allekirjoittanut

o. Kanarian saaret
Kanariansaaret

Vierassanat, s. 52

10. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. tempperamentti
temperamentti

b. naivi
naiivi

c. aggressiivinen
agressiivinen

d. Camusin
Camus'n

e. Voltaire'lta
Voltairelta

f. Cervantes'n
Cervantesin

g. Descartes'n
Descartesin

h. Calaisissa
Calais'ssa

i. Cannes'ssa
Cannesissa

j. moduli
moduuli

k. modeemi
modemi

l. balladi
ballaadi

m. evoluutio
evolutio

n. makaberi
makaaberi

-ottaa- ja *-oittaa*-loppuiset verbit, s. 65

11. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. aloittaa / alottaa

b. inhoittaa / inhottaa

c. saunoittaa / saunottaa

d. haavoittaa / haavottaa

e. harjottaa / harjoittaa

f. kehoittaa / kehottaa

g. tiedoittaa / tiedottaa

h. kiilloittaa / kiillottaa

i. velvoittaa / velvottaa

j. vierottaa / vieroittaa

k. häämöttää / häämöittää

l. kurkoittaa / kurkottaa

m. kiusotella / kiusoitella

n. sähköittää / sähköttää

o. sekottaa / sekoittaa

p. varoittaa / varottaa

q. tarkottaa / tarkoittaa

r. kirjottaa / kirjoittaa

s. ilmottaa / ilmoittaa

t. tasoittaa / tasottaa

u. virvottaa / virvoittaa

v. irrottautua / irroittautua

[AKANA] Inarissa kaadettu susi vaelsi ennätysmatkan.

Helsingin Sanomat 8.3.2007

Vertailun ilmaiseminen, s. 67

12. Korjaa virheet vertailun ilmaisemisessa.

a. Herta Müllerin *Sydäneläin* on mitä ahdistavampi kuvaus menneiden aikojen Romaniasta.

b. Romaani on tunnelmaltaan odottamaani ikävempi, mutta se kuvaakin diktatuuria.

c. Teoksen lukeminen oli persoonallisen kerrontatekniikan vuoksi vaativampaa.

d. Nobel-kirjailija Müller ei ole enää aivan nuori, mutta hän on parempikuntoisempi kuin arvaisi.

e. Kirjastossa joku nuorempi mies lainasi nenäni edestä Müllerin hiljan suomennetun *Hengityskeinun*.

Joka- ja mikä-pronominin käyttö, s. 71

13. Korjaa relatiivipronominin virheellinen käyttö.

a. Raskolnikov sanoo olevansa ylioppilas, joka osaltaan kuvaa hänen elämäntilannettaan.

b. Hän on taloudellisissa vaikeuksissa, joka tuodaan tekstissä selvästi ilmi.

c. Raskolnikovilla on pieni vuokra-asunto jossain Pietarin kaupunginosassa, mitä voitaisiin pitää rahvaan tai elämässään heikosti menestyneiden asuinpaikkana.

d. Raskolnikov hermostuu, kun joku humalainen huutelee hänen hatustaan, jonka jälkeen hän arvioi hermostuneesti hattunsa mahdollisesti aiheuttamaa huomiota.

e. Hän on hermostunut, joka paljastuu ”sairaalloisena arkuutena”.

f. Lukijan tulkittavaksi jää hänen henkisen romahduksensa syy ja sen mahdolliset seuraukset, joka tekee lukemisesta kiinnostavaa.

g. Raskolnikov suunnittelee selvästikin rikosta, kuten käy ilmi jo romaanin nimestä *Rikos ja rangaistus*, jonka tekemistä hän kuitenkin empii.

h. Katkelmassa kuvataan Raskolnikovin yksinpuheluita, joka paljastaa, että hän on ajatuksissaan ja ehkä jopa erakoitunut.

i. Päähenkilö paljastuu araksi ja ujoksi, joka pelkää muita ihmisiä.

Omistusliite, s. 74

14. Lisää oikeat omistusliitteet.

a. Sirkka Seljan runot kuuluvat meidän suosikkeihin.

.....

b. Hänen runoissa on jotain hyvin omaperäistä.

.....

c. Olen lukenut monia hänen runoteoksista ja todennut, että aika monta niistä ostaisin saman tien itselle, jos olisi varaa.

.....

d. Meidän esitelmän jälkeen kaikki kurssilaiset halusivat lainata Seljan *Riikinkukon lapsi* -kokoelman.

.....

e. Minun hyllyssäkin on tuo Seljan kokoelma, mutta omaa rakasta kappaletta en kovin mielellään lainaisi muille.

.....

f. Teppo varasi lopulta hänen runokokoelman lähikirjastosta.

.....

g. Kannattaako kenenkään lainata omia kirjoja muille?

.....

h. Teidän tekemä päätös, että teidän kotikirjasto on käsikirjasto on hyvä.

.....

Passiivi eli yleispersoona, s. 76

15. Korjaa puhekieliset verbimuodot yleiskielisiksi.

a. Aamulla oltiin syöty ja lähdetty yhdessä hiihtoretkelle.

b. Latua ei oltu aukaistu, joten me päätettiin hiihtää tietä pitkin.

c. Tielläkään ei oltu koko aamuna oltu liikkeellä, vaikka aurausautot yleensä ajavat jo aamuyöllä.

d. Me ei oltu huomaavinamme koko asiaa vaan hiihdettiin sitkeästi joka-aamuiset 10 kilometriä.

Nollapersoona, s. 78

16. Muuta ”sinä-passiivi” nollapersoonaksi. Voit joutua muokkaamaan myös sanajärjestystä.

MALLI: Jos et ole vielä lukenut *Seitsemän veljestä* -romaania, sinun kannattaisi harkita kirjan avaamista: nautit teoksesta takuulla.

Jos ei ole vielä lukenut Seitsemän veljestä -romaania, kannattaisi harkita kirjan avaamista: teoksesta nauttii takuulla.

a. Mikäli aiot lukea romaanin alusta loppuun yhdessä illassa, sinun on hyvä miettiä asiaa vielä kerran.

b. Kun luet Kiven romaania, olet suomalaisen kirjallisuushistorian ytimessä.

c. Jos Kiven veljesten jotkin toilailut kummastuttavat sinua, et ole ihmetyksinesi yksin.

d. Jos olet hieman hidas ja hupsu, veljeksistä Timo on hengenheimolaisesi.

e. Luultavasti pidät *Seitsemän veljestä* -romaanista, koska siinä kohtaat niin monenlaisia henkilöhahmoja.

f. Sinun kannattaa välttää sinä-passiivia, koska sitä käyttämällä ärsytät monia lukijoita.

Kongruenssi, s. 78

17. Yliviivaa virheellinen muoto.

a. Omien vanhempien pukeutumis- ja puhetyyli sekä nolot jutut hävettää/hävettävät monia nuoria.

b. Nuoret on/ovat sitä mieltä, että monet vanhemmat käyttää/käyttävät teennäistä kieltä puhuessaan nuorten kanssa.

c. Omien vanhempien tylsät jutut, typerät vitsit ja teeskennelty nuorekkuus häiritsee/häiritsevät jokaista nykynuorta.

d. Helsingin Sanomat julkaisi/julkaisivat jutun nuorten tuntemasta häpeästä, jonka aiheuttajia on/ovat vanhemmat.

Rektio, s. 80

18. Korjaa rektiovirheet.

MALLI: Pyysimme Mattia tutkimaan ja tiedottamaan meillekin tunturialueen säätilasta.

Pyysimme Mattia tutkimaan tunturialueen säätilaa ja tiedottamaan siitä meillekin.

a. Minä pystyn samanaikaisesti juosta ja puhua puhelimessa.

b. Pidän ja jopa rakastan Marttia.

c. Esko oli kiinnostunut ja vähän ihastunutkin Niinaan.

d. Kivi kuvasi kunkin seitsemästä veljeksestä omanlaisinaan.

e. Päätös perustuu mutta myös johtuu näistä asiakirjoista.

f. Välttelin ja ummistin tietoisesti silmäni vaikeuksilta.

Virkerakenteet, s. 83

19. Korjaa virkerakenteiden kömpelyydet.

MALLI: Ruokalajin, jota tänään yhdessä maistelemme, mausteet ovat peräisin Intiasta.

Tänään yhdessä maistelemamme ruokalajin mausteet ovat peräisin Intiasta.

a. Luotettavan tiedon löytäminen ylipäätään verkkomaailmasta voi olla ongelmallista, sillä täytyy tietää, mitä etsii.

b. Pienen terrierin, joka pureskeli luuta rappusten alla, korvat olivat pystyssä.

c. Moni lukiolainen herättyään lyhyiltä uniltaan usein aamulla nauttii vahvan kahvin ensimmäiseksi.

Rinnastuspulmia, s. 83

20. Tee virkkeistä sujuvia korjaamalla rinnastukseen liittyvät virheet.

a. Elokuva eikä kirjallisuus koskettaneet minua mitenkään vielä teini-iässä.

b. Mökillä voi rauhassa astella risaisissa verryttelyhousuissa eikä välittää muiden ihmisten katseista.

c. Rehtori lupasi pikku koululaisille välipalan ja pidentää lisäksi ruokatuntia.

d. Jotkut vihaavat ja jotkut eivät ole ollenkaan kiinnostuneita toimintaelokuvista.

e. Vanhemmat juurruttavat lapsiin asenteita, jotka nämä säilyttävät halki elämänsä, ja saattavatpa jättää perinnöksi omille lapsilleenkin.

Virkerakenteet, s. 83

21. Korjaa virkkeet rakenteeltaan sujuviksi ja ymmärrettäviksi.

MALLI: Ihminen on merkillinen olento, jos jokin hänelle arvokas asia on uhattuna – kuten identiteetti – niin se taistelee uhkaajaa vastaan, oli uhka miten iso tahansa.

Ihminen on merkillinen olento. Jos jokin hänelle arvokas asia, kuten identiteetti, on uhattuna, hän taistelee uhkaajaa vastaan, oli uhka miten iso tahansa.

a. Sapen kiehahtaessa, kun kuulee itseensä kohdistetun sanallisen sivalluksen, on käden kohottaminen fyysiseen iskuun ensimmäinen reaktio, joka kuitenkin menee onneksi pian ohi, useimmiten.

b. Ilmasto on jo aikojen alusta vaihdellut omassa rauhallisessa tahdissaan, jääkausista lämpimiin kausiin, kun muutokset ovat tapahtuneet tuhansien ja satojentuhansien vuosien aikana, ja se vaihtelee samaan tapaan yhä edelleen.

c. Mikä on surullista romaanin päähenkilön kannalta, hänen on suostuttava hyväksymään papin kosinta, sillä häneltä puuttuu rohkeus vastustaa painostusta, jota hän kohtaa erityisesti isänsä taholta.

.....

.....

.....

Vierasta vaikutusta, s. 90
Kapulakielisyys ja substantiivitauti, s. 93

22. Karsi epätäsmälliset sananvalinnat ja muokkaa virkkeistä sujuvampia.

a. Päihde on kuitenkin liukuva käsite, ja objektiivisesti ajatellen joistain elintarpeistakin löytyy huumausaineisiin verrannollisia rappiollisia vaikutuksia.

.....

.....

b. Hitaammin oppivat vastaavasti kokevat turhautumista, kun muu ryhmä joutuu odottamaan heitä.

.....

.....

c. Tässä mainoksessa tekstin ja kuvan vuoropuhelu esittää suurta osaa.

.....

.....

d. Päähenkilö on yleensä joku henkilö, jonka ympärille kirjan juoni perustuu.

.....

.....

Epäonnistuneet kielikuvat, s. 88
Vierasta vaikutusta, s. 90

23. Karsi epätäsmälliset sananvalinnat ja muokkaa virkkeistä sujuvampia.

a. Uutisten otsikoissa näytettiin jatkuvalla syötöllä videokuvaa itkevistä lapsista.

b. Eikö vanhat stereotypiat ja ennakkoluulot kannattaisi heittää kuuseen?

c. Kirjoittajan kannattaisi lukea lääkeputelien kyljessä ja pakkausten mukana tulevat ohjeet.

d. Tämän jälkeen lukijan katse kelautuu melko nopeasti mainoksen alalaidan teksteihin.

e. Kun lukee uutisotsikoita, tulee mieleen, että poliitikoilla pätkii ja pahasti.

f. Alkoholi on vakava ongelma: monessa perheessä isä kännää, ja myös nuoriso vetää pään täyteen viikonloppuisin.

g. Sushi, curry, kebab – pieniltäkin paikkakunnilta on nykyään saatavissa mitä tahansa etnoruokia haluaa.

h. Itsekään en tykkää mämmistä, mutta monet ulkomaalaiset suorastaan pelästyvät sitä.

Kapulakielisyys ja substantiivitauti, s. 93

24. Poista substantiivitauti ja korjaa tarvittaessa myös virkkeen rakennetta.

MALLI: Kansallishenki yhdistää muuten toisilleen vieraantuneet suomalaiset urheiluhengen puitteissa.

Urheilutapahtumissa kansallishenki yhdistää muuten toisistaan vieraantuneet suomalaiset.

a. Toinen kiinnostava allegoria löytyy teoksesta *Punainen viiva* torakoiden muodossa.

b. Yksilön tasolla pääsykokeiden poistaminen aiheuttaisi reilusti enemmän stressiä kuin vaikeinkaan pääsykoe voisi aiheuttaa.

c. Masennus, stressi ja mielenterveysongelmat lisääntyisivät yhä nuorempien keskuudessa.

d. Varaukset ja kirjojen etsimiset tehdään internetissä tietokonejärjestelmän kautta.

e. Eläimien käyttö mainoksissa vetoaa kuluttajaan tunnetasolla.

Testaa taitosi 6

1. Yliviivaa virheelliset muodot.

a. mielummin
mieluummin

b. mielusti
mieluusti

c. mielyttää
miellyttää

d. avoimmuus
avoimuus

e. sydämellinen
sydämmellinen

f. kiilottaa
kiillottaa

g. päälikkö
päällikkö

h. päälystää
päällystää

i. päälimäinen
päällimmäinen

j. samallainen
samanlainen samalainen

k. erilainen
erillainen erinlainen

l. useimmiten
useinmiten

m. sairaaloinen
sairaalloinen

n. vaivaloinen
vaivalloinen

o. tällainen
tälläinen

p. piirustus
piirrustus

2. Korjaa virheet.

a. Koen oikeakielisyysasiat isona haasteena.

.....

b. Kuusi opettajaa lähtevät mukaan.

.....

c. Aloitan opetella paremmin näitä asioita.

.....

d. Pojat ottivat lakit päistään.

.....

e. Ylioppilaskirjoitukset olivat järjestetty aina vanhassa juhlasalissa.

.....

f. Lukion luokattomuutta ollaan usein kritisoitu.

.....

g. Se tarkoittaa sitä, että tavallinen kaduntallaaja voi tehdä jotakin.

.....

h. Ehkä tämän vuoksi ketään ei halua vanheta.

.....

i. Oikeita tietoja ei saisi poistaa eikä mielipiteitä, jotka ovat asiallisesti esitetty.

.....

j. Ongelmana tässä onkin juuri se, että miten saisimme kaikki ihmiset olemaan käyttämättä autoa edes yhden päivän ajan.

.....

k. Keski-ikäinen täti neuletopissa ja kohotetuilla kasvoilla ei ole nuorekas.

.....

l. Alkoholiveroa jouduttiin laskemaan Baltian maiden liityttyä EU:n.

.....

m. Neljän ruuhka on arkipäivää keskustatyöläisille.

n. Pääministeriä on kritisoitu rankasti lehdistön toimesta.

3. Korjaa virheet.

a. Vanhemmille oppilaille voi antaa elämänohjeita, mitkä laittavat heidät ajattelemaan heidän tulevaisuutta.

b. Toisaalta voi olla, ettei ohjeet vaikuta tai ne ei kiinnosta.

c. Mielumminhan sitä määrittelee oman elämän suuntaviivansa itse.

d. Runoilija ja opettaja Arno Kotro on evästänyt nuoria sanomalla, että: ”Varo kolmea katalaa koota – kyynisyyttä, kaunaa ja katkeruutta – ja mieti, ruokkivatko ajatuksesi näitä kellarin petoja”.

4. Korjaa virheet.

a. tiedätkö, että suomalais ugrilaisiin kieliin kuuluu marin kieli?

b. sitä puhutaan jossain päin venäjää, volga joen mutkassa, marin tasa vallassa.

c. sekä vuori mari että niitty mari ovat tasa vallan kirja kieliä, mutta myös meidän suku kieliämme.

d. vuori mariksi on julkaistu suomalaista kirjallisuutta, muun muassa aleksis kiven seitsemän veljestä.

e. kääntäjänä on valeri alikov, joka on huolestunut siitä, ettei lasten kirjallisuutta ole marin kielellä.

f. siksi alikovin ohjelmassa on myös tove janssonin muumi kirjojen kääntäminen vuori mariksi

g. vuori marin puhujia, kuten monien muidenkin suku kieliemme puhujia, on enää kourallinen, mikä tarkoittaa sitä, että taas on kieliä kuolemassa suku puuttoon.

5. Tee tarpeelliset korjaukset.

a. Meidän ei kuuluisi päättää toisten ihmisten elämistä.

b. Itse en ole joutunut rikoksen uhriksi ja en tiedä miltä tuntuu kun menettää läheisensä.

c. Ihmisen psyykkeen muutoksia on mahdotonta ennustaa.

d. Syynä saattoi olla vain ihonväri, tai koska häntä luultiin noidaksi.

e. Tälläiset asiat ovat itsestään selviä.

f. Miksi sitten teemme tätä kaikkea tehden elämästämme stressaavaa?

g. Olin talvella Teneriffalla, jossa tapasin erään pariskunnan Englannista, joiden kanssa juttelin suomalaisesta koulunkäynnistä ja kielitaidosta.

h. Vaikka sinulla olisi paljon rahaa ja tavaraa, sinä et voi olla onnellinen, jos sinulla ei ole läheisiä joiden kanssa sinä voit iloita kaikesta mitä sinulla on.

i. Se ei ole raha, kun tuo onnellisuutta.

j. Ihmiset tienaavat Suomessa hyvin.

k. Hän vaan sattuu olemaan rikas.

l. On toki ihmisiä jotka tykkäävät olla yksin mutta ei kukaan halua olla koko ajan yksin.

m. Ja siksi jokaisen vanhemman pitää tukea ja huolehtia lapsestaan.

3
YDINKIELIOPPI

Kielenhuollon sääntöjen soveltaminen edellyttää kieliopin käsitteiden hallitsemista. ***Ydinkielioppiin*** on tiivistetty sellaiset kieliopin asiat, jotka täytyy osata ymmärtääkseen kielenhuollon normit ja kyetäkseen mahdollisimman tehokkaasti parantamaan kirjoitustaitoaan. Lisäksi kieliopin opiskeleminen kehittää kielentuntemusta ja kielenkäyttötaitoja. Suomen kielen rakenteen tunteminen tukee myös muiden kielten opiskelua.

Äännerakenne

Äänteet jaetaan kahteen pääryhmään: vokaaleihin ja konsonantteihin. Eri kielissä äänteiden määrä vaihtelee. Suomen kielessä käytetään 25:tä äännettä.

Vokaalit

Vokaaleja on 8 (etuvokaalit *e*, *i*, *y*, *ä*, *ö* ja takavokaalit *a*, *o*, *u*). Kun vokaaleja on kirjoitettuna peräkkäin vähintään kaksi, kysymyksessä on **pitkä vokaali**, **diftongi** tai **vokaaliyhtymä**. Pitkässä vokaalissa on kaksi samaa vokaalia peräkkäin. Diftongi muodostuu kahdesta eri vokaalista, jotka kuuluvat samaan tavuun: *ie* on diftongi sanassa *sie-ni*. Vokaaliyhtymä taas koostuu eri tavuihin kuuluvista peräkkäisistä vokaaleista: *ie* on vokaaliyhtymä sanassa *tatti-en*.

Suomen diftongit	
ai, oi, ui, ei, äi, öi, yi	*äy, öy, ey, iy*
au, ou, eu, iu	*uo, ie, yö*

Kolmen vokaalikirjaimen jonoja on suomen kielessä melko vähän (*maa**ilma**, **aie**, k**auan**, l**iian**, vihe**riöi**dä, s**äie**, k**aaos**, k**aoo**ttinen, d**ieet**ti, her**oii**ni, **hyeena***). Joissakin taivutusmuodoissa neljänkin vokaalikirjaimen jono on mahdollinen (*raa**oi**ssa, **aioin**, k**auaa**kaan, t**auoi**ssa, n**au'ui**mme, r**uo'oi**ssa, **hyöyi**ssä, m**ääyi**tte*).

Vokaalien yhdistämistä rajoittaa suomen kielessä **vokaalisointu**. Se tarkoittaa, että samassa yhdistämättömässä sanassa voi olla vain etu- tai takavokaaleja (*kännykkä*, *alku*). Vokaalit *e* ja *i* ovat kuitenkin vokaalisoinnun suhteen neutraaleja, eli ne voivat esiintyä myös takavokaalien kanssa (*alue*, *olio*). Vokaalisointu ei myöskään rajoita yhdyssanojen muodostamista (*yöolio*, *loiseliö*).

Sopiva äänne saa kuluttajan tuhlaamaan

Tiedot: Turun Sanomat 24.1.2010.

Tuore amerikkalaistutkimus väittää, että tietyt vokaalit saattavat hämärtää kuluttajan kykyä arvioida tuotteen edullisuutta tai kalleutta.

Chicagon yliopistossa tehdyn foneettisen tutkimuksen mukaan ihmiset liittävät tietyt äänteet pienuuteen, kun taas toiset äänteet tuovat mieleen jotain suurta.

Englanninkieliset liittävät esim. a-, e- ja i-vokaalin pienuuteen, u taas kuulostaa suurelta. Näin englanninkielinen kuluttaja saattaa pitää hintaa 2,22 dollaria kalliina, koska siinä on niin paljon u:ta: ostaja valitsee mieluummin 3,33 dollaria maksavan, koska hinnassa lausuttuna on i:tä, mikä kuulostaa mukavan pieneltä!

Journal on Consumer Research -lehden julkaiseman tutkimuksen mukaan koetilanteessa pienuuteen liittyneitä vokaaleja sisältäneet hinnat arvioitiin muita edullisemmiksi. Myös monien länsimaisten kielten pientä tarkoittavassa sanassa on i-äänne. Pieni kuulostaa pieneltä. Suuressa on usein a:ta ja u:ta.

Suomessakin tutkittu

Saara Tikkala on tutkinut kaunokirjallisuuden henkilönimiä. Hänen mukaansa jo Sokrates kiinnitti huomiota i:n synnyttämään pienuuden mielikuvaan.

– Myös nykysuomessa i ja e sekä ä ja ö yhdistyvät usein pienuuteen, ohuuteen, eloisuuteen ja iloisuuteen, kun taas a, o ja u symboloivat suuruutta, paksuutta, hitautta ja surullisuutta, Tikkala kommentoi.

Mieti siis, ostatko 4,50 maksavan tuotteen ja ohitat 3,60 maksavan.

Konsonantit

Konsonantteja on suomen kielessä 13 (*p*, *t*, *k*, *s*, *d*, *m*, *n*, ŋ, *h*, *l*, *r*, *v*, *j*). Lainasanojen mukana tulleet vierasperäiset konsonantit *b*, *g*, *f* ja *š* mukaan lukien konsonantteja on 17. Sanan alussa voivat esiintyä kaikki muut konsonantit paitsi ŋ (*äng*-äänne). Äänteillä *d*, *b*, *g* ja *f* alkavat sanat ovat aina alkuperältään vierasperäisiä sanoja (*dyyni*, *basso*, *geeni*, *fiasko*). Myöskään sananalkuiset **konsonanttiyhtymät** eli kahden tai useamman konsonantin jonot eivät alkuaan ole suomalaisperäisiä (***kl**aava*, ***ts**aari*, ***sk**aala*, ***str**utsi*).

Yksittäisten konsonanttien lisäksi sanan sisällä on myös kaksois-konsonantteja eli **geminaattoja** (*tat**t**i*, *mal**l**i*, *kuk**k**a*) ja konsonanttiyhtymiä (*pal**kk**a*, *hel**pp**o*, *sir**pp**i*, *lan**tt**u*, *pal**st**a*, *ham**st**eri*, *rem**ps**eä*).

Tavu ja tavutus

Tehtäviä tavutuksesta
Kurssi 1: Tehtävät 23, 24 (s. 118)

Sanan äänteet muodostavat tavuiksi kutsuttuja rytmiyksikköjä. Vokaali on välttämätön osa tavua joko lyhyenä, pitkänä tai diftongina. Kaikki suomen vokaalit voivat yksinkin muodostaa tavun. Joitakin sanoja voi tavuttaa kahdella tavalla (*pi-me-yt-tä* ~ *pi-meyt-tä*; *te-ke-y-ty-ä* ~ *te-key-ty-ä*).

Tavutyypit (V = vokaali, K = konsonantti)			
V	**a**-pu, **y**-li, va-pa-**u**-tu-**a**	KVV	**kau**-as, int-**tää**, va-**pau**-tu-a
KV	**mu-ka-va**, yö-**py**-ä	VVK	**uut**-ta, **ait**-ta
VK	**ol**-koon, **yl**-pe-ä, te-**os**	KVVK	**taas-kaan**, **taak**-ka, **syös**-tä
KVK	**tak**-ki, **tyt**-tö	VKK	**ilk**-ku-a, **ark**-ki
VV	**uu**-si, **yö**-py-ä, ko-pe-**aa**	KVKK	**turs**-ka, **telt**-ta

Tavujen rakennesäännöt
1. Sanansisäisen tavun alussa voi olla enintään yksi konsonantti; sananalkuisessa tavussa voi olla useampi konsonantti (*kruunu*, *kriisi, stressi*).
2. Tavussa on vähintään yksi vokaali.
3. Tavussa on enintään kaksi vokaalia.
4. Tavussa mahdollisesti esiintyvät kaksi vokaalia ovat aina peräkkäin.
5. Tavun lopussa voi olla enintään kaksi konsonanttia.
6. Tavunloppuista kahden konsonantin jonoa edeltää enintään yksi vokaali.

Sanaluokat

Sanat jaetaan **sanaluokkiin** taipumisen perusteella. Merkityskin näkyy sanaluokkajaossa, mutta pelkästään sanan merkityksen perusteella ei voi määritellä, mihin sanaluokkaan sana kuuluu. Esimerkiksi verbin määritelmäksi ei riitä, että sen sanotaan tarkoittavan tekemistä: *uinti* ja *kuvanveisto* ovat kyllä tekemistä, mutta ne luokitellaan substantiiveiksi.

Taipumisen perusteella sanat jaetaan **nomineihin**, jotka taipuvat sijamuodoissa, ja **verbeihin**, jotka taipuvat persoonamuodoissa. Lisäksi omiksi sanaluokikseen on erotettu täysin taipumattomat **partikkelit**, muutamissa sijoissa taipuvat **adverbit** sekä **pre-** ja **postpositiot**.

Nominit

Substantiivit, adjektiivit, pronominit ja numeraalit

Nomineja ovat substantiivit, adjektiivit, pronominit ja numeraalit.

Substantiiveja sanottiin ennen nimisanoiksi, koska substantiivit nimeävät mitä moninaisimpia asioita, esineitä, ihmisiä, ilmiöitä, ominaisuuksia, paikkoja, tekoja jne. Substantiivit ovat joko **yleisnimiä** (*maa*, *presidentti*, *matka*, *uutuus*, *teko*) tai **erisnimiä** (*Suomi*, *Sonja*, *Salonen*, *Salon Sanomat*, *Saab*, *Jumala*, *Allah*).

Adjektiivit ilmaisevat, millainen jokin on. Adjektiiveilla on **vertailumuodot** eli **positiivi** (perusaste), **komparatiivi** ja **superlatiivi**.

Adjektiivien vertailumuodot		
Positiivi	**Komparatiivi**	**Superlatiivi**
nöyrä	nöyre**mpi**	nöyr**in**
pitkä	pite**mpi**/pide**mpi**	pis**in**
halukas	halukkaa**mpi**	halukka**in**
haluton	haluttoma**mpi**	haluttom**in**
innostava	innostava**mpi**	innostav**in**
hyvä	pare**mpi**	paras

Pronomineja käytetään muiden sanojen sijasta. Se, mihin pronomini viittaa, on pronominin **korrelaatti** (ks. Pronominin korrelaatti, s. 69). Korrelaatti käy ilmi tekstistä tai tilanteesta.

Pronominiryhmät	
Persoonapronominit	minä, sinä, hän, me, te, he
Demonstratiivipronominit	tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne
Interrogatiivipronominit	kuka, mikä, kumpi
Relatiivipronominit	joka, mikä
Indefiniittipronominit	joku, jokin, jompikumpi, eräs, muuan, yksi, kaikki, joka(inen), kukin, kumpikin, molemmat, kukaan, kumpikaan, mikään, muutama, jokunen, moni, usea
Refleksiivipronomini	itse + omistusliite. *(Johtaja jumaloi itseään.)*

Numeraalit eli **lukusanat** ilmaisevat tarkkaa numeroin ilmaistavissa olevaa lukumäärää tai järjestystä. Niitä on kaksi ryhmää. **Perusluvut** ilmaisevat lukumäärän: *yksi*, *kolme*, *viisitoista*. **Järjestysluvut** ilmaisevat järjestyksen: *ensimmäinen*, *kolmas*, *viidestoista*.

Sijamuodot

Suomen kielessä on 14 **sijamuotoa**. Suomen kielessä on myös 15. sija, **akkusatiivi**, mutta se on vain persoonapronomineilla ja *kuka*-pronominilla: *minut*, *sinut*, *hänet*, *meidät*, *teidät*, *heidät*, *kenet*.

Sijamuodot ja niiden päätteet		
KIELIOPILLISET SIJAT	**Yksikkö**	**Monikko**
Nominatiivi	*hirveä pipo*	*hirveät pipot*
Genetiivi	*hirveä**n** pipo**n*** -n	*hirvei**den** pipoje**n*** -en, -den, -tten, -ten, -in
Partitiivi	*hirveä**ä** pipo**a*** -a/-ä, -(t)ta/-(t)tä Huom. *päähine – päähine**ttä***	*hirvei**tä** pipo**ja*** -a/-ä, -ta/-tä
ROOLISIJAT		
Essiivi	*hirveä**nä** pipo**na*** -na/-nä	*hirvei**nä** pipoi**na*** -na/-nä
Translatiivi	*hirveä**ksi** pipo**ksi*** -ksi Huom. *pipo**kse**ni – pipoi**ksem**me*	*hirvei**ksi** pipoi**ksi*** -ksi
PAIKALLISSIJAT		
Inessiivi	*hirveä**ssä** pipo**ssa*** -ssa/-ssä	*hirvei**ssä** pipoi**ssa*** -ssa/-ssä
Elatiivi	*hirveä**stä** pipo**sta*** -sta/-stä	*hirvei**stä** pipoi**sta*** -sta/-stä
Illatiivi	*hirveä**än** pipo**on*** -Vn (V=vokaali) *yhtee**n** päähineese**en*** -seen	*hirvei**siin** pipoi**hin*** -(h)in *kaikki**in** päähinei**siin*** -siin
Adessiivi	*hirveä**llä** pipo**lla*** -lla/-llä	*hirvei**llä** pipoi**lla*** -lla/-llä
Ablatiivi	*hirveä**ltä** pipo**lta*** -lta/-ltä	*hirvei**ltä** pipoi**lta*** -lta/-ltä
Allatiivi	*hirveä**lle** pipo**lle*** -lle	*hirvei**lle** pipoi**lle*** -lle
VÄHÄKÄYTTÖISET SIJAT		
Abessiivi	*hirveä**ttä** pipo**tta*** -tta/-ttä	*hirvei**ttä** pipoi**tta*** -tta/-ttä
Komitatiivi	*hirvei**ne** pipoi**neen*** -(i)ne + omistusliite (i = monikon tunnus)	
Instruktiivi	*hirvei**n** pipoi**n*** -(i)n (i = monikon tunnus)	

Verbit

Persoonamuodot

Verbeillä on **aikamuodot** ja **modukset**. Aikamuodot eli **tempukset** ovat **preesens**, **imperfekti**, **perfekti** ja **pluskvamperfekti**. Perfekti ja pluskvamperfekti ovat **liittomuotoja**, koska niissä on aina mukana *olla*-verbi apuverbinä. Modukset eli suhtautumismuodot ilmaisevat suhtautumista eli sitä, esittääkö kielenkäyttäjä asian varmana, epävarmana, mahdollisena, toivottuna, pakollisena jne. Moduksia on neljä: **indikatiivi**, **konditionaali**, **potentiaali** ja **imperatiivi**.

Verbit taipuvat **persoonamuodoissa**, joita on **aktiivissa** kolme yksikössä ja kolme monikossa sekä lisäksi **yleispersoona** eli **passiivi**:

yks. 1. p.	nauran	**mon. 1.p.**	nauramme
yks. 2. p	naurat	**mon. 2.p.**	nauratte
yks. 3. p	nauraa	**mon. 3.p.**	nauravat
yleispersoona eli passiivi	nauretaan		

Persoonamuotoisten verbien taipuminen: aikamuodot ja modukset

Modus	Persoona	Preesens	Imperfekti	Perfekti	Pluskvamperfekti
INDIKATIIVI	y. 1. p.	tuon *en tuo*	toin *en tuonut*	olen tuonut *en ole tuonut*	olin tuonut *en ollut tuonut*
	y. 2. p.	tuot *et tuo*	toit *et tuonut*	olet tuonut *et ole tuonut*	olit tuonut *et ollut tuonut*
	y. 3. p.	tuo *ei tuo*	toi *ei tuonut*	on tuonut *ei ole tuonut*	oli tuonut *ei ollut tuonut*
	m. 1. p.	tuomme *emme tuo*	toimme *emme tuoneet*	olemme tuoneet *emme ole tuoneet*	olimme tuoneet *emme olleet tuoneet*
	m. 2. p.	tuotte *ette tuo*	toitte *ette tuoneet*	olette tuoneet *ette ole tuoneet*	olitte tuoneet *ette olleet tuoneet*
	m. 3. p.	tuovat *eivät tuo*	toivat *eivät tuoneet*	ovat tuoneet *eivät ole tuoneet*	olivat tuoneet *eivät olleet tuoneet*
	yleisper-soona eli passiivi	tuodaan *ei tuoda*	tuotiin *ei tuotu*	on tuotu *ei ole tuotu*	oli tuotu *ei ollut tuotu*

Persoonamuotoisten verbien taipuminen: aikamuodot ja modukset

Modus	Persoona	Preesens	Imperfekti	Perfekti	Pluskvamperfekti
IMPERATIIVI	y. 1. p.	–			
	y. 2. p.	tuo *älä tuo*			
	y. 3. p.	tuokoon *älköön tuoko*		olkoon tuonut *älköön olko tuonut*	
	m. 1. p.	tuokaamme *älkäämme tuoko*			
	m. 2. p.	tuokaa *älkää tuoko*			
	m. 3. p.	tuokoot *älkööt tuoko*		olkoot tuoneet *älkööt olko tuoneet*	
	yleis-persoona eli passiivi	tuotakoon *älköön tuotako*		olkoon tuotu *älköön olko tuotu*	
KONDITIONAALI	y. 1. p.	toisin *en toisi*		olisin tuonut *en olisi tuonut*	
	y. 2. p	toisit *et toisi*		olisit tuonut *et olisi tuonut*	
	y. 3. p.	toisi *ei toisi*		olisi tuonut *ei olisi tuonut*	
	m. 1. p.	toisimme *emme toisi*		olisimme tuoneet *emme olisi tuoneet*	
	m. 2. p.	toisitte *ette toisi*		olisitte tuoneet *ette olisi tuoneet*	
	m. 3. p.	toisivat *eivät toisi*		olisivat tuoneet *eivät olisi tuoneet*	
	yleisper-soona eli passiivi	tuotaisiin *ei tuotaisi*		olisi tuotu *ei olisi tuotu*	
POTENTIAALI	y. 1. p.	tuonen *en tuone*		lienen tuonut *en liene tuonut*	
	y. 2. p	tuonet *et tuone*		lienet tuonut *et liene tuonut*	
	y. 3. p.	tuonee *ei tuone*		lienee tuonut *ei liene tuonut*	
	m. 1. p.	tuonemme *emme tuone*		lienemme tuoneet *emme liene tuoneet*	
	m. 2. p.	tuonette *ette tuone*		lienette tuoneet *ette liene tuoneet*	
	m. 3. p.	tuonevat *eivät tuone*		lienevät tuoneet *eivät liene tuoneet*	
	yleis-persoona eli passiivi	tuotaneen *ei tuotane*		lienee tuotu *ei liene tuotu*	

Suomen kielessä kieltosanakin on verbi, eli se taipuu persoonamuodoissa (*e**n** naura, e**t** naura, ei naura, e**mme** naura, e**tte** naura, ei**vät** naura, ei naureta*).

Aikamuodot eli tempukset

Ks. taulukko s. 248–249

Preesens viittaa nykyhetkessä tapahtuvaan tai pysyvään tilanteeseen: ***Juon** ensin tämän kahvin loppuun. Suomessa **juodaan** paljon kahvia. Talvi **tuntuu** pitkältä.*

Suomen kielessä ei tunneta **futuuria** aikamuotona vaan preesensillä ilmaistaan myös tulevia tapahtumia: *Valtamerien vedenpinta **nousee**. Tilanne tuskin **muuttuu** tulevaisuudessa yhtään paremmaksi.* Jos futuurinen merkitys halutaan varmistaa, voidaan käyttää esimerkiksi rakennetta *tulee tapahtumaan*. Sillä korostetaan tapahtuman sijoittumista tulevaisuuteen: *Painettujen kirjojen merkitys **tulee muuttumaan** – mutta miten?* (Turhaa toistoa tulee kuitenkin välttää: V *Painettujen kirjojen merkitys tulee muuttumaan tulevaisuudessa – mutta miten?*) Futuurisia verbirakenteita voidaan käyttää myös tyylikeinona: *Jonain päivänä **olen seisova** juhlasalin korokkeella ylioppilaslakki päässäni.*

Imperfekti ilmaisee mennyttä aikaa: *He **hymyilivät** mutta **eivät paljastaneet** salaisuuttaan.* Imperfekti on tyypillinen kerronnan aikamuoto: ***Tulin**, **näin** ja **voitin**.* Imperfektiä käytetään myös kohteliaisuuskeinona: *Anteeksi, **oliko** tämä paikka vapaa?*

Perfekti ilmaisee tekemistä tai tapahtumista, jota tarkastellaan nykyhetken näkökulmasta ja joka jatkuu tai jonka seuraukset näkyvät: ***Oletko käynyt** Roomassa? **Olen** aina **tehnyt** itse ruokaa kotona. Täällä **ei ole siivottu**!*

Pluskvamperfekti ilmaisee jo päättynyttä tekemistä tai tapahtumista, usein varhaisempaa kuin imperfektillä ilmaistu: ***Olin käynyt** siellä jo aiemmin. Vauva **ei ollut nukkunut** hyvin. Serkut **olivat eksyneet** reitiltä, koska he **olivat valinneet** oikotien. Karttoja **ei ollut** tietenkään **pakattu** mukaan.* Pluskvamperfektillä myös kerrotaan muilta kuultua: *Siellä **oli ollut** melkoinen säpinä.*

[AKANA] Puupino sortui, soitti itse avun.

Satakunnan Kansa 6.12.2006

Suhtautumismuodot eli modukset

Ks. taulukko s. 248–249

Indikatiivi on ainoa modus, joka esiintyy kaikissa aikamuodoissa: *Äidinkieli **on** halvin hassuttelun keino, vaikka kieleen kyllä **suhtauduttiin** ennen melko vakavasti. **On**ko tilanne oikeastaan **muuttunut**, koska jo Mikael Agricolaa **oli** kuulemma **pidetty** aikamoisena humoristina?* Indikatiivi on moduksena huomaamaton, koska sillä ei ole minkäänlaista moduksen tunnusta, kun taas muut kolme modusta erottaa helposti niiden tunnuksista.

Konditionaalin tunnus on *-isi-*. Konditionaalilla kuvitellaan, suunnitellaan, ohjaillaan, kehotetaan ja ehdotetaan: ***Olisi** hyvä, jos **luistelisitte** taustamusiikin tahdissa. Jospa **mentäisiin** ensin lenkille.* Konditionaalilla on preesens- ja perfektimuodot: ***Menisin** teatteriin, jos esitystä **ei olisi myyty** loppuun.* Myös kohteliaissa pyynnöissä konditionaali on tavallinen: ***Olisitko** ystävällinen ja **avaisit** minulle oven? Nyt sinun **kannattaisi** pyytää anteeksi.*

Imperatiivi esiintyy käskylauseissa. Sen avulla käsketään, kehotetaan, toivotetaan ja ohjataan: ***Pysykää** paikallanne! **Pysyköötmyös koirat poissa remontin tieltä! **Olkoon** onni mukanamme!* Kieltosana on imperatiivissa erilainen kuin muissa moduksissa: ***Älä** puutu tähän! **Älköön** hänkään väittäkö muuta. **Älkää** tekään lähtekö. **Älkäämme** uskoko heitä! **Älköötheikään yrittäkö vaikuttaa meihin.*

Potentiaalilla pohdiskellaan, arvioidaan toiminnan toteutumista ja esitetään kohtelias kehotus tai pyyntö: ***Sulaneeko** tuo lumikasa vapuksi? **Saanen** romaanin valmiiksi kesään mennessä. **Varmistanet**, että kaikki muistavat ilmoittautua. Hallitus **ei julkaisse** raporttia ajoissa. Isoäiti **surree** vielä kadonnutta kissaansa.* Potentiaalin tunnukset ovat *-ne-, -le-, -se-, -re-* (*voi<u>ne</u>e, tul<u>le</u>e, juos<u>se</u>e, pur<u>re</u>e*). *Olla*-verbin potentiaali tehdään *lie*-vartalosta: ***Lienet** jo **kuullut** uutisen.* Usein potentiaalimuoto korvataan käyttämällä esimerkiksi sanoja *ehkä, kai, mahdollisesti, toivottavasti*: *Olet jo ehkä kuullut uutisen.*

Nominaalimuodot

Verbeillä on persoonamuotojen lisäksi **nominaalimuotoja**. Ne taipuvat kuten nominit. Nominaalimuotoja on kaksi ryhmää, **infinitiivit** ja **partisiipit** (ks. s. 252). Infinitiivit taipuvat joissakin sijoissa, partisiipit kaikissa 14 sijamuodossa (ks. Sijamuodot, s. 247).

INFINITIIVIT

1. infinitiivi eli A-infinitiivi

naura/a, syö/dä, hypät/ä; naura/a/kse/ni, syö/dä/kse/ni,

hypät/ä/kse/ni

2. infinitiivi eli E-infinitiivi

naura/e/n, syö/de/n, nous/te/n (instr.)

naura/e/ssa, syö/de/ssä, nous/te/ssa (akt., iness.)

naure/tta/e/ssa, syö/tä/e/ssä, nous/ta/e/ssa (pass., iness.)

3. infinitiivi eli MA-infinitiivi

naura/ma/ssa (iness.), naura/ma/sta (elat.), *naura/ma/an* (illat.),

naura/ma/lla (adess.), *naura/ma/tta* (abess.), *naura/ma/n* (instr.)

nauretta/ma/n (pass. instr.)

PARTISIIPIT

1. partisiippi eli VA-partisiippi

naura/va, syö/vä, nouse/va (akt.)

naure/tta/va, syö/tä/vä, nous/ta/va (pass.)

2. partisiippi eli aktiivissa NUT-partisiippi ja passiivissa TU-partisiippi

naura/nut, syö/nyt, nous/sut, pur/rut, tul/lut (akt.)

naure/ttu, syö/ty, nous/tu, pur/tu, tul/tu (pass.)

Partikkelit

Partikkeleita on monta ryhmää. Niitä ovat **konjunktiot**, jotka yhdistävät lausekkeita ja lauseita sekä osoittavat niiden suhteita. **Konjunktiolauseet** (KL) alkavat **alistuskonjunktiolla**: *että (niin että)*, *jotta*, *koska*, *kun (kunhan)*, *kunnes*, *jos (joskin, jos kohta)*, *vaikka*, *kuin (niin kuin, ikään kuin, ennen kuin)*, *kuten*, *mikäli*, *ellen (ellet, ellei* jne.), *jollen (jollet, jollei* jne.). **Rinnastuskonjunktiolla** (*ja*, *sekä*, *sekä – että*, *-kä*, *eli*, *tai*, *joko – tai*, *vai*, *mutta* tai *vaan*) rinnastetaan samanarvoisia lauseenjäseniä tai lauseita. Muita partikkeleita ovat **konnektiivit** (esim. *toisaalta, myös, samoin, niin ikään, taas, silti, tosin, kuitenkin, lopulta, vihdoin*), **sävypartikkelit** (esim. *tietysti, kai, ehkä, vieläpä, enää, ihan, melkein*) sekä **dialogipartikkelit** (esim. *niin, ai, tokko*), **huudahdukset** eli **interjektiot** (esim. *hui, yäk, auts, kääk*) ja **liitepartikkelit** (*-kin*, *-kaan*, *-kään*, *-pa*, *-pä*). Partikkelit eivät taivu eivätkä muodosta lausekkeita (ks. Lause ja lauseke, s. 254).

Adverbit

Merkitykseltään **adverbit** voi ryhmitellä seuraavasti:

- **ajan adverbit** (esim. *äsken, aikaisin, aiemmin, aikoinaan, silloin tällöin, ennakkoon*)
- **paikan adverbit** (esim. *sisältä, kotona; vasemmalla, vasemmalta, vasemmalle*)
- **tavan adverbit** (esim. *mainiosti, oikein, sattumalta, kirjeitse, kolmisin*)
- **määrän adverbit** (esim. *paljon, enemmän, eniten; hiukan, tarpeeksi, liikaa, yhtään*)
- **vahvistussanoina toimivat adverbit** (esim. *aika, todella, liian, hyvin, verrattain*).

Adverbit taipuvat vain joissakin sijoissa (esim. *lähellä, läheltä, lähelle*) tai ovat taipumattomia (esim. *tänään, huomenna*). Joillakin adverbeilla on myös vertailumuotoja (esim. *huonosti, huonommin, huonoimmin*).

Pre- ja postpositiot

Pre- ja postpositiot ilmaisevat paikan, ajan, välineen, syyn ja näkökulman merkityssuhteita, joita ei voi ilmaista pelkästään sijamuodoilla. Ne taipuvat vain muutamissa sijoissa, tai ne eivät taivu lainkaan.

Suomen kielelle tyypillisiä ovat postpositiot: *aamiaisen **jälkeen***. Indoeurooppalaisissa kielissä käytetään sen sijaan enemmän prepositioita: ***efter** frukost*, ***after** breakfast*, ***nach** dem Frühstück*.

Lauseen rakenne

Lauseen rakenteelliset ominaisuudet vaikuttavat tekstin sujuvuuteen. Myös välimerkkien sijoittaminen oikeaan paikkaan edellyttää lauseen rakenteen ymmärtämistä. Siksi on hyvä hallita käsitteet *lause* ja *lauseke* sekä tunnistaa *lauseenjäsenet*.

Lause ja lauseke

Lause on sanoista muodostuva rakenne, jonka ydin on persoonamuotoinen verbi eli **predikaatti** (ks. Predikaatti, s. 255): ***Perustettiin*** *bändi. Mike* ***ei pysynyt*** *nahoissaan, kun* ***soitimme*** *niin hyvin.* ***Kuulin*** *äskettäin, että joku Andyn kaveri* ***olisi*** *alun perin* ***halunnut*** *mukaan.*

Lauseissa on predikaatin lisäksi muitakin sanoja. Ne muodostavat lausekkeita:

LAUSEKE	PREDIKAATTI	LAUSEKE
Kirjat	kiinnostavat	lukijoita.

Lauseke voi koostua yhdestä tai useammasta sanasta. Mikäli lauseke muodostuu useasta sanasta, yksi lausekkeen sanoista on **pääsana** ja muut sanat ovat **määritteitä**:

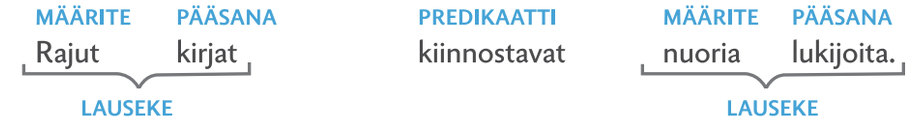

Lausekkeiden avulla tekstiä voi monipuolistaa ja havainnollistaa:

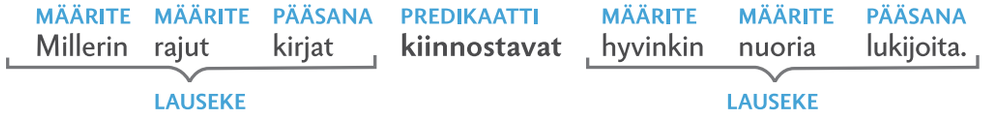

Puhuessa käytetään usein pelkkiä lausekkeita: *Ihan tajutonta. Eilen vai? Kuka? Oikeinko oma auto? Kukapa ei! Kiitos äidin.* Lauseke voi muodostaa yksinäänkin **virkkeen** (ks. Virke ja lause, s. 13), sillä virke on kirjoitetun tekstin yksikkö, joka alkaa isolla kirjaimella ja päättyy loppuvälimerkkiin. Pelkästä lausekkeesta koostuvaa predikaatitonta virkettä voi käyttää tekstissä tyylikeinona, mutta asiatyylisissä teksteissä predikaatittomien virkkeiden käyttöä ei suositella.

Lauseenjäsenet

Monien kielenhuoltosopimusten noudattaminen edellyttää lauseen rakenteen hahmottamista. Lauseen ytimenä olevan persoonamuotoisen verbin eli predikaatin lisäksi kannattaa tuntea myös muut **lauseenjäsenet** eli **subjekti**, **objekti**, **predikatiivi** ja **adverbiaali**.

Attribuutti-käsitteestä on luovuttu, koska lauseen hahmottaminen predikaatin ja lausekkeiden avulla tekee käsitteen attribuutti tarpeettomaksi: puhutaan **pääsanoista** ja **määritteistä** (ks. Lause ja lauseke, s. 254).

Predikaatti

Predikaatti eli persoonamuotoinen verbi on lauseen ydin: *Kotona **alettiin** siivota. Me **emme lähteneet** ulos.* Kun lauseesta etsii predikaattia, on muistettava, että suomen kielessä myös kieltosana on verbi ja että perfekti ja pluskvamperfekti ovat aina liittomuotoja (ks. Verbit, s. 248): *Me **emme ole lähteneet** ulos. He **olivat odottaneet** meitä. Keittiötä **ei ollut** vielä **siivottu**.*

Myös **verbiketju** voi olla lauseessa predikaattina: *Meidän **olisi kannattanut lähteä** ulos.*

Subjekti

Useimmiten lauseessa on predikaatin lisäksi myös **subjekti**.

Subjektin sijamuotoja (ks. Sijamuodot, s. 247) ovat nominatiivi ja partitiivi: ***Lukiolaiset*** (nom.) *lähtivät Kiasmaan.* ***Lukiolaisia*** (part.) *lähti Kiasmaan.* Yksipersoonaisten verbien subjekti on genetiivissä: ***Heidän*** (gen.) *täytyy maksaa lippunsa perillä.*

Subjekti ja predikaatti mukautuvat lauseessa toisiinsa eli taipuvat samassa luvussa ja persoonassa: ***Juhla oli*** *hieno.* ***Vieraat nauttivat*** *tunnelmasta.* ***Eivät häirinneet hyttyset****kään, vaikka juuri sitä* ***minä pelkäsin****, toisin kuin äitini.* Tätä mukautumista nimitetään **kongruenssiksi** (ks. Kongruenssi, s. 78).

Passiivilauseessa ja nollapersoonaisessa lauseessa ei ole subjektia (ks. Passiivi, s. 76 ja Nollapersoona, s. 78): ***Juostaan*** *suojaan, muuten* ***käy*** *huonosti.*

Objekti

Objekti on verbin määrite ja vastaa muun muassa kysymyksiin *mitä, minkä, ketä* ja *kenet*. Sen sijoja ovat nominatiivi, partitiivi ja genetiivi (ks. Sijamuodot, s. 247): ***Verkkolehti*** (nom.) *julkaistiin eilen. Teemme* ***verkkolehteä*** (part.) *iltaisin koululla.* ***Seuraavan lehden*** (gen.) *julkaisemme vasta hiihtoloman jälkeen.* Persoonapronominien ja kysyvän pronominin *kuka* **akkusatiivimuodot** *minut, sinut, hänet, meidät, teidät, heidät, kenet* ovat lauseessa aina objekteja.

Predikatiivi

Predikatiivi esiintyy yleensä vain *olla*-verbin yhteydessä. Sen sijat ovat nominatiivi, partitiivi ja genetiivi (ks. Sijamuodot, s. 247): *Elämä on* ***matka*** (nom.), *elämä on* ***unta*** (part.), *elämä on* ***minun***. (gen.).

Adverbiaali

Adverbiaali määritellään usein poissulkemisen menetelmällä, eli jos lauseke ei ole subjekti, objekti eikä predikatiivi, se on adverbiaali: *Runoilija on* ***vankilassa***. *Hän kirjoitti* ***rohkeasti***. ***Toivottavasti*** *hänet vapautetaan* ***pian***.

Oikeinkirjoitushakemisto

A
aggressiivinen
aikakauslehti
aika lailla
aivan kuin
ajoittain
ala-aste
alinomaa
Allah
aloittaa
aloitus
alun perin
ameba
ani harva
ani harvoin
aplodit
arkeologi
Ateneum
Atlantin valtameri
Atlantti
aurinko ~ Aurinko (taivaankappale)
avoimuus

B
balladi
Baltia
baltti
bostonkakku
buddhalaisuus
buffet ~ buffetti

C
celsiusaste
chattailla

D
daalia
desibeli
dieselmoottori
dna ~ DNA

E
edellä mainittu
eduskunta
Eduskuntatalo ~ eduskuntatalo
ehdottaa
elämäkerta
emootio
emotionaalinen
englannin kieli
enintään
ennen kaikkea
ensimmäinen maailmansota
enää
eri lailla
eri puolella
eri tavalla
eri-ikäinen
erilleen kirjoittaminen
erilainen
eritoten
eroosio
espanjan kieli
espanjankielinen
EU:hun ~ EU:iin
Euroopan unioni
evankelisluterilainen
evoluutio

F
faarao ~ farao
fataali
filee : fileetä ~ filettä
foorumi
formaalinen

G
graafikko
graafinen
gourmet ~ gurmee

H

helpottaa
Helsingin–Joensuun lentolinja
Helsingin Sanomat
Helsingin yliopisto
Helsinki-Vantaan lentoasema
hierarkia
hierarkkinen
HIV ~ hiv
hormoni
humaani
huomioon ottaen
hygieeninen
hygienia
hädin tuskin
hälyttää
hätyyttää

I

ikään kuin
imaami
inflaatio
inkvisitio
internet ~ Internet
internetiin : Internetiin
Intian valtameri
intiimi
islam
Isossa-Britanniassa
isoviha
itse asiassa
itse kukin
itsestään selvä ~ itsestäänselvä
itsestäänselvyys
Itämeri
Itä-Suomen yliopisto
itäsuomalainen

J

jatkosota
jazz ~ jatsi
joka päivä
joka-aamuinen
jokapäiväinen
jompikumpi
jonkin verran
jonnekin
jotenkuten
jumala ~ Jumala (krist.)
jumalanpalvelus

K

kaakao
kaiken kaikkiaan
Kanariansaaret
kansainvälinen
Kansallisteatteri
kantarelli
karjalanpaisti
karjalanpiirakka
karkottaa
katastrofi
katolinen
Kaukoitä
kehottaa
KELA ~ Kela
kerta kaikkiaan
kesken jäänyt
keskiaika
keski-ikä
kiinni
klisee
koettaa
koittaa
koko ajan
Koraani
kotiin lähteminen
kotiinlähtö
kraatteri
kukaties
kutakuinkin
kuu ~ Kuu (taivaankappale)
kuulemma
kuulostaa

L

Lapin-retki
laser ~ laseri
Latinalainen Amerikka
liila
lisensiaatti
loppujen lopuksi
lukuun ottamatta
lyriikka
lyyrikko
lyyrinen
Lähi-itä

M

maa ~ Maa (taivaankappale)
maailma
makaaberi
makaroni
marxilaisuus ~ marksilaisuus
matriarkaatti
media
melankolia
metalli
miellyttää
mieluummin
miinusmerkki
minnekään
minuutti
mitali
moduuli
monarkia
mukaan lukien
muslimi
muun muassa

N

naiivi
NATOssa ~ Natossa
niin kuin
niin sanottu
nimenomaan
näin ollen
näyttelijä

O

odysseia
olemassa oleva
olemassaolo
omatunto : omassatunnossa
Opetushallitus
oppositio
ortopedi
otsoni
Oulun yliopisto

P

paikkansapitävä ~ paikkansa pitävä
paraabeli
parlamentaarinen
parturi-kampaaja
pedagogi
perin juurin
perin pohjin
petankki ~ petanque
piirustus
pikkuhiljaa ~ pikku hiljaa
pitsa ~ pizza
Pohjoismaat
pohjola
preliminääri
profeetta
professori
psyyke : psyykeä
psyykkinen
putipuhdas
pyree : pyreetä ~ pyrettä
päinvastoin ~ päin vastoin
päällikkö

R

Raamattu
renessanssi
repliikkiviiva
roomalaiskatolinen
ruoka : ruoan ~ ruuan
ruotsinkielinen
Ruotsin-laiva ~ ruotsinlaiva
ruuhka-Suomi

S

sairaalloinen
samaani
saman tien
sampoo
samppanja
sananvalinta ~ sanavalinta
Savon murre
Savon Sanomat
Seitsemän veljestä -romaani
sekunti
senhetkinen
shakki ~ šakki
shokki ~ šokki ~ sokki
sikari
sitä paitsi
sitä vastoin
suin päin
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
suomen kieli
Suomen Punainen Risti
suomenkielinen
suomenpystykorva
Suomi–Ruotsi-jääkiekko-ottelu
suurin piirtein
sydämellinen
symboli
syy-seuraussuhde

T

taaksepäin ~ taakse päin
taiteilija
takimmainen
talvisota
Tampereen yliopisto
temperamentti
Thaimaa : Thaimaahan
tiedottaa
toden teolla
toinen maailmansota
toisin päin ~ toisinpäin
toisin sanoen
totta kai
traaginen
tšetšeeni
tuhatvuotinen
tuiki tärkeä
Tuntematon sotilas -romaani
Turun murre
Turun Sanomat
Turun yliopisto
tuutori
työn tekeminen
työnteko
tällainen
tänä päivänä
täynnä
Täällä Pohjantähden alla -romaani

U

UNICEF ~ Unicef
useimmiten
uudenvuodenaatto
Uusi testamentti
uusivuosi (1.1.)

V

Vanha testamentti
varta vasten
viime aikoina
viime vuonna
viimeaikainen
viimevuotinen

Y

yhteen kirjoittaminen
yhtä mittaa
yhtäkkiä
YK:hon ~ YK:iin
yliopisto
ylioppilastutkintolautakunta
ylipäätään
yläaste
ylöspäin ~ ylös päin
YTL : YTL:ssa ~ YTL:ssä

Asiahakemisto

A

abessiivi 62, **247**
ablatiivi 62, **247**
adessiivi 62, 93, **247**
adjektiivi 67–68, 92, **245–246**
adjektiivien vertailu 66, 67–68, **246**
adverbi 253
adverbiaali 256
aikamuoto eli tempus 31, **248–250**
ajan ilmaukset 60–63
ajatusviiva 25, 26, 35, **39**, 63
akkusatiivi **246**, 256
aktiivi 248
alistus 14–16
alistuskonjunktio 252
alkukirjain 43–46
allatiivi 62, **247**
anakoluutti 84
anglismi 90
attribuutti 255

D

demonstratiivipronomini 70, **246**
dialogipartikkeli 252
diftongi 242

E

edussana **26–27**, 36
elatiivi 62, **247**
epäsuora esitys 23
epäsuora kysymyslause **16**, 18
epäsymmetrinen virke 83
erikoislaina 52–55
erilleen kirjoittaminen 47–51
erisnimi 43–46
essiivi 62, **247**
etuvokaali 55, 56, **242–243**

F

futuuri 250

G

geminaatta 244
genetiivi 62, **247**

H

heittomerkki **41–42**, 56
huudahdus eli interjektio 252
huutomerkki **17**, 24, 27

I

illatiivi 62, **247**
imperatiivi eli käskymuoto 17, 77, 248, 249, **251**
imperfekti 248–250
indefiniittipronomini 246
indikatiivi 248, **251**
inessiivi 62, **247**
infinitiivi 251–252
instruktiivi 62, **247**
interjektio eli huudahdus 252
interrogatiivipronomini 246
iso ja pieni alkukirjain 43–46

J

johdos eli johdettu sana **45**, 49, 50, 54, 65
johdostyyppi -ottaa, -oittaa 65
johtolause **23–27**, 32–36
joku/jokin **73**
järjestysluku **61–62**, 246

K

kaksoiskonsonantti 54, **244**
kaksoispiste **37–38**, 59, 61
kapulakieli 93–95
kellonajan ilmaiseminen 63
ketjuvirke 84
kielikuva 29, 36, **88**
kieliopillinen sija 247
kieltolause 78
kieltosana 78, **248**
kolme pistettä **17**, 24
komitatiivi 62, **247**

komparaatio eli vertailu **67–68**, 246
komparatiivi 67–68, **246**
konditionaali 248, 249, **251**
kongruenssi **78–79**, 256
konjunktio 15, 19, 20, 83, **252**
konjunktiolause **15**, 252
konnektiivi 252
konsonantti 54, 56, **244**
konsonanttiyhtymä 55, **244**
korrelaatti **69–73**, 246
kysymyslause 17
kysymysmerkki **17–18**, 27
käskylause 17, **251**
käskymuoto eli imperatiivi 248–249, **251**

L
lainasanat (ks. vierassanat) 42, 51, **52–56**
lainausmerkit **23–29**, 30–36
lause **13**, 254
lauseenjäsen 19, **255–256**
lauseenvastike **14**, 20, 22, 85
lauseke 254–255
liitepartikkeli 64
liittomuoto **250**, 255
lukusana eli numeraali 60–63, 79, **246**
lyhenne **57–59**, 60

M
metateksti 97
modus eli suhtautumismuoto 248–249, **251**
muoti-ilmaus 89
määrite 70, 86, **254–256**
määriteosa **48**, 70

N
nollapersoona 72, **78**, 256
nominaalimuoto 14, 74, **251–252**
nominatiivi 48, 62, **247**, 255, 256
nomini **245**, 251
numeraali eli lukusana 60–63, **246**
numero 60–63

O
objekti 255, **256**
omistusliite eli possessiivisuffiksi 74–75
-ottaa- ja -oittaa-loppuinen verbi 65

P
paikallissija 247
partikkeli 64, 82, **252**
partisiippi 251–252
partitiivi 61, 62, 73, **247**
passiivi eli yleispersoona **76–77**, 248, 249
perfekti 248–250
persoonamuoto 248–249
persoonamuotoinen verbi 13, 14, **248–249**
persoonapronomini 246
persoonapääte 248
perusluku **60–61**, 246
pilkku **18–22**, 24, 25, 34, 35, 61
piste 17–18
pitkä vokaali 53–54, **242**
pluskvamperfekti 248–250
positiivi 246
possessiivisuffiksi eli omistusliite 74–75
postpositio 71, 245, **253**
potentiaali 248, 249, **251**
predikaatti 13, **254–256**
predikatiivi 256
preesens 248–250
prepositio 245, **253**
pronomini 69–73, **246**
pronominien viittaussuhteet **69–72**, 85
pronominiryhmät 246
puolilainausmerkki 29
puolipiste 38
päivämäärän ilmaiseminen 63
päälause 14–15
pääsana 254
pääte 247

R
referointi **23**, 30–32
refleksiivipronomini 246
rektio 80
relatiivilause 16
relatiivipronomini 16, 71, **246**
rinnastus **14–16**, 83
rinnastuskonjunktio 15, 19–20, 22, 83, **252**
roolisija 247
ruotsalaisuus eli svetisismi 90

S
sanajärjestys 81–82
sanaliitto 44, 45, **48–50**
sanaluokat 245–246
sijamuoto 246–247
sijapääte 247
sitaattilaina **52**, 56
siteeraaminen **23–29**, 30–36
sivulause **14–16**, 18, 20, 21, 22
subjekti 19, 27, 36, 75, 78, 79, 81, **255–256**
subjektin ja predikaatin kongruenssi **78–79**, 256
substantiivi 93, 94, **245**
substantiivitauti 93–94
suhtautumismuoto eli modus **248–249**, 251
sulkeet 40–41
suora esitys 23
suora ja epäsuora esitys 23
superlatiivi 67, **246**
svetisismi eli ruotsalaisuus 90
sävypartikkeli 252

T
taivutusmuoto 245
taivutuspääte 247
takavokaali 55, 56, **242–243**
tapaluokka (ks. suhtautumismuoto eli modus) **248–249**, 251
tautologia eli häiritsevä toisto 96
tavu 244
tavutus eli tavujako 244
teitittely 79
tempus eli aikamuoto 248–250
toisto (ks. tautologia) 96
toteamuslause eli väitelause 17–18
translatiivi 62, **247**
tyylinhuolto 87–97

V
verbi 13, **248–252**
verbiketju 255
vertailu eli komparaatio **67–68**, 246
vierassanat 52–56
vierassanojen taivutus 55–56
vinoviiva 40
virke **13**, 17, 22, 86, 255
virkerakenne 83–86
vokaali 50, 53–54, 55, 56, 68, **242–243**
vokaalisointu 243
vokaaliyhtymä 242
vähäkäyttöiset sijat 247
väitelause eli toteamuslause 17–18
välimerkit 12–42

Y
yhdysadjektiivi **68**, 92
yhdysmerkki 50–51
yhdyssana 47–51
yhdysverbi 49
yhteen ja erilleen kirjoittaminen 47–51
yleislaina 52
yleisnimi **45–46**, 245
yleispersoona eli passiivi **76–77**, 248, 249

Ä
äng-äänne 244
äänne 242–244
äännerakenne 242–244
ääntämisen ja oikeinkirjoituksen eroja 64–66
ääriarvot 63